

Modèlics i odelicons

Espècie de revista, butlletí o lo que sigui

Octubre 2018

Núm. 48

INDEX

Editorial	2
Per començar	
Decisions que marquen camí	3
- Toni Bennasar	
Taula rodona	6
Pastoral penitenciària. La presó, és una mesura punitiva i/o rehabilitadora?	
- Jaume Alemany	
- Esteve Serna	
- Sagrario Delgado	
- Ramón Martín	
- Fernando Trejo	
- Sebastià Salom	
- Toni Bennasar	
- Domingo Mateu	
- Pere J. Amengual	
Entrevistes	
Llorenç Alcina	25
- Toni Bennasar	
Andreu Genovart	34
- Domingo Mateu	
Col·laboracions	
Maria Antònia Salvà i Ripoll	48
- Jaume Oliver Jaume	
Cinquantè aniversari de l'ordenació sacerdotal	60
- Cecili Buele Ramis	
Memòries del Seminari Menor (3)	66
- Pere J. Amengual Bestard	
Opinions	
Diaconia	76
- José L. García Mallada	
He llegit ...	
La carta de Ladaria sobre el sacerdoti de la dona	79
- Sebastià Salom	
Cròniques	
De la reunió de condeixebles	80
- Sebastià Salom	
Per els condeixebles	83
- Miquel Amengual	
Associació Amics del Seminari ..	84
- Pere J. Amengual	
In memoriam de Miquel Perales ..	86
- Joan Barceló	
Dels nostres arxius	88
Cavil·lades d'un desenfeinat	
Itinerari mentis	89
- Jaume Sancho	
Poema	
En la mort de M ^a Antònia Salvà ..	59
- Pere Orpi Ferrer	
Anècdotes i contarelles ...	65

Consell de redacció:

Pere Amengual - Toni Bennasar
Jaume Gual - Domingo Mateu
Sebastià Salom - Jaume Sancho

Disseny i edició:

Macià Llabrés

Editorial

PODEM ESPERAR UNA NOVA PRIMAVERA PER A L'ESGLÉSIA?

Ens inquieta i preocupa avui la imatge que es difon d'una Església vacil·lant que perd força, encís i creixença entre les joves generacions. Planen sobre l'horitzó eclesial punyents interrogants d'incerta resposta. *On serà l'Església de Mallorca d'aquí a vint anys? Quin cristianisme hi haurà demà? Quin serà el futur de l'Església tenint en compte que a Mallorca entorn a la meitat dels capellans tenen més de setanta-cinc anys?*

Les incertes respostes ens confirmen que l'Església dels inicis del tercer mil·lenni travessa un desconcertant moment crític, però alhora es manté esperançada en la recerca dels nous signes i valors que facin intel·ligible i engrescador per a l'home del segle XXI l'essencial del missatge evangèlic.

D'entre l'abundosa varietat de temes que solquen el ric teixit d'aquesta revista, he pogut seleccionar fàcilment innovadors serveis eclesials que s'exposen a diferents indrets d'aquest número 48 i que, sens dubte, porten gèrmens de futur per a una nova primavera de la nostra Església.

L'estimat bisbe don Teodor, amb trenta anys de fecund període episcopal entre nosaltres, ens deixà el millor d'ell mateix i l'empremta dels seus agosarats intents per transmetre fidelment els principis evangèlics i les innovadores orientacions del Vaticà II. Sospesau el perfil que de la persona i de l'obra de don Teodor ens fa Andreu Genovart a l'entrevista, ell que, com a vicari general, tingué el privilegi de viure molt de prop la darrera etapa del bisbe Teodor. Vet aquí les primeres llavors eclesials que comencen a germinar.

El pròxim 25 de novembre farà un any que el fraternal amic don Sebastià prengué possessió com a bisbe de Mallorca. Hem tastat ja el goig de la seva presència propera i compromesa i ens ha contagiats la il·lusió dels seus somnis engrescadors. Ara, amb l'ajuda de tots, haurà de resoldre els desafiaments més immediats que li dificulten l'avanç; però se'n sortirà i tornaran a germinar noves llavors.

Un darrer signe d'esperança eclesial: llegiu detingudament la taula rodona. La tasca d'avantguarda que fan a la presó de Palma Jaume Alemany, Esteve Serna i els col·laboradors voluntaris de Pastoral Penitenciària és una mostra admirable i entenedora per a tothom del missatge evangèlic. Diuen ells que l'únic que fan és intentar dignificar les persones i dignificar els espais, així de clar, de senzill, d'evangèlic.

Per començar

DECISIONS QUE MARQUEN CAMÍ

Toni Bennasar

Supòs que deu esser bastant comú fer-se de tant en tant preguntes sobre perquè s'han fet les coses, especialment aquelles que han marcat un estil de viure i d'estar en el món.

En aquest moment estic al·ludint a la meua orientació acadèmica i laboral.

D'entrada sé que la resposta no ha de ser simple, ja que les decisions humanes sempre són resultat d'una multitud de circumstàncies. Intentaré esbrinar-ne algunes que em semblen evidents.

La primera que se m'ocorre és la convicció clara i evident de les meves pròpies limitacions i fòbies en el camp de les ciències. Mai no m'hi vaig sentir atret. En canvi, sí que em motivaven algunes matèries de lletres, com són la llengua, el llatí i, més endavant, la filosofia. Matèries importants en la formació rebuda en el Seminari.

Reconec que en les matèries filosòfiques com teodicea, lògica i crítica, ontologia i altres m'hi sentia còmode encara que no ens obrissin portes que ens fessin plantejar qüestions filosòfiques. Més bé es tractava d'aprendre el que havien afirmat els autors de la "doctrina tuta", la d'aquells que estaven en línia amb el pensament eclesiàstic de l'època.

De totes formes he de reconèixer que, quasi sense adonar-me'n, s'anava encenent una petita flama d'interès per aquells temes, flama que quedà adormida durant molts d'anys però que havia de revifar algun dia.

Una cosa he d'agradir a aquells anys d'estudi escolàstic: el seu mètode. El mètode d'exposició dels temes m'ha servit extraordinàriament tant a les classes de filosofia com en els treballs personals. Dels continguts vehiculats mitjançant aquests mètodes m'estim més ara no parlar-ne.

El que he dit fins ara podria servir per justificar la decisió d'estudiar filosofia, però sorprenentment aquesta no fou la primera opció acadèmica duita a terme. Abans vaig decidir fer psicologia.

Perquè la psicologia passà davant la filosofia? Aquí la resposta també haurà de ser múltiple.

No tenc cap dubte que hi degué haver un desig d'aclarir-me. Maliciosament algú ha dit que els estudiants de psicologia ho són per entendre's i arreglar els propis problemes. Això, naturalment, és una ximplesa. Però tampoc no vull dir que els problemes personals no intervenguin en les pròpies decisions. Estic convençut que influeixen enormement.

A psicologia s'afirma, i crec que amb molta raó, que quan una qüestió se'ns fa "figura", la resta es converteix en "fons", descolorint-se. Dins una vida normal és lògic que hi hagi una alternança de figures i aquella que ocupava el centre després passi al fons i alguna del fons passi al centre. Però alguna vegada és tanta la pressió que pateix una figura que impossibilita l'alternança i condiona totes les decisions.

A mi, crec que en aquells moments, la important decisió sobre si seguir exercint el ministeri sacerdotal o secularitzar-me i dirigir-me a altres tasques ocupava tant d'espai i temps que condicionava molts d'altres aspectes de la meua vida.

Així, les ganes d'aclarir-me i el tipus de feina que estava fent aleshores m'influïren a emprendre els estudis de psicologia. En aquells moments la tasca de dirigir grups de reflexió religiosa a Sta. Llúcia era intensa i m'ocupava molt de temps i preocupació. Per aquest fi necessitava estratègies psicològiques que m'ajudassin a motivar aquells grups d'estudiants, molts dels quals no venien precisament per reflexionar, i manco sobre la seva més que dubtosa fe. I jo, ingènuament, creia que la carrera de psicologia em donaria les eines convenients per motivar-los.

I per què, acabats aquests estudis i ja decidida la secularització, vaig emprendre els estudis de filosofia?

La veritat és que mai no vaig obrir un gabinet de psicologia. Tot el que he fet com a psicòleg sempre ha estat dins el camp de l'ensenyament. A Pius XII tenia algunes hores dedicades als problemes d'atenció i aprenentatge dels alumnes. Però la major part del meu horari estava dedicat a impartir classes.

Però a Barcelona, tenint únicament els estudis de psicologia, m'havien fet donar classes de filosofia a tercer de BUP i a COU. Aleshores fou quan es despertà l'antic interès per les qüestions filosòfiques i vaig decidir compartir la feina de professor de secundària amb els estudis filosòfics a la Universitat.

Tornat a Mallorca i, després del treball com a professor al col·legi Pius

XII, tenint de director en Jaume Conti i de company i gerent en Pere Barceló, vaig fer el salt a l'ensenyament públic. Era el moment de decidir si em presentava a les oposicions de orientador o de filosofia. No em costà gaire prendre la decisió. Em vaig presentar a les de filosofia. I puc assegurar amb tota veritat que mai no me n'he penedit.

Aquell interès sorgit en el Seminari els anys de filosofia amb D. Pep Sacanell, Joan Soler, Francesc Payéras, Pere Xamena, etc... revifava i es convertia amb el "leiv motif" de la meua vida laboral.

Durant els anys d'ensenyament a l'Institut em vaig convèncer que els alumnes, en general, estan interessats en els temes filosòfics (d'on venim, a on anam, què som realment, hi ha un després, existeix una veritat, és tot relatiu, què hem de fer, què podem esperar, etc). Tot això els interessa enormement. Es tracta de saber oferir-ho, evitant, per suposat, tota actitud dogmàtica. Jo diria que has d'ensenyar "creant interrogants". I fer-los veure que tu estàs vivencialment compromès amb el que dius i que no et sap gens de greu manifestar els teus dubtes. Puc dir que vaig fruit molt donant classes de filosofia. (Vertaderament consider que és com treure la loteria poder treballar amb el que et realitza).

Haguem estudiat filosofia o no, tots filosofam. No podem deixar de fer-ho. I és necessari dir-ho ara que la filosofia està patint atacs dels que la volen apartar dels currículums de batxillerat, considerant-la inútil. I ho és inútil si la consideram amb una òptica utilitarista, avui tan freqüent. Però qui pensi així s'està equivocant. La filosofia no és conèixer el que digué Plató o Aristòtil, o Kant. És adquirir una actitud de curiositat davant tots els processos de la vida. És aprendre a pensar de forma crítica. Marina Garcés, catedràtica de la Universitat de València, diu: "La filosofia ni és útil ni inútil. És necessària".

Avui la gent prefereix dir " cercar" en comptes de filosofar. És el mateix. Quan cerques, qüestionas, dubtes, proves respostes, les rebutges i segueixes cercant. Cercar és viure, no perdent mai el sentit de sorpresa davant el que passa.

Però som humans i sovint ens enganam cercant la conveniència, la utilitat en comptes de la "veritat". Aquesta és àrdua i no s'arriba a trobar mai del tot. Aquelles, en canvi, donen satisfaccions i aplaudiments, i, a vegades, doblers o...vots. Però són arena damunt la qual no s'hi pot edificar res que sigui sòlid, especialment ara que estam respirant una cultura "líquida", segons el gran sociòleg Zygmunt Bauman.

Aquest possible engany neix dins la dualitat humana d'haver de decidir si vols viure complaent els altres i rebre'n les gratificacions pertinents o optar per ser coherent amb la pròpia realitat personal, tan sovint amagada per una multitud d'estratègies semi conscients d'autoprotecció (Em refereix als populars "mecanismes de defensa" de Sigmund Freud).

Aquesta opció crea una esquizofrènia existencial perquè el ser íntim queda separat de la pròpia imatge exterior. ("Faig el que em beneficia però no el que desitj en el fons de la meua desconeguda interioritat"). I això indubtablement sempre es paga.

Taula rodona

PASTORAL PENITENCIÀRIA

LA PRESÓ, ¿ÉS UNA MESURA PUNITIVA I/O REHABILITADORA?

(Transcripció feta per Domingo Mateu i Pere Amengual, a partir d'una gravació de veu. Disculpau el llenguatge col·loquial i les possibles inexactituds).

L'equip de redacció de la nostra revista triarem aquest tema per a la Taula Rodona del present número. Convinguérem a reunir-nos el capvespre de dia 2 de juliol a una sala de la Parròquia de Verge de Montserrat. Reunits en aquest indret, en Toni Bennasar demana que, abans d'iniciar el diàleg sobre el tema, es doni una breu presentació dels convidats al col·loqui.

Jaume Alemany presenta els participants a la taula rodona per part dels representants de la Pastoral Penitenciària:

Ell mateix, Jaume Alemany Pascual, que n'és el director.

Esteve Serna Rosselló, que duu tot lo d'inserció i és el responsable de la casa d'acollida a Son Sardina.

Sagrario Delgado Tous, treballadora de la Pastoral, que és la qui està més dins la presó i la que té més contacte amb els interns i principalment amb les seves famílies.

Sagrario Delgado

Fernando Trejo

Ramón Martín

Esteve Serna

Aquestes serien les principals dimensions de la pastoral penitenciària, la de dins la presó i la de fora. Vaig pensar també que lo seu seria que hi hagués a la taula un funcionari de presons.

Ramón Martín Fernández és llicenciat en dret, educador i professor tutor de la UNED a la presó de Palma. Per a nosaltres no és un funcionari qualsevol, sinó que és un educador implicat i, a més a més, és creient.

I naturalment, si parlam dels interns, que més bé que hi hagi un intern, un ex-intern.

Fernando Trejo, que va estar a la presó uns anys i ara és aquí a Son Sardina, en tercer grau, com a voluntari de pastoral penitenciària. En Fernando és "un manitas", sap fer de tot i s'encarrega dels desperfectes de la Casa. A més té la peculiaritat que en el "jubileu dels presos", que es va fer a Itàlia, n'hi anaren d'Espanya 15 o 16 presos. De Mallorca n'hi anaren dos, un d'ells va ser en Fernando.

En Sebastià Salom presenta a la taula els assistents del Consell de Redacció de "Modèlics":

Sebastià Salom-Domingo Mateu

Pere Amengual-Toni Bennasar

Els qui som aquí, en **Toni Bennasar**, en **Domingo Mateu** i jo mateix som capellans; en **Pere Amengual** no va arribar a acabar la carrera, però com que la revista va començar d'uns condeixebles del mateix curs, llavors s'ha anat ampliant i en Pere s'ha afegit al grup. Jo continuu de capellà, som rector de Porreres i he estat 14 anys a Burundi, en el tercer món. Ells, en Toni i en Domingo, a un moment donat, es varen secularitzar i en Pere no va acabar, però segueix molt unit ajudant a les parròquies. Tots formam part del que deim grup de redacció de la revista, del qual en formen part alguns més, però que avui hem vingut només una representació.

Toni Bennasar obri l'inici del col·loqui recordant les paraules de Jesús: "Estava tancat i em vinguéreu a veure". Encén la conversa amb aquesta primera qüestió:

Crec que la primera pregunta, la més òbvia, és si el sistema penitenciari actual, considereu que és apte, que és adequat per rehabilitar les persones?

Contesta **Ramón**: *Puedo empezar diciendo que es mejorable. Cuando alguien viene a prisión viene porque ha cometido un error en la vida o ha actuado mal, que hay personas que vienen por el error de haberse equivocado. Lo importante es poder hablar con ellos el tiempo que están en prisión para que, si fue un error que cometieron, se den cuenta y no incurran de nuevo en el error. Y si no es un error y entraron porque eran malas personas, que hay pocas, yo en 24 años de experiencia, me he encontrado con 3, y me sobran 2 dedos. No son tantos los malos, no. Normalmente, vienen más por error o por necesidades; pero bueno, se les puede condenar por un delito. Se les llama y se les impone un año, tres o cinco, lo que se considere. Yo creo que sí, que se pueden rehabilitar, siempre y cuando la intervención sea más humana, no tan administrativa. Porque si sólo vamos a lo administrativo, me da a mí la sensación que no lo vamos a lograr, que no llegaremos.*

Cuando intervengo, intervengo incluso hasta con los islamistas. Hablamos del centro penitenciario, pero es que también tenemos aquí un centro de radicalización, cuando hablamos de islamismo. Yo intervengo con ellos, intervengo con mi cruz. Yo voy con mi cruz de

comunió y hago así -es treu del butxacó una creueta de fusta-. A ver, tu eres islamista, yo soy cristiano. Yo te saco esta cruz, te la presento y me la guardo en el bolsillo. Vamos a hablar de hombre a hombre, como hablan los curas cuando hablan de religión. Y vamos a hablar de cosas que te pueden interesar como persona, a ti y a tu familia. Todos me han dicho: por fin, alguien inteligente, que quiere llegar a las personas y no quiere aleccionar a nadie. No. Oye, tú cometiste este error. ¿Estás convencido de que esto no es bueno? Ya has visto que ni para ti ni para tu familia. Desde el momento en que te privan de libertad, ya no es bueno ni para ti puesto que tu familia se está privando de ti. Que entienden de lógica, son presos, no son tontos.

Pren la paraula **Fernando**: Lo que Ramón dice es verdad. Para mí, que pases cinco años en la cárcel, no le veo quizás la forma que tienen ellos de tratar de rehabilitar las personas, no. Primero porque no hay los suficientes medios. No ponen de su parte las entidades, la dirección del Centro, para que uno tome esa decisión de rehabilitarse. Para mí, tener 140 personas en un patio sin más opción que jugar al parchís, fumar porro, tabaco o lo que quieran, creo que no es un buen método. Si nos ponen a elegir entre tener un taller, tener un aula de estudio, es diferente y la gente lo acepta. Lo que pasa es que de esa manera como los tratábamos creo que no, no se llega a rehabilitar. Creo que toda la gente que está allí dice: bueno, es que yo qué voy a hacer? si es que esto no me importa. Sigo tirado allí y ya está. Pero, ¿por qué no le dan otra opción de aprender otras cosas, de tener un taller?

De mi parte, sí tuve esa opción: con la ayuda de Sagrario, de varios educadores tuve la oportunidad de tener un taller, de tener mucha gente que le gustaba hacer algo, no pasar el tiempo tirado en un patio sin saber qué hacer, no pensando nada bueno, porque no da para pensar nada bueno, sino pensando qué van a hacer mañana cuando salgan, sabiendo que han ganado para hacer otra locura porque no les han dado la oportunidad de hacer otras cosas.

En **Sebastià** remarca: **En pocas palabras, diríais que la cárcel se ve más como un castigo por algo que se ha hecho mal que como una educación para ser mejores.**

Efectivamente, contesta **Ramón**. Pero luego está en el sentido contrario, hay algunos de esos internos que, después de tantos años, me han dicho a mí: don Ramón, esta santa casa -llamarla así- me ha salvado la vida. Ud. no sabe una cosa: yo llegué aquí analfabeto. Empecé a estudiar en esta casa. O no se hace nada o los medios que tienen, como están domesticados, si no hay un profesional que te diga, oye, vente para acá y te oriento o te pones a estudiar, a alfabetizarte o a usar los medios que tenemos. Bueno, pues, este hombre, siendo analfabeto, con sus 25 años, llegó a estudiar hasta el acceso a la Universidad y lo aprobó. Yo soy tutor de la UNED, llevo ya once años. Llegó analfabeto. Se derivó desde el CEPA hasta lo que es la UNED. Y cuando aprobó fue cuando me dijo lo de “la santa casa”. La razón por la que me dijo “la santa casa” es porque se confesó. Me dijo: eso que le voy a decir ahora no se lo he dicho a nadie. ¿Ud. sabe por qué estoy aquí? Le digo, hombre, sí, soy educador; conozco los informes. Estaba, por atracar a bancos, siete atracos a bancos, condenado a 12 años y le quedaban 4 para irse en libertad. Y he tenido un colaborador necesario que nunca había delatado. Normal, no se da el chivatazo. Me dijo que era su hija, que pudo huir todas las veces. Entonces le dije ¿por qué me dices tú esto? Dice, don Ramón, porque ayer o antes de ayer me dio Vd. la nota. Y se lo he dicho a mi hija. Hoy me ha llamado y me ha dicho: papá, tú has podido dentro y yo puedo fuera. Mi hija, a partir de ahí, decidió formarse. Y se ha matriculado de bachillerato. Allí donde se encuentre ya deja de ser delincuente. Llorando me dice Fernando: ha sido “santa casa” para mí y para mi hija. La prisión tiene como un alma vital. Aquí dejamos al “cabrón”, entre comillas, aparcado. Y una parte minoritaria, porque tenemos pocos medios, vamos a sacar adelante a esta persona que llegó aquí por las razones que sea.

Intervé **Esteve**: Pens dues coses: la teoria i les lleis segurament són meravelloses. La pràctica, després, com passa en moltes coses, té moltes mancances: de dotacions econòmiques i humanes sobretot. A presó falten persones que vulguin i falten doblers. Hi ha molts de doblers per lo que la societat demana: seguretat, que la gent estigui tancada. Tot lo altre és secundari. Segurament a Europa hi deu haver les lleis més avançades, més meravelloses; l'aplicació en canvi, no tant. Això que diu en Ramon són històries molt humanes que fan que no es pegui foc “la santa casa”. Una altra cosa que jo he pensat amb el temps és que **és molt difícil que la mateixa mà que té la funció de tancar-te i de castigar-te, a la vegada, t'hagi de reinserir**. Això ho admir dels funcionaris i dels membres de la institució. Perquè els responsables de la Pastoral ho tenim molt fàcil, som els bons de la pel·lícula. En canvi, la mà que et té tancat i té la clau per obrir-te és la mateixa que teòricament t'ha de fer canviar. Si li mostr la cara bona, m'obrirà; si li mostr la cara lletja, no m'obrirà. Això és un paper molt ambigu i complicadíssim. D'aquí la importància de la inserció amb altres entitats civils. La presó, per tenir una funció rehabilitadora, ha de ser una institució oberta, ha de tenir contagi amb la societat, ha de ser transparent, s'ha d'oxigenar, hi ha d'haver interacció amb el món de defora, no ha de ser un gueto.

Comenta **Sagrario**: Jo també crec que ell mateix, la persona mateixa, l'intern pot viure aquesta situació de dues maneres, la qual cosa depèn d'ell. Pot treure'n profit i dir aquesta situació “o bien me hunde o...”

Ramon afegeix: Recuerdo el caso de un interno que llevaba condenado ocho años y cuando se iba en libertad me decía: don Ramón, gracias. ¿Gracias, por qué? No me daba a mí las gracias. Gracias a haber parado, porque si no llego a parar aquí, ya estaría muerto hoy, porque todos los compañeros de mi banda están muertos. Era de una banda de atracadores, eran cuatro, y él era el único que quedaba vivo. A lo largo del tiempo en que yo estuve en prisión fueron muriendo. Los otros tres restantes no habían entrado todavía en prisión. Entonces decía: gracias porque he parado, he podido reflexionar y salgo vivo. Luego está la otra cara: entran como desubicados y salen, la mitad de las veces, peor de como entraron. Salen con un rencor. Ellos yo creo que entienden; vale, he cometido un error; pero a partir de cierto tiempo, si la condena es de diez años, cuando llevas cuatro años ya has reflexionado más de lo que debes sobre si lo que hice era o no era lo correcto. Esos seis años restantes se viven como de venganza, como si la Administración fuera dueño de tu vida, no ya de tu libertad; es dueño de tu vida porque te han privado de tu libertad. Y cuando nace tu hijo, yo no lo veo; y cuando mi madre muere, tampoco la veo.

Diu **Esteve**: Jo també pens moltes vegades això. Això que diu en Ramon és una qüestió molt, molt, molt fonda de lo que és viure una condemna de presó. Tu ho saps millor que ningú. Quan un comet un delictes, fa alguna cosa contra la llei, normalment, llevat de casos estranys, és un fet puntual. Una condemna ho és les vint-i-quatre hores de cada dia els 365 dies de l'any, durant no sé quants d'anys. Per tant, la percepció de la proporcionalitat del fet que per jo va ser una equivocació puntual, grossa o petita, la percepció de la resposta a un fet puntual és sempre present (desayuno, comida y cena, cuando muere mi padre, cuando muere mi madre, cuando nace mi hijo) i moltes vegades crea un rebuig brutal.

Jaume Alemany precisa: És a dir que, *en general, la presó no rehabilita perquè no està pensada per això*. La Constitució fa quaranta anys va dir que les penes privatives de llibertat estan orientades a la reinserció. No és així, més aviat s'imposen per castigar. És cert que qualsevol pena té una part punitiva, que és castigar el delicte. Tot es pot provar: jo intent robar i, si m'hi troben, paciència, i si no m'hi troben, no passa res. Un delicte s'ha de castigar; per tant, aquesta funció se compleix, però la funció rehabilitadora és molt difícil que se compleixi per lo que ja s'ha dit: perquè, com se pot rehabilitar estant tancat? Les presons no sobren; però jo diria que la presó és inhumana, el fet de fer presó, crec que és inhumà. Per ventura no s'han trobat altres formes; hi ha alternatives, però no donen resposta.

Què anam a fer a la presó? Jo, en primer lloc, vaig a humanitzar un poc un espai que de si és inhumà, on hi ha gent privada de llibertat: quan un no pot anar a veure un fill seu quan neix, quan no pot anar ni al funeral de son pare, això es inhumà. Jo m'he trobat amb moltíssims de fets que són inhumans i a això no hi ha dret. Parlem de drets humans i tenim aquí 1300 persones que viuen en una situació que jo crec que és inhumana. I això no interessa a ningú. Als polítics no els interessa perquè no dona vots. Això és molt cru dir-ho així; però és així. Els polítics diuen què pensa, què vol la gent? La gent vol càstig i creu que castigant té més seguretat. Basta veure les manifestacions contra els delictes. Tothom és jutge: “no es agresión, es violación”. El jutge, quan ha dit una cosa deu ser que té elements per dir-ho. La “visceralitat”, la venjança, això és lo que la gent demana. I els polítics van molt alerta a donar beneficis penitenciaris perquè això no ven, els va en contra. Jo esper que ara, amb aquest canvi de Govern que hi ha hagut, es donin altres mesures. El PP, durant els darrers deu anys, ha estret molt perquè això és lo que demana la gent. Jo he xerrat amb directors generals del Ministeri de Madrid i me deien: ¿cómo justifico yo que alguien que ha cometido un delito tú te lo lledes al Camino de Santiago? ¿Y las víctimas, qué piensan? ¿Y la gente de clase media, que es la que va a votar, cómo va a ver esto? La realitat inhumana de la presó no interessa a ningú.

Ramón: Claro, en origen, desde que el delito existe, la prisión es inhumana. Se trata de un centro penitenciario, o sea, un lugar de penitencia. Y a partir de la Constitución se empiezan a dar pequeños ingredientes, pequeños tintes de humanidad. Se introducen los permisos penitenciarios, que no había antes. Ahora, los educadores, y yo como miembro del equipo, cuando un interno se porta muy bien, pienso que ya hay que exigir que se le dé el permiso penitenciario. Esos beneficios penitenciarios son difíciles de lograr y la tradición penitenciaria es siempre represiva.

Jaume: Es verdad que para algunos la prisión habrá sido una oportunidad. Alguien me dice: en prisión están bien, te ponen una cama. De acuerdo, pero para estar mejor que en la calle, hay que estar muy mal. Y aun así, los hay que prefieren estar en la calle mal, antes que estar en prisión. Para algunos, la prisión es la oportunidad de crecimiento. Yo veo

mucha actitud punitiva. Cuando yo digo: el planteamiento ha de ser mejor, tiene que haber más tratamiento, más... lo que se piensa, en general, es cuánta más marcha, mejor. Se puede clasificar el tercer grado, no se clasifica casi nunca. A mitad de condena se puede dar el tercer grado, no se ha generalizado; muchas veces el tercer grado se come en prisión. Lo importante es la prisión, el arresto. El papa Juan Pablo II decía: *“En la prisión tienen que estar los menos posibles y tiene que estar el menor tiempo posible y cuando salgan no tienen que volver”*. Se podrá decir que es una utopía, una frase, pero pienso que es por aquí: Prisión, la menos posible.

Ramón: Pienso que porque también se aprovecha cuando hay alarma social, la alarma dura tiempo. El delito se comenta en un día, nos enteramos en un solo día, por ejemplo, el de “la manada”, o cuando murió el niño del abuelito en Almería. Pero durante dos meses nos están dando la noticia en los medios. Esto favorece en la gente el ánimo de venganza: todos pueden ser tus hijos, tus nietos. Entonces, ánimo de venganza. Es así.

Domingo: Tu deies, Jaume, que la visió dels polítics és aquesta visió estreta d'allò que pensa i de com reacciona la gent. I jo me deman si, entre la gent que sou dins la presó, funcionaris i voluntaris de la pastoral, no hi ha aquest moviment que afavoreixi el caire humanitzador. He llegit –em va venir molt de nou– que a Holanda han tancat no sé quantes presons i les han convertit en hotels, establiments culturals i socials, perquè han resolt el problema començant per legalitzar la droga, fent polítiques de rehabilitació i han pogut tancar no sé quantes presons.

Jaume: Qualcú diu: “Parece que la prisión es un negocio, que viene manteniéndose como un negocio.” Jo no ho crec, però se diu això. Yo no me explico a veces que haya gente –tú los conoces, yo los conozco– que no tendría que estar en prisión, no tienen por qué estar. Claro, a la salida, ¿qué hay a la salida? A la salida, si les abocas otra vez a reincidir... Lo que no se explica es la insistencia en la aplicación de penas, ser tan rácanos en conceder permisos y salidas penitenciarias.

Esteve: Jo no crec que la presó “es pensi”. És una conseqüència d'altres coses, és a dir, aquesta idea que dius tu de si els polítics i funcionaris pensen que això pogués esser d'una altra manera. Jo crec que, a gran nivell, *la presó no “se pensa”, sinó que és el resultat d'una altra cosa, és a dir, és el resultat d'una forma d'entendre la societat que és més bona de manejar si té por*, si hi ha un sistema punitiu i llavors la conseqüència és la presó. Per tant, la gent no pensa tant en presó sinó en el fet que és molt més bona de manejar una societat amb la por. Pensa que Espanya, curiosament, –això són dades que s'han publicat– és el segon o el tercer país de la Comunitat Europea, d'Europa, amb menor índex de delinqüència. Només tenen manco delinqüència que Espanya, curiosament, Grècia i Portugal, que ens pensam que deuen ser el cul d'Europa. Idò són els països amb menys delinqüència: Grècia, Portugal, Espanya i per amunt. Dinamarca, Holanda i tots aquest països nòrdics tan meravellosos són els que tenen el major índex de delinqüència. Això és ben curiós. Ara bé, som el país de la Comunitat Europea amb més índex de “presonalització”, és a dir, a on per les coses més petites la resposta social és tancar-los a la presó.

Això té una conseqüència: lo que es pensa és normativar, castigar, crear aquesta societat maniquea de “los buenos y los malos, los de siempre y los malos”. Al final, es crea una estructura que, com totes les estructures, tendeixen a mantenir-se a elles mateixes. Setanta

mil presos hi ha a Espanya, més o manco. Això no és un negoci, però sí és una maquinària econòmica: mantenir cada dia setanta mil persones és un volum econòmic molt important, proveïdors, etc. Si hi ha setanta mil presos hi ha almanco setanta mil funcionaris, potser més. A Palma tenim cinc-cents funcionaris per mil tres-cents presos.

Sebastià: Jo volia preguntar: si a nivell de política o d'administració penitenciària hi ha el principi o la teoria punitiva, “¿qué sensación tienen los internos ante los funcionarios? ¿Hay funcionarios que también tienen esa idea punitiva o hay una empatía entre presos y funcionarios, o hay de todo?”

Ramón: Sin duda que hay empatía. Yo te lo puedo confirmar, pero prefiero que lo diga Fernando.

Fernando: Es como se dice, hay de buenos y de malos. En esta prisión, para mí, hay más gente buena que mala. Los malos son pocos, pero hacen ver a todo el grupo de funcionarios como malos. Yo lo viví, no porque me hayan hecho nada, sino porque trabajé en un departamento donde todo es muy cerrado y se ven cosas que uno dice: bueno, ¿por qué este señor hace esto? Porque a mí, muchas veces se lo dije a algunos funcionarios, de pequeño me enseñaron que el respeto da respeto; si yo le trato a Ud. con respeto, espero recibir lo mismo. Pero allí eso no va. A mí me tocó. Cuando entré en prisión, las primeras palabras que me dieron fueron éstas: ¿ves este telefonillo? Pues no lo vas a tocar si no te estás muriendo. Si me estoy muriendo, ¿para qué lo voy a tocar? Ni se te ocurra.

Yo entré en prisión a las dos de la madrugada. Me llevó la Guardia Civil y la Policía Nacional y sé que a las dos de la mañana a ninguna persona le gusta estar levantado y menos aún tener que levantarse para ir a trabajar. Y yo creo que de pronto es lo que viven algunos funcionarios que no están a gusto con su trabajo. Porque he visto a funcionarios que hacen su trabajo con gusto, son personas. Lo tratan a uno como persona, no como animales. Porque hay algunos que le dicen a uno: aquí eres una mierda. Y no, yo soy una persona que he cometido un error, lo que haya sido, y lo estoy pagando. Y ya está. Lo trato con respeto y espero lo mismo. Yo durante cinco años alguna vez recibí palabras o algo de un funcionario, pero no entré al juego de ellos. Pasó, pero si lo oí puedo decirlo: hay funcionarios que hacen ver al resto como que la prisión es lo peor. La gente de la calle, por esas historias que muchos saben y cuentan, tiene esa visión de que la prisión es lo peor. Yo creo que es como uno la vive, la vivencia que uno puede hacer allí.

Toni Bennasar: Quan me digueren que a la taula rodona hi hauria un funcionari –jo no et coneixia, Ramón– me vaig imaginar que aquí hi hauria dues filosofies: una que seria una visió rehabilitadora positiva i l'altra, la del funcionari que segurament ho enfocaria des del càstig. Me vaig imaginar això. I quan t'he sentit, he quedat descol·locat.

Fernando: Pero, ¿quién imaginaba? Porque incluso el régimen penitenciario habla del régimen penitenciario, que es el más estricto y punitivo, y del tratamiento penitenciario. Yo pertenezco a la idea del tratamiento penitenciario.

En **Toni Bennasar** l'interromp per demanar-li: **Te sents diferent dels altres funcionaris?**

Contesta **Ramón:** Con respecto a algunos, sin duda. Me siento diferente porque es que hay maneras de proceder que sobran. Él lo ha dicho: la palabra clave es respeto. Se me dio la circunstancia de recibir a un negro enorme cuando me lo trajo el funcionario después de haberlo cacheado. El negro mira al funcionario de muy mala manera y le digo yo: “Mamadú”, ¿tú has visto cómo has mirado a ese funcionario? Yo soy el funcionario y hoy te dejo el último en la cena. ¿Por qué lo has mirado así? Don Ramón, me tiene harto, me tiene crucificado, me está amargando. Mira, le digo: por muy negro que tú seas, tu madre te ha enseñado educación. Y tu madre te advierte que tú, cuando el funcionario venga a

darte la comida o a decirte que cuelgues el teléfono, que le digas buenos días, buenas tardes, buenas noches. Yo no se lo digo porque no se lo merece. No, hombre, no. Tu madre y tu educación. Vamos a intentarlo. A la semana, me viene y me dice: don Ramón, me llevo fenomenal con ese funcionario. Le contesto: tú hiciste lo que te dije para probarle y no te contestó. ¿A que no? Responde: la primera vez, no. Digo: claro, él pensaba: el puto negro éste me está saludando. Y a la cuarta o a la quinta vez lo que piensa uno no se cuestiona. ¿Cómo puede ser que este negro me esté dando lecciones de educación? Y de pronto, al cuarto día cuando le dices buenos días, él también te responde, ¿verdad? Así fue, don Ramón. Y ahora ya nos saludamos. Tan sencillo como eso. A veces, el preso también educa al funcionario; pero sólo con respeto, nada más. El funcionario, muchas veces, pretende dar miedo. No, con miedo; con respeto.

Sagrario: Pero no todos son como tú, Ramón.

Esteve: Abundando un poco en esto. En mi trabajo pastoral en los pisos me toca a mí hacer también, entre comillas, la función de malo. Vull dir que en els pisos hi ha unes normes per als qui vénen. Hi ha gent que no les compleix, hi ha gent que no les compleix escandalosament i, a més, amb “alevosia y nocturnidad”. I a mi me toca, a vegades, posar límits. El mes de març va fer 14 anys que me'n cuid del pis; 14 anys passant gent per la casa vos puc assegurar que n'ha passada molta i n'he vist de tot color. Mai he tengut cap problema de violència. Per què? Perquè noltros ens fonamentam en el respecte. Jo form amics i, a vegades, me toca dir: te'n vas, fins aquí. Lo que passa és que, primera, procuram, i procurar per la part que me toca, que quan dic fins aquí és perquè és del tot evident; i, segona, perquè si a tu ja no t'interessa lo que noltros t'oferim, cap problema: tu cerca el teu camí i jo el meu. **Des del respecte, no se creen conflictes.** I després, quan se reprèn la situació, normalment se reprèn de forma positiva. I la gent que he hagut d'engegar, que és violenta en aquell moment, quan la tornes a trobar, que ja no està col·locat, te diuen: és que tenies raó. Ja està.

Ramón: En relación con ese respeto, recuerdo una vez que cuando entro en la cabina de funcionarios oigo gritos de hijo de puta. Dentro está Admé que lleva una toalla en la cabeza. Los funcionarios ven como una falta de respeto que tú no te descubras cuando hablas con ellos. Y este hombre no se quitaba la gorra. Entonces le digo: Admé, ven para acá. Se acerca a mí. Yo no le había dicho nada y hace así: se quita la toalla y la gorra. ¿Qué pasa? El funcionario de la cabina me dice: resulta que está hablando contigo y se la quita y conmigo, no. Y me dice Admé con el mismo morro de antes: don Ramón, a Ud. lo respeto.

Qué más me da a mí la toalla y el gorro. A mí cuando alguien viene a mí con la gorra y me dice: don Ramón, ¿me la quito? ¿Tú estás bien con la gorra? A mí no me importa la gorra. Me importa que me hables con respeto como yo te hablo a ti, pero no me importa la gorra. Hay una uniformidad, cierta disciplina que es un poco anacrónica.

Toni: **Y tus compañeros, ¿no te dicen, a veces, que tienes que ser más duro?**

Ramón: Bueno, después de tanto tiempo, ya están aburridos. Y no sólo eso, sino que yo noto como cuando trabajo con un grupo se avienen a lo mío. ¿Por qué? Porque se lo he dicho que es mucho más llevadero, muchísimo más. La bronca del Departamento de Comunicación porque la señora llega cinco minutos tarde, con la lengua fuera, a las seis de la tarde en verano. No, señora; es que ha llegado cinco minutos tarde. Yo le digo: señora, no se preocupe,

enseguida vamos a arrancar. Ahí no se monta ningún pollo. En cambio, cuando los funcionarios dicen: no entra la señora porque desde luego ustedes son unos irresponsables. Los familiares no toleran esta humillación. Yo voy y la meto. Los familiares se suman a eso. Y los familiares lo agradecen. Ahora, cuando tú no permites ni una...

Fernando: Pero, por ejemplo, Ramón, en el caso de los funcionarios que vivían en la grande y ahora viven en el tercer grado, si son funcionarios igual, uno espera un poco más de libertad porque se supone que estamos en este proceso de adaptarnos a la sociedad. Pero llegamos a lo que Ud. dice de las camisetas de tirantes. Hay algún funcionario allí en el tercer grado que deja la gente sin comer. No le dejan entrar a comer sólo porque lleva una camiseta de tirantes. Pero no es el hecho que le dejen sin comer, sino que las personas han salido, se han puesto una camiseta normal y les dicen no, ya no entras.

Ramón: Sí, es que eso es la contradicción de la Administración. Queremos que te normalices, creemos que te puedes normalizar, no sólo lo queremos, sino que lo creemos. Por eso te pasamos al tercer grado y te dejamos en un centro más pequeño para que salgas de día durante unas horas. Pero no queremos que tú vayas como quieres ir, en libertad, con la camiseta que prefieras. Diferente es que vayas en calzoncillos. No se va en calzoncillos. Se trata de falta de formación.

Jaume: Yo creo que hay una cuestión muy importante, pero que es difícil de afrontar, que es la formación de los funcionarios. No sé qué se exige para ser funcionario de prisión.

Sebastià: ¿Por qué se meten a funcionarios: por vocación, por tener un trabajo o para castigar?

Fernando: Hay de todo. La inmensa mayoría por tener un trabajo. Yo hablo de mi caso concreto. Yo acabé la facultad y ese año no se convocaban oposiciones. Quería trabajar y no pude entrar en la empresa de mi padre. ¿Qué tipo de oposiciones se preparan? Pues yo me meto en la de funcionarios de prisión: mi padre, un disgusto, mi madre, un disgusto, el niño, abogado para nada. Pero resulta que descubro mi vocación. Yo estoy encantado. Estoy donde tengo que estar. Me fascina mi trabajo, me encanta. No se trata tanto de impartir derecho, no. Me encanta la función de educador.

Sagrario: Y cuando lo cambian se nota un vacío total porque la persona que llega en su lugar no tiene esta capacidad de humanidad. Lo que decían en Comunicaciones. ¡Cuántas familias no hemos encontrado fuera llorando porque no les han dejado entrar! Y venían de muy lejos; por cinco minutos. Tú eras condescendiente y les permitías pasar. Por eso, yo, cuando te cambien, se me estrechará el corazón al quedarme sin el apopo que teníamos.

Jaume: A més d'això, hem de tenir en compte el corporativisme. El corporativisme fa que el mal vist és ell, en Ramón.

Esteve: El corporativisme i l'estructura gran. Jo ho he dit moltes vegades: tot lo que du el llinatge –con respeto, don Ramón– el llinatge “penitenciari” desvirtua el mot. Tu quan, en el carrer, xerres d'un psicòleg o d'un educador, tots tenim un referent. Un psicòleg és un senyor que ens ajuda a motivar, ens escolta, un educador, un mestre, són persones que tal... Si és un educador penitenciari o un psicòleg de presó, allò que la presó, que és la qui li paga al final de més, li demana no és que atengui aquell senyor i que l'eduqui, sinó

que complexi una sèrie de requisits burocràtics i administratius que donin estabilitat, estructura i seguretat al procediment. Per tant, hi ha totes aquestes qüestions de vocació, per suposat. Però això passa per totes bandes: tots els policies són vocacionals? No. Tots els bombers, tots els mestres, tots els capellans són vocacionals? No. No hi ha res que sigui cent per cent vocacional.

Per altra banda, qui te comanda i qui t'exigeix cada dia, què te demana i què t'exigeix? Coses molt distintes de les que creim que haurien de ser les funcions normals en el carrer.

Toni: Jo demanaria de donar una passa. Es tracta d'una pregunta molt concreta: **Què hi ha actualment dins la presó que considerau positiu, que ajuda, que orienta, que rehabilita?**

Esponàniament respon **Esteve:** Noltros. (Tothom riu)

Sagrario: Pastoral penitenciària, perquè quan entres els al·lots te diuen, a qualsevol mòdul, és com si hagués entrat un aire fresc, un aire nou. Sigui on sigui, pastoral penitenciària.

Fernando: También por la ayuda que nos prestan a los internos. Porque uno en prisión no puede estar sin un reloj y si se le acaban las pilas, te diriges a Sagrario o a otro voluntario y te lo pueden solucionar. Del resto, no tenemos opción, porque la única opción es hacer una instancia, la cual nunca tiene respuesta o la respuesta es siempre negativa.

Toni: És a dir, **voltros sou com uns intermediaris.**

Sagrario: Sí, consider que noltros feim de pont. Para el contacto con las familias. Hoy, un negrito que está pendiente de tres mil euros para irse en libertad y su compañera no tiene dinero, yo la he llamado no sé cuántas veces, y él, desesperado, mañana me volverá a pedir lo mismo. Pastoral es el puente entre esta familia que está fuera, no sabe nada ni conoce nada, y el interno que está dentro, que tampoco no tiene abogado o tiene un abogado de oficio que no responde. Otro problema es el de los muchos casos que no tienen a nadie.

Jaume: Jo crec que una cosa que aporta també la pastoral penitenciària és lo que dèiem abans: intentar **dignificar les persones y dignificar els espais**. Jo, per exemple, ahir deia missa a un mòdul de dones. Jo els dic sempre quan començ la missa: sigueu conscients que ara estam aquí dedins perquè no podem estar defora. És com si ens lligàssim a aquest lloc que és un espai lliure. Jo no som funcionari, voltros sou fills de Déu, germans que ens donarem les mans i la pau d'aquí a una estona. Fer-los prendre consciència que estam en un moment privilegiat i que ara passaran una horeta com si fossin defora. Dialoguen entre elles i, a vegades, discuteixen, no estan d'acord. Aquí es pot dit de tot. És increïble el silenci, el respecte que hi ha. Es viu com qualque cosa molt seriosa, molt digna. Les celebracions de Nadal i Setmana Santa, el dia que va venir el bisbe, es viuen amb molta dignitat, aportant dignitat. I respectam a la gent i la tractam bé, que això ja és molt. En el carrer, si un funcionari et fa un “desplante”, el pots denunciar. Dins la presó, un funcionari que no et tracta bé, no el pots denunciar. Per tant, aquest tracte digne és molt important.

Toni: **Com vos veuen els funcionaris?**

Jaume: Jo crec que actualment ens veuen com una organització sèria –no està bé que ho digui jo que en som el director– gent sèria que no cream problemes perquè anam molt alerta. No estam en pla fiscalitzador. Hi ha moltes coses que es podrien denunciar, si volíem. Però jo no vaig a la presó per anar a denunciar. Si fos així, entendria que no em deixassin entrar. Si em deixen entrar a la presó és perquè ells es fien de mi i jo estic com un col·laborador. Sempre hi ha aquest punt de dir fins a on. A vegades les digo. Esta confianza que hay no puede ser a costa de callarme cosas que tendría que decir. Es superdifícil la denuncia, porque hay que demostrarlo. Ciertamente, pasan cosas que no deberían pasar y la gente lo

tendria que saber, Pero, en plan denuncia, tendria que hacerlo alguien desde el exterior porque desde dentro las denuncias no saldrian a la calle.

Sebastià: *La imagen que da, los retazos que ves en la Televisión, de las cárceles y de sus funcionarios suelen ser de presos muy rebeldes y de funcionarios muy duros. Esta es la imagen que se tiene de la prisión.*

Jaume: Cosas que puedo decir en relación a esta imagen. Cierta día, una señora me decía: Mira, Jaime, que una funcionaria nos diga “o se callan o se quedan sin comer” no es tolerable. Tampoco lo es que alguien te diga: ha venido el ginecólogo, a ver si se lavan bien los bajos. Esto no se puede decir. Tuvieron que avisarla: por favor, hábleme bien, que soy una persona digna y a mí no tiene que decirme que sea una persona aseada. A mí me humillaría que me dijeran esto. Y es cierto que, a veces, se las humilla. Y esto no tiene ninguna consecuencia.

Yo digo que los funcionarios no es que sean buenos o malos. Muchos son de Galicia o de León. Cuando surge la oportunidad se van a su casa. No es una vocación, es un puesto de trabajo hasta que pueden obtener otro puesto de trabajo, uno es mecánico o taxista. Yo entiendo que cuantos menos problemas, mejor. Si ven una pelea, mejor no verla, ya se las arreglarán.

Fernando: Yo creo que muchos de los internos denuncian por, perdón, dar por el culo. Al mes o así de haber entrado en la prisión, me llegó una situación de juzgado. Un inglés me denunció a mí y a otros funcionarios por una paliza. Y me llamaron a mí como testigo de los funcionarios, pero también me denunció a mí por no haberle vendido un agua. Yo se lo dije al juez: señoría, ¿Ud. sabe cuál es el régimen de aislamiento? No, me contestó. Si quiere, yo se lo cuento y Ud. me dirá si tengo razón o no. Yo soy interno y no puedo hacer lo que quiero. Yo hago lo que los funcionarios nos dejan. Y allí no se puede vender un agua a una persona que está aislada provisionalmente. Entonces, yo a lo que voy es que la gente pueda denunciar, pero denunciar las cosas reales. Porque el chico éste denunció que le dieron una paliza no sé cómo dentro del centro, cuando yo estuve presente en el momento y sé que no lo hicieron.

Esteve: Amb els anys, la meva visió, la visió que tenen els funcionaris de la pastoral i la que té la pastoral dels funcionaris ha madurat. Crec —és lo que deia en Jaume— que la institució, el col·lectiu de funcionaris ens ha anat veient com a gent seriosa que intenta fer la feina ben feta, que no som enemics perquè ja no hem viscut aquells aires de no sé què, sempre la sospita, i en aquelles èpoques de Juan Fernando en què allò era “la ley del silencio y del oscurantismo”. Per part de la pastoral, també hem madurat la visió per lo que tu deies. És un món complexíssim. Quan vaig fer la mili ens definien a cada un com a “hijo de su padre y de su madre.” A la presó, cada un és també “hijo de su padre y de su madre”, amb el sentit que tot lo que aboquem sobre aquesta taula és cert. És cert que hi ha funcionaris “cabrons”. És cert que hi ha interns “cabrons”. És cert que hi ha funcionaris admirables i presos, molts, admirabilíssims. Perquè és admirable viure dins aquesta situació de forta pressió amb una resistència que jo no podré tenir mai. És cert que hi ha funcionaris exemplars i funcionaris que valdria més que no hi fossin. Tot és cert: és un “micromón” tancat com una olla a pressió i allà bull que bull. És una olla a pressió. Pensau que, a la nostra societat del segle XXI, hi ha hospitals psiquiàtrics tancats. L’única “institució total”, com es diu, és una presó on hi ha persones que des que s’aixequen fins que es colguen, del pri-

mer fins al darrer dia, depenen de l’Administració per a tot: per rentar-se les dents, per anar a l’excusat, per colgar-se amb la dona, per tot això hi ha una Administració pública que ho regula tot. Això és una olla a pressió. I a més a més ajuntant gent dels que deim “de su padre y de su madre”. Funcionaris, voluntaris, ONG. “de su padre y de su madre”, tots

Toni pregunta a Ramon: *Te pareix que hi ha funcionaris que preferirien que no hi hagués pastoral penitenciària?*

Sí, -contesta **Ramón**- hay funcionarios que preferirían que no les dieran un permiso a ciertos presos. A mí me han llegado a decir ¿cómo le han dado un permiso a éste? Y yo, decirle: a éste, a éste y a éste. ¿Cómo no se lo van a dar? Si por algunos fuera, sería una Administración totalmente cerrada. ¿Le han condenado a cinco años? Pues, dentro de cinco años, el 31 de mayo, le sacamos. Sí, algunos, sí. Afortunadamente los menos. A mí me sorprende que, en ocasiones, encuentre esta actitud en los jóvenes. Eso me extraña a mí mucho. Yo sé la razón. La Administración debe ser la aplicación por excelencia del no. Yo, como educador, digo a los que llevo yo en mi módulo: no la tramites, dámela a mí. Entonces yo la llevo, yo la informo y le digo al subdirector, fírmala. Así ya está tramitada.

Es la Administración del no. ¡Como ahí no cuenta el silencio administrativo! Porque esa solicitud no lleva nada; pero sí, lleva. Esa pequeña demanda lleva mucha esperanza. Si no llevara esperanza, no se tramitaría. Y suaviza. Yo pido que pueda salir para el mes que viene a las seis de la tarde porque así me lo ha pedido mi mujer con un mes de antelación. Mire Ud. señor director, quiero que le cambien la hora nada más, porque, si no se la cambian, no podrá ver a su mujer.

Jaume: De algo que se quejan muchísimo es de la burocratización, de la burocracia. Todo se tiene que pedir por instancia. La reclasificación se hace cada medio año. Uno que tiene una condena de ocho años no es previsible que lo vayan a reclasificar. Piden un informe y el psicólogo informa la petición. ¿Cómo puede informar, me dicen, si no ha hablado conmigo? El psicólogo, que tendría que haber diez y hay cuatro o hay tres, ¿qué hace? Hace lo urgente; tiene que presentar informes para la Junta, hace informes y no ve al interesado.

Ramón: Ahí está lo que decíamos al principio: es el exceso o el defecto de tener medios personales y profesionales. Hay cuatro psicólogos para 1300 internos. A ese psicólogo ya no le puedes pedir más cosas, ya no da más de sí. Tiene que emitir informes porque, si falta el informe, no se tramitan las peticiones. Al final, por falta de tiempo, tira del último informe o pide al educador: tú, ¿cómo lo ves? Con lo poquito que le aporta el educador, que no le sirve a él todo como psicólogo, emite el informe. Pero es verdad lo que dicen, ¿cómo ha podido emitir el informe si a mí no me ha visto?

Fernando: Se deniegan peticiones que, en ciertos casos, no se les ve ninguna salida. Como a mí que me denegaron el permiso porque no me adapto a la sociedad. Yo se lo pregunté: ¿qué es no adaptarse a la sociedad? Tengo un trabajo, tengo una familia, no tengo un solo agravante.

Ramón: Hay ítems que la Administración central establece que hay que seguir. Uno de los motivos de denegación es la falta de garantía de hacer un buen uso del permiso. ¿Cómo van a tener garantía si todavía no han salido? ¿Cómo sé yo como lo va a disfrutar? Déjelo que salga y sabremos si hay garantía. Un poco incongruente.

Toni: *L’oferta religiosa, només és la missa? Ens expliques breument quina oferta religiosa hi ha?*

Jaume: No és només la missa. Oferta religiosa, religiosa en tenim cada diumenge a cada mòdul. Hi ha 14 mòduls, més el de la infermeria, 15. I no se mesclen entre ells. Hauria de dir 14 misses cada diumenge. Per això feim lo que molt aviat es farà a les parròquies: un

laic fa una celebració el diumenge a cada mòdul. Ens veim a les nou del matí i a cada mòdul hi ha un seglar o una religiosa que fa una celebració amb l'Evangeli. I un diumenge en el mes, després de presentar una llista amb tots els qui han demanat per instància assistir a la nostra missa, havent manifestat el culte on volen anar, església catòlica, evangèlica, "testigos de Jehová", ens veim en el teatre un centenar de persones i deim una missa. Jo, que som el capellà, i n'Àngel, un mercedari que ve i sol anar a la infermeria. Jo en altres ocasions, si s'ha mort la mare d'algú o un familiar, dic missa en el mòdul corresponent. Normalment, l'oferta religiosa és aquesta.

Llavors, bàsicament, per Nadal, Pasqua i la Mercè, que és la nostra festa. Normalment, aquestes festes van acompanyades de la recollida de crespells i per Nadal, de la Sibil·la. A més, tenim un curs de Bíblia. Enguany no l'hem tengut perquè se'n va anar el qui el feia, en Toni. I entre en Joan i el mercedari fan una catequesi.

Demanen moltes vegades els sagraments, però jo som un poc "reaci". Si es volen casar, els dic que es casin pel civil o que es casin per l'Església en sortir o durant un permís. En realitat no són tant, tant creients com per casar-se forçosament per l'Església. Tampoc no hem afavorit gaire promoure la confirmació. Quan ets a la presó tens trenta o quaranta anys i ha tengut temps de fer-ho; si no ho ha fet, és perquè no li ha preocupat tant. Ara, allà dedins, si algú inicia un procés de fe, que d'això n'hi ha, perquè, quan un ha tocat fons, sí que s'ho plantegen i volen iniciar un procés i això és fantàstic. La nostra feina principal és acompanyar.

La presó és un reflex de la societat. Allà dedins ens trobam amb la trista realitat. És normal que en el mòdul de joves s'apunti més poca gent per venir a missa; en el carrer, tampoc n'hi ha massa de joves que vagin a missa. A la presó, més que sacramentalització, més que missa, la nostra feina és aquest acompanyament. Des de quan un entra, que comences a connectar amb ell, li aconsellam que es posi tranquil, que si fa les coses bé, no té perquè passar res. I acompanyar-lo. Tots comencen normalment per dir que és injust, que el jutge s'ha passat. Els deim: posa les excuses que vulguis, però si tota la culpa és dels altres, no creixeràs mai. Treballam per consolidar aquest acompanyament i humanitzar aquestes situacions tan inhumanes. L'altre dia un pare me va cridar: Padre, ¿ha visto a mi hijo? No, vaig contestar, me acercaré para verlo. El pare me diu: he hablado con la graduada social, muy creyente entre comillas, y me ha dicho: Ud. no se preocupe. Si vemos un síntoma de suicidio, le pondremos un compañero. Y él le dijo: ¿Hay que llegar ahí, que vean un síntoma de suicidio? Aquest pare esperava que li dirien: estigui tranquil, jo he parlat amb ell, està tranquil, no passeu pena.

Se dan muchos casos así. Alguien me cuenta: en Hacienda me llaman, ¿qué debe haber pasado? Lo estoy pasando muy mal. O un que està esperant que la dona doni a llum un infant i no sap si ha anat bé. Te'n podràs cuidar?

Toni: És allò que hem dit, feis d'intermediaris.

Jaume: Sí, però des d'aquest aspecte humanitzador. Jo ja no faig favors. Em demanen: me podries comprar? No. Això ho pots demanar al "recader". Tenim massa feines per fer noltros de "recaders".

Toni: Has dit, Jaume, que quan celebrau l'Eucaristia es reuneixen 130 persones? Homes i dones junts?

Jaume: Sí, 120, 130 persones i a les festes, a vegades, més. Homes i dones junts. Ara en vénen més pocs perquè tot és molt complicat. Ells han de fer una instància per demanar que volen anar a missa catòlica i es fa un banc de dades amb els qui han demanat d'anar-hi. Llavors, el funcionari de seguretat ha de "cotejar" les instàncies amb altres dades.

Ramón: Tienen que ver si éstos que quieren ir, más éstos que ahora se suman, hay entre ellos alguno que es incompatible. Imagínese que hace siete meses éste se ha agredido con éste y ahora éste quiere venir. Entonces el de seguridad dice: ¡Cuidado! Hay dos que son incompatibles, dos, tres, cuatro o más. Si no hay un control de aquellos que están en misa, puede que algunos estén deseando que acabe la misa para fastidiar a alguien. Es un control que se nos escapa.

Esteve: Lo que he dit abans, tot és molt complicat.

Sagrario: Pero nunca nos ha pasado nada.

Domingo: I el servei aquest de pisos, és vostre, de la Pastoral? Ho dic perquè s'inclourien dins les funcions que feis, a part de sagraments i missa.

Ramón: Este servicio de pisos es mano de santo.

Esteve: Hem contestat a lo que havíeu demanat de l'aspecte religiós, però Pastoral, abans del tema religiós, una de les coses que Pastoral va veure és que hi ha molta gent que està dins la presó i per començar a sortir en el carrer, per fer un poc aquest escaló d'anada cap a fora, se necessita un tutor fora que normalment és la dona o la família. Però hi ha gent que, per molts de motius, no té aquesta família o és a Jerez de la Frontera o al Senegal o ha romput la relació. Aleshores Pastoral, ja fa més de 30 anys, va pensar que Pastoral Penitenciària assumiria aquest paper de tutor. No només assumim la funció legal de fer la tutela de les persones de cada presó, sinó que posam mitjans per fer-ho. I els mitjans han anat evolucionant al llarg del temps. Començà primerament amb un piset per Santa Catalina, al carrer Cerdà, després amb un altre piset al carrer Ballester, devora el Socors i la porta de Sant Antoni, on hi hem estat fins fa dos anys. I ara som a Son Sardina. És una estructura que ha anat creixent: des d'un parell de voluntaris, un o dos monitors contractats i ara, en aquest moment, ja som 7 o 8 les persones que hi feim feina pràcticament a dedicació completa. Perquè és una estructura que dona acollida, per una banda, als permisos perquè la gent pugui sortir i, per l'altra, i aquesta és la més gran passa, acull les cinc persones que cada setmana, de dilluns a dijous, surten de permís, estan a la casa i tornen entrar a la presó.

Ramón: He de decir que la tutela que hace la Pastoral en su piso, para nosotros como equipo técnico de la Administración, es más válida que la propia familia. Cuando dicen, ¿quién asume la tutela? Si corresponde a Pastoral, nadie cuestiona nada. Si asume la tutela la mujer o la familia, puede haber desde problemas de toxicomanía o que la mujer quizás tenga algún problema, la madre a lo mejor no se ha desviado porque tiene mano dura. Pero cuando hablan de Pastoral la tutela de más solvencia es Pastoral Penitenciaria. Sin duda.

Esteve: Noltros els donam tot el suport que podem, amb un sentit. Si no funciona amb aquest sentit, noltros som molt seriosos i reconeixem que això no ha funcionat. Perquè, en el final, el “buenismo” de tapar no du enlloc. Si un senyor consumeix drogues, noltros som conscients que no dir-ho, en el final, només rebenta. Fot a qualcú, però el més fotut serà ell. Per això hem estat molt seriosos amb la debilitat tan consistent que té Pastoral Penitenciària amb aquest mitjà. I ja fa un any i mig que vàrem fer la gran passa i això va ser un gran avenç: tenim 10 places per la gent que fa aquest camí. Arriba un moment que el pres té llibertat i no té “solventada” la vida. I el podem acompanyar a fer un procés d’inserció normalitzat. Hem tengut gent que ha estat a casa des d’un any fins a gent que hi ha estat molt més temps.

Toni: *Què vols dir? Que els cercau feina?*

Esteve: No. T’ho explicaré. Jo estic convençut d’una cosa: **noltros som un “trampolín” molt bo, però qui bota són ells.** Perquè tothom té unes grans capacitats per tirar endavant. Que necessita suport, sí; però jo crec que ha passat un poc l’època de cercar “solventar”, fer les coses a la gent. Hem de posar els mitjans perquè la gent ho faci. Estic convençut que qui ve a Son Sardina és un molt bon lloc per botar cap a la llibertat, si volen. Si no volen, ni amb

una força botaran. L’experiència d’aquest darrer any és així: gent que tira endavant des del fons més gros i gent que, en principi, ho té tot a favor i se tira dins el clot. Noltros intentam donar el suport; però tenim molt clar això que diuen ara “empoderamiento”. Fill meu, lo que tu pots fer no t’ho farà jo. Tot lo que puguin fer ells, que ho facin ells. Si alguna cosa no la poden fer, l’ajudarem a donar-li les eines perquè la puguin fer; però res més.

Pere Amengual pregunta: **Hi ha institucions, com és ara ONG o d’altres, que vos ajuden?**

Esteve: Sí, gràcies a Déu. Si no, això seria impossible. Institucions públiques. Ho he de dir en honor a la veritat: en aquest moment, **aquest servei el paga en un 95% el Consell de Mallorca. El fa la Pastoral, però el paga el Consell de Mallorca.** Estam xerrant de 8 treballadors, 12 persones que hi poden viure, que mengen, berenen, dinen, sopen, gasten corrent, llum, telèfon, wifi, etc. Això són molts de duros al cap de l’any.

Darrerament s’ha plantejat com un conflicte perquè dius: la nostra identitat o no identitat. Xerrant amb el director de Pastoral de València em va fer caure en això: noltros, com Església, sempre hem defensat que qui ha de donar solucions a les persones és l’Admi-

nistració. Tant de bo fos així. Noltros feim de punta de fletxa, de llança o de lo que sigui per obrir camí. Ell me deia: és que voltros ho heu aconseguit. Què vol dir? El Consell de Mallorca s’ha fet responsable de l’acompanyament i de fer que les persones tinguin un recurs pel qual puguin tirar endavant. Llavors són putes i vos ho fan fer a voltros perquè saben que sou els qui ho feis millor, amb més ganes, amb més vocació, amb més interès, amb més preparació i amb més formació. Però heu aconseguit que l’Administració assumís la responsabilitat d’això. Si ara, teòricament, hipotèticament, si demà Pastoral Penitenciària deixàs d’existir, això és un recurs que el Consell de Mallorca hauria de justificar per què no el continua prestant. Això és fantàstic. Tant de bo durant molts d’anys poguem continuar executant Pastoral Penitenciària, perquè som els qui ho feim amb més ganes, amb més gust, amb més il·lusió, a més és la nostra genètica, el nostre ADN; però hem aconseguit –sense cercar-ho massa– que l’Administració ho hagi assumit. És a dir: quan tenc un mal de ronyons, no vull que les monges de la Caritat m’atenguin; vull que m’atengui Son Espases. I això ho tenim ja molt clar. La gent que està a presó i necessita un procés d’acompanyament i d’inclusió, en aquest moment, ho fa Pastoral Penitenciària, però qui hi ha darrere és el Consell de Mallorca. Això què vol dir? Que si demà Pastoral Penitenciària teòricament desapareixia, el Consell hauria de cercar qualcú, no sé qui, que se’n fes càrrec.

Pere: *Me referia jo concretament a les persones que vos ajuden. A part dels que sou de Pastoral Penitenciària, a veure si hi ha altra gent. Jo vaig conèixer gent del Grec, tenien al·lots que els ajudaven, gent molt voluntariosa. A veure si hi ha més gent d’aquesta. Me fa la impressió que sou pocs.*

Esteve: Mira, noltros feim feina sempre de forma coordinada, ja fa molts d’anys, amb el Grec, amb Creu Roja, amb Projecte Home, aquest amb menys intervenció. Amb totes les entitats, amb el Grec fonamentalment i amb Creu Roja amb menor mesura. N’hi ha hagut d’altres, però ara s’ha anat reduint. Tot té crisi.

Sebastià: *En relació amb les empreses, a qui podeu demanar si tenen llocs de feina?*

Esteve: El Grec fa moltes d’aquestes funcions; per tant, no repetim. Noltros abocam la gent a la mar gran. És a dir, ajudarem a lo que sigui. Hi ha un servei d’orientació laboral. Jo crec que, això en el final, és entretenir la gent. La nostra gent no ha de menester un curset per fer un “currículum vitae”. El seu “currículum vitae” val més que no l’escriguin ells; normalment, val més que ens l’inventem.

Jaume: Hem donat aquesta passa: hem canviat el recurs que teníem per acollir els permisos. Les monges Agustines, a Son Sardina mateix, ens han cedit el convent que hi tenien per fer aquest servei. I l’hem rehabilitat. **Ens han ajudat a la rehabilitació Sant Joan de Déu, amb un préstec, i el “Cabildo” de la Seu, amb una aportació econòmica significativa.** Vàrem quedar que no diríem la quantitat concreta. De fet, el “Cabildo” ens va ajudar a pagar un 30% de la despesa total. Si trobàssim dues entitats més que ens ajudassin igual, ja ho tendríem tot pagat. Ara devem doblers per nou anys

Domingo: *La gent que teniu amb voltros, Esteve, són presos que estan amb permís?*

Esteve: Gent amb permís, gent en segon o tercer grau que surt amb permís i gent que està en llibertat. Normalment el procés és aquest: noltros els coneixem dins la presó, començam a fer feina amb ells dins la presó, comencen a sortir amb permís durant el segon grau, estic xerrant d’un procés ideal, i, quan passen al tercer grau, continuen seguint de permís amb noltros. Amb lo qual intensifiquem la cronologia dels permisos, intentam que siguin més freqüents i després arriben a la llibertat. Continuem amb ells, sense haver pogut trobar

una solució, perquè moltes vegades aquest camí se talla perquè tenim una solució abans d'això, que és lo ideal. Tot aquell que no pot estar dins la xerxa, que li diuen en el Consell, molt millor. Per noltros és més un èxit el qui no ve a la casa que el qui hi ve, per suposat.

Sebastià: *¿És a dir que teniu els qui no tenen una família que els aculli, o que no tenen un lloc millor?*

Esteve: Exactament. Després, en Jaume i jo vàrem fer una aposta de dignitat, en la mateixa línia de la qual hem xerrat tot l'horabaixa. Hi pensàrem molt: *dignitat per damunt tot. Un centre per a persones ha de ser per a persones, no ha de ser una canera.* Per desgràcia, si vas a visitar els centres del Consell, veuràs que són caneres. Perquè és molt complicat, perquè hi ha pocs recursos, perquè ningú vol un centre de serveis socials en el seu barri. Recordau el "follón" que hi va haver en es Molinar. Ningú vol un alberg a prop. A Ca l'Ardiaca hi ha 200 llits. Noltros tenim 12 llits en 12 habitacions individuals. Surten tot d'una les crítiques: és un luxe, com la presó. No, no és un luxe: això és un mínim de dignitat. En vàrem aprendre un poc de Sant Joan de Déu quan ells ens deien: això, en el final, és una aposta de futur. Primerament, per dignitat, per suposat. Llavors, si les persones tenen un espai d'intimitat, la conflictivitat de la casa cau en picat. Si hem d'estar plegats mirant tots la punyetera televisió, discutirem. Però és que això mateix ens passaria a noltros i volem que lo que ens passa a noltros no els passi a persones que tenen una vida molt més complicada que la que noltros hem tengut, amb moltes més carències que les que noltros hem tengut, amb moltes més pressions que les que noltros tenim. I a vegades noltros no ens podem sofrir a noltros mateixos. I volem que en la vida d'ells tot siguin flors i gaubança.

Jaume: Noltros no volem la gent acaramullada. És indigne. Un temps tiraven cinc matalassos en terra i n'hi dormien cinc, sis o set.

Sebastià: Això ho pots fer un dia o dos, en una emergència o en el camí de Santiago.

Esteve: És l'única manera que jo veig que dona un mínim de resultat. És a dir, grans institucions i grans estructures. Tu has tengut experiència en menors. Jo sempre dic lo mateix: vàrem començar amb "los grandes orfelinatos y la casa cuna" i totes aquestes coses. Després, es va passar a centres més petits i després a les llars. Avui en dia, si no queda més remei, anam a una llar; però si no, hi ha famílies cangur. Tant de bo amb els adults ens plantejàssim el mateix itinerari. Tan de bo –això és un poc utòpic– poguéssim assumir individualment persones. Tant de bo tots els convents de frares poguessin assumir un pres, no 10 ni 12, un pres, una persona. Que hi ha 10 comunitats a Mallorca, són 10 places; és lo que tenim a Son Sardina. Ja està "solventat": són 10 places. Acompanyar una persona dins una comunitat religiosa és relativament fàcil, tampoc no s'acaba el món.

Al Seminari major, quants de quartos hi ha? Jo vaig estudiar a la Sapiència. Hi havia dos superiors, la cuinera, sis o set seminaristes. Posa-n'hi un. Entre tots vos ne cuidau. Jo vull que hi hagi un equip d'experts que li faci un cert acompanyament en segons quines qüestions, però per al dia a dia, escolta a lo millor els llevaria una certa pardaleria a aquests al·lots.

Pere: Record que teníem en el Seminari en Pep de ses monges, discapacitat, i llavors en va venir un altre, que no sé d'on se'l varen treure. Crec que es deia Àngel i era infermer. Era una persona molt estranya. No em va dir mai res. En Pep i n'Àngel dormien a la infermeria tots sols. És una bona idea aquesta.

Esteve: Però a l'Església, si se volgués, encara hi ha unes possibilitats enormes. Si se volgués, pisos de rectories i de parròquies o llogats de mala manera...

Sebastià: I persones que podrien fer un servici a un poblet on no hi ha capellà. Per ventura no poden estar tots sols, però se podria cercar qui els pugui acompanyar.

Esteve: Sí; jo a això ho he arribat a pensar molt. Perquè quan cercava un lloc per ubicar lo que ara tenim a Son Sardina, jo coneixia l'edifici de la plaça de Sant Jeroni, la Sapiència. Pensava: que ens deixin la planta de dalt, en temps meu ja era buida. Imaginava una sala per tenir un despatx noltros i un dels seminaristes, per torn, podria encarregar-se per setmanes de no sé què, de supervisar de nit o de lo que fos, noltros pagariem un monitor i ells tampoc no s'espenyarien cap vèrtebra i els normalitzaria una mica.

Sebastià: Podrien participar per feines de la casa.

Esteve: Exacte. Participar igual que a Son Sardina. No necessitarien muntar segons quines infraestructures perquè ja estan muntades. Lo que ara noltros hem hagut de muntar ja està muntat a tots els convents de Mallorca i en el Seminari i no sé a quantes bandes més. Noltros ho hem hagut de muntar de bell nou i n'estam molt contents. Tornant al tema de l'Església, es normalitzarien moltes de coses. Hi ha moltes potencialitats, però...

Sebastià: Enguany, l'any passat o l'altre, vàreu venir un dia amb un grup a visitar Porres i *sabem que anau a fer el Camí de Santiago. Jaume, digues qualque cosa d'aquestes sortides amb presos que anau fent des de fa molts d'anys.*

Jaume: I ara tenim programada una altra sortida al Camí de Santiago. Lo que passa és que n'hi va haver un que va fugir a una sortida que vàrem fer, crec que en el mes de febrer. El varen trobar tot d'una, però li varen donar molta publicitat i no va agradar a les autoritats. És l'excusa, perquè els qui comanden no hi creuen. Però fa molts d'anys que feim el Camí de Santiago amb els presos. I jo crec que és una aposta de confiança. Un dels lemes és: *"La vigilància se pot burlar, però la confiança, no"*. Perquè no pots estar vigilant les vint-i-quatre hores del dia. Però, quan els dones confiança, generalment responen.

Tenim un problema amb aquestes sortides i és que, per tranquil·litat de la Direcció General del Centre, ens volen oferir equips, gent segura, gent que fins al final de la sortida no ens ha de crear cap problema. I, entre estira i amolla, he aconseguit que n'hi hagi meitat i meitat. La veritat és que deixa marca: tots els qui han fet el Camí de Santiago se'n recorden tota la vida. No he tengut mai cap problema gros. El risc sempre hi és. Un problema que s'ha d'evitar sempre és l'alcohol, que condiciona molt.

Vos deia de la confiança. Record que un grupet que caminava i amb qui ens trobàvem cada dia al mateix alberg eren uns senyors majors amb els quals coincidíem en les etapes. En un dels albergs, una dona diu a un dels nostres: "Por favor, vigilarás mi mochila, mientras voy a ducharme." "Sí, sí, señora, descuide". Quan vàrem arribar a Santiago, ells eren també a missa com noltros. Don Segundo, el Deán, que aprofita la missa per mentalitzar, en presentar els grups de peregrins va dir: "Han venido internos de la prisión de Palma, que vienen con don Jaume."

Aquella senyora de la motxilla, que els tenia asseguts davant, tota sorpresa en saber que eren presos, els diu: "¿Por qué no me lo dijisteis?" I el pres li diu: "Señora, si yo le hubiera dicho de dónde venía, ¿a que no me hubiera confiado la mochila?"

Ells es donen compte que a l'alberg els tracten com els altres, que no ho duen escrit. Els va molt bé perquè arriben a desconnectar. El problema és que a la presó, quan surten un dia de permís, segueixen parlant de "si el funcionario, si el educador, si el psicólogo, si el juez y si el permiso." En el Camí xerren d'altres coses, desconnecten completament.

Esteve: Que les coses estiguin bé i dignes, que es facin amb dignitat, això és fonamental. Jo record una de les grans diferències dels pisos del carrer Ballester, que estaven tot lo bé que podíem, comparats amb Son Sardina. I és que el mitjà no és indiferent. Poguérem arreglar Son Sardina lo més dignament que vàrem saber. No vàrem voler res de segona mà amb el sentit que anàrem a Ikea a comprar lo més barat, però tot ho hem estrenat allà.

Allà se xerra cent vegades manco de presó que a les altres bandes. El context ja és un altre. Me'n record d'una amiga meva, que és arquitecta i ens va fer els dibuixets aquests de les portes i altres dissenys, que ens deia: "Pues de eso tienes que hacer catequesis, que se sepa que el medio es importante." És a dir, que la nostra decoració i això, també ajuda. I és vera. No és lo mateix quan feim reunions en el Consell de Mallorca; a vegades, ens reunim a uns "bochinchas", autèntics "bochinchas". Jo els dic: si per noltros, que som els directors dels centres, va bé que ens reunim en aquests "bochinchas", ¡què no donarem als usuaris! És això, i en el Camí de Santiago a la gent se la tracta amb dignitat i amb normalitat.

Jaume: I ara per a l'any que ve tenim dos projectes molt guapos. Un és, si ens deixen, crec que sí, **EL CAMÍ DE SANTUARIS**. Aquells interns que, per les circumstàncies que sigui, no els autoritzin a participar en el Camí de Santiago, els proposarem de fer el Camí de Santuaris, aquí, a Mallorca. Es tractaria d'anar caminant a distints santuaris, fer nit allà i aprofitar per tenir una trobada amb gent del poble. No es tracta de fer cap míting, més aviat es tractaria de replegar dues dotzenes de persones que puguin estar interessades a conèixer aquesta problemàtica de primera mà.

Sebastià: **I tornaríeu a Ciutat?**

Jaume: No. Un dia aniríem a Sant Salvador. L'endemà, caminar o traslladar-nos a Lluc, a Montis-sion fent-ho coincidir en un dijous que hi hagi reunió de capellans de Part Forana, etc...

L'altre projecte li he posat **"ORA ET LABORA"**. Aniríem dos o tres dies, dormint dues nits, a Sant Honorat, que en Miquel Mascaró ens ho ha oferit, i fer allà els matins, feina, per exemple conservació de l'hortet, i el capvespre, reflexió i un poc de passeig per allà. Meditació i feina.

I així ho deixam, agraïts i contents d'aquesta trobada, que segur que ens ha enriquit a tots i enriquirà els lectors de la nostra revista.

Entrevista

a LLORENÇ ALCINA

Toni Bennasar

Dia 10 de juliol en Domingo Mateu, en Jaume Gual i jo (Toni Bennasar) ens dirigírem a la residència sacerdotal de St. Pere i St. Bernat per mantenir una conversa amb en Llorenç Alcina que durant quaranta anys ha exercit de professor de teologia al CETEM, que també fou secretari particular del bisbe D. Rafael Àlvarez Lara i rector del seminari, a més d'altres càrrecs diocesans. Actualment és el canonge penitencier de la Seu.

La conversa fou molt animosa i interessant, com vosaltres podreu comprovar ara mateix.

TONI.- Llorenç, quan et plantejares fer-te sacerdot?

LLORENÇ.- Jo havia estudiat a sa Universitat de Barcelona Filologia romànica i als vint anys em vaig començar a plantejar sa possibilitat de ser capellà. Ho vaig anar madurant durant un any amb el capellà diocesà del Col·legi major Loyola dels jesuïtes. I als vint-i-dos anys el rector de sa meua parròquia de Sta. Tereseta del Nin Jesús en parlà amb el bisbe D. Jesús Enciso, el qual volgué parlar amb mi, i em digué: "Me gustaría que fueras a hacer los estudios a Roma". Així que vaig estar set anys a Roma, al Col·legi espanyol, anant a classe a Sa Gregoriana.

TONI.- El qui et va enviar a Roma va ser el bisbe Enciso. I al bisbe D. Rafael, on i quan el conegueres?

LLORENÇ.- A Roma el vaig conèixer perquè els primers dies des Concili molts de bisbes convivia amb noltros. Com que teníem Laudes a les 6:30h, jo solia baixar a sa cripta a les 6h. Un dia també hi baixà D. Rafael, se m'acostà i em digué: "Qué haces tú aquí?" I jo li vaig contestar: "Y usted?" I ell em diu: "Yo he bajado pronto para que nadie me quite el altar. No tengo secretario y soy obispo de una diócesis muy pequeña, Guadix". I em demanà si li volia servir sa missa. La hi vaig servir durant un parell de dies. Però, com que ses Laudes començaven a les 6:30h, jo li vaig dir que ell demanàs al rector si em donava permís. Li ho preguntà i li digué que sí. De manera que li vaig servir sa missa fins a sa tercera sessió des Concili.

Al final de sa tercera sessió des Concili, l'any 1964, em va dir: *“Ahora tenemos que despedirnos porque no nos veremos hasta la eternidad”*. Jo, que aleshores just tenia vint-i-sis anys, en sentir això vaig quedar al·lucinat, i li vaig preguntar què volia dir. Ell em contestà que havia presentat sa renúncia de bisbe i ja tenia l'acceptació per entrar a una cartoixa. Em regalà uns quants llibres i... fins a l'eternitat.

Al cap d'uns quants mesos vaig rebre una carta seva que deia: *“Cuando llegue la carta ya no habrá secreto pontificio y te digo que antes de vernos en la eternidad nos habremos visto en Mallorca porque el Nuncio me ha dicho que ahora no puedo tomarme el lujo de hacerme cartujo y me han nombrado obispo de Mallorca”*.

Resulta que la Sant Seu tenia problemes quan volia nomenar bisbes en el nostre país a causa del franquisme. Sense el vistiplau d'en Franco només podia nomenar bisbes auxiliars, que després els nomenava administradors apostòlics. I així a comptagotes anaven fent bisbes sense passar per sa terna franquista.

“Y quiero que desde el primer día seas mi secretario porque nos conocemos”, em digué D. Rafael. Jo li vaig dir que, a més de secretari, també volia ser vicari d'alguna parròquia dels afores de Palma. I em va fer vicari de la parròquia Mare de Déu de Lluc.

D. Rafael aquí estava com dins una interinitat, perquè el Nunci li havia promès que quan pogués li donaria permís per anar-se'n. Però llavors a sa Cartoixa no el volgueren perquè ja estava malalt. A causa de sa tensió aquí agafà una diabetis molt severa.

TONI.- Com veies tu el bisbe?

LLORENÇ.- Era un home molt original. Com a bon andalús era simpàtic. Era llicenciat en Filosofia, Teologia, Dret Canònic i Matemàtiques. Aquest darrer títol li havia permès ser director d'un Institut de Linares, de sa província de Jaén. Ell, quan es posava nerviós, agafava un llibrot de problemes raríssims i em deia: *“Ahora durante media hora no me*

distraigas porque he de resolver unos cuantos problemas, y luego me quedaré tranquilo”. I així ho feia.

TONI.- Va fer sa carrera de Matemàtiques essent capellà?

LLORENÇ.- No. La va fer estant encara a Comillas (Santander). Acabats els estudis eclesiàstics va treure la llicenciatura en matemàtiques. Era molt espiritual. Ningú no li treia ses dues o tres hores de pregària diària.

Record que una vegada em cridà a les 10h de sa nit i em digué: *“Ven corriendo”*. Hi vaig i el trob vestit de bisbe i em diu: *“Vamos al Gobierno Civil porque han cometido un atropello contra el Concordato”*. Havien ficat al *“cuartelillo”* en Paco Obrador Moratinos i ho havien fet sense permís del bisbe, i això no es podia fer. El bisbe havia donat permís a en Paco per constituir un sindicat independent, totalment inexistent durant el franquisme.

El vaig acompanyar, vaig aparcar davant el Govern i un policia em digué que llevàs es cotxo d'allà. Jo li vaig dir que acompanyava el bisbe i em deixà fer. Entràrem i ell digué: *“Quiero ver el gobernador. -eren les 10:30h de sa nit- y no nos iremos sin verle. Aquí hay un banco. Nos sentaremos y rezaremos el rosario”*. Estàvem a punt d'acabar el rosari quan comparegué es governador. En veure'l D. Rafael, amb un enfadament que semblava un bisbe medieval, li diu: *“¿Cómo se ha atrevido a poner en la cárcel a un sacerdote sin mi permiso? -cridant- ¡Es mío!”* Es governador estava com a retgirat en veure el bisbe d'aquella manera. *“Y no nos iremos que no nos lo llevemos”*, continuà el bisbe. Al cap de mitja hora comparegué en Paco i els policies mos digueren que mos ne podíem anar.

El bisbe, quan va veure en Paco, s'única cosa que li va dir va ser aquesta: *“Otra vez haz las reuniones de día y así yo podré venir con más lucidez. A estas horas ya no me aguanto”*. En Paco estava astorat que no l'hagués renyat. El bisbe, d'acord amb sa *“Gaudium et Spes”*, li havia donat permís per constituir un sindicat independent.

TONI.- A mi aquesta anècdota em fa veure que sa mentalitat de D. Rafael era bastant oberta,

LLORENÇ.- Sí que ho era. A Linares, com a arxipreste, era molt amic de nombrosos gitanos. I començant sa guerra civil en el juliol del 36, els milicians el dugueren a sa presó i estava en risc sa seva vida. Però els gitanos, dia i nit, per torns estaven davant sa presó perquè el deixassin lliure, cantant contínuament. Després de quatre dies els entregaren D. Rafael, dient: *“Lleváoslo, pues nos volvéis locos”*. (A sa presó hi casà en secret moltes parelles prèviament preparades. Com que era un bon pastor, això li feia comprendre els problemes dels altres. Quan la gent li plantejava problemes els donava solucions molt obertes).

JAUME.- Quin va ser es teu any d'ordenació

LLORENÇ.- L'any 1967. Ara fa cinquanta-un anys. Em varen ordenar a Mallorca amb en Sebastià Mesquida que estudiava a Comillas. No mos pogué ordenar D. Rafael perquè havia tengut un accident de cotxo i estava convalescent, així que ens va haver d'ordenar el Sr. Planas, bisbe d'Eivissa.

TONI.-Quines seqüeles tengué el bisbe a causa de s'accident?

LLORENÇ.- Cap. Ell anava darrere i li quedà es coll entre ses dues butaques de davant. S'hagués pogut ofegar. Però no passà res.

Després de s'ordenació el vaig anar a veure a sa Creu Roja. Em besà ses mans i em demanà que el beneís. Lo mateix que va fer el papa Francesc el dia del Bon Pastor que, després d'ordenar setze capellans, els demanà que el beneïssin.

TONI.- Aquests sis anys que estigueres amb D. Rafael te degueren ajudar molt.

LLORENÇ.- Sí. Em deia: *“Yo de cada vez estoy peor de salud y por tanto me fio más de ti que de mí”*. Quan li donava sa llista de sa gent que aquell dia havia de veure s'ensorrava i jo li deia: *“¿Quién le ha dado fuerzas hoy en la misa?”* Em contestava: *“Cristo Resucitado”*. I jo: *“Pues Cristo Resucitado también se la dará hoy en las visitas”*. *“¿Qué mal debes verme hoy que me saques el Resucitado!”*, em digué. Tenia sentit de s'humor. Si qualque vegada s'enfadava, em deia: *“No lo tomes a mal. Es la diabetes que me hace reaccionar así. Yo no soy más que un sacerdote que han hecho obispo”*.

TONI.- No li pujaren els fums quan el feren bisbe, idò.

LLORENÇ.- No, de cap manera. I era generós. Tot lo que tenia ho donava.

TONI.-Això jo ho sé bé. A mi em va fer un gran favor que mai no podré oblidar. Però vull saber si acceptà de bon grat sa reforma conciliar.

LLORENÇ.- Totalment. I per això hagué de patir molt perquè hi havia un grup que es deia “Norai” que eren molt “carques” i venien a dir-li que escoltava massa els joves i que això li duria problemes i també li deien que es secretari (que era jo) el tenia segrestat.

També hi havia un grup de l'Opus Dei que el duia pes camí de s'amargura. Hi havia un tal Rafael Campoamor que venia a acusar-lo i el bisbe una vegada li digué: *“Yo hago como el papa (Pau VI) que hace de puente entre progresistas y conservadores”*. En Campoamor contestà: *“El papa dará cuenta de lo suyo. Yo es a Vd. a quien hablo ahora”*. I el bisbe, empipat, digué: *“Pues, hable, yo ya no le escucho”*.

Quan se n'hagué anat em digué: *“Hoy he hecho faltar a la caridad a Jesús porque mientras Campoamor hablaba yo le pedia a Jesús que sacara un puño del sagrario y le diera un buen capón”*. (Sa capella està en es costat d'on eren ells). Jo li vaig contestar: *“Pues, yo creo que Jesús se habrá reido mucho, y le hubiera dado un buen capón con mucho gusto”*.

TONI.-Em meravella aquest fet perquè em fa pensar que a la majoria de bisbes espanyols els qui els donarien maldecaps serien els joves progressistes i aquí eren els carques conservadors.

LLORENÇ.- Sí, aquí es formà un grup tancat, anomenat St. Antoni M. Claret, que justament havia estat un home molt obert, bisbe de Cuba i un gran missioner. Quina paradoxa!. Doncs, dos membres d'aquesta associació demanaren audiència per parlar amb el bisbe i demanar-li autorització per estendre aquesta associació conservadora. El bisbe em va dir que sa comissió des clergat (una comissió creada per D. Rafael que tenia com a missió visitar els capellans), composada per D. Bartomeu Martorell, D. Bartomeu Vaquer i jo, anàssim a parlar amb aquests i els diguéssim que el bisbe no estava disposat a rebre'ls. I em consta que aquests dos es molestaren molt. (A tots els presents en aquesta xerrada amb en Llorenç ens sorprengué molt aquesta mentalitat tan oberta de D. Rafael).

TONI.-El bisbe actual, D. Sebastià, mos digué que quan el bisbe D. Rafael ja se n'anava i passà per aquella sala magna on hi ha el retrat de tots els bisbes...

LLORENÇ.- Sí, D. Rafael també hi és, però tots van més endomassats que ell. I li costà molt acceptar que li fessin sa pintura. Deia: *“Yo no quiero que me cuelguen. Es mala cosa que le cuelguen a uno”*. Al final acceptà que el pintor Miralles (pare de'n Guillem) el pintàs, però li digué: *“Sólo posaré una vez”*. I així va ser. I quan ja se n'anava de Mallorca, es girà a sa pintura i digué: *“¡Ahí te quedas!”*

Estant encara a Mallorca, durant uns anys el feren Administrador Apostòlic de Menorca. El bisbe Pascual ja tenia quasi 90 anys i en aquella illa hi havia molta tensió entre progressistes i conservadors i ell es posava malalt davant això. I si hi havia d'estar tres dies, n'hi estava dos perquè no hi havia manera. Per això el bisbe actual pot ser que tenguí una idea un poc equivocada sobre ell. Lo de Menorca li venia gran.

Quan D. Miquel Moncadas va ser nomenat bisbe de Menorca, em cridà perquè li preparàs es terreny. Jo hi vaig anar i quan vaig arribar m'esperava es vicari general amb un “mercedes negre” i també hi havia un antic company d'estudis (en Joan Febrer, rector de Ferreries) amb un “dos cavalls”. Jo vaig dir a es vicari general: “Si arrib amb so “mercedes”, sa reunió que he de tenir amb els dos grups quedarà eclipsada. M'entengué. Es va fer sa reunió. Jo vaig llegir una carta del bisbe Moncadas i sa gent deia:” Ha estat una bona ocasió per trobar-nos tots junts”.

TONI.- Recordes alguna altra característica important de D. Rafael?

LLORENÇ.- Sí. Remarcaria s'interès que posava en ses persones. Tenia molta capacitat retentiva i em feia escriure cartes a ses persones que li havien expressat problemes. Cartes donant-los ànims i sa gent quedava sorpresa de rebre sa carta del bisbe.

TONI.- Es pas de Guadix a Mallorca no degué ser fàcil, donada sa gran diferència entre aquestes dues diòcesis. Degué ser un cop fort.

Catedral de Guadix

LLORENÇ.- Guadix és una de ses diòcesis més antigues. Ell veia sa descristianització que entraria galopant dins Mallorca. Aquí ell afavorí molt ses missions. I de fet en aquells anys sortiren molts de capellans al Perú. Volia instituir una escola de preparació per anar a missions o a esglésies necessitades d'ajuda. També volgué que venguessin els frares menors, que ara se'n van.

DOMINGO.- Els de Petra?

LLORENÇ.- Sí, els de Petra. D. Rafael els volia encarregar sa formació d'aquesta escola per a preparar per anar a Amèrica, especialment a llocs on hi havia treballat Fra Juníper Serra. Em va fer escriure una carta al provincial de València. Aquest vengué i junts anàrem a veure sa casa de Petra. Aquests feren molt per sa beatificació de Fra Juníper. Sa canonització va ser cosa personal del papa Francesc. El canonitzà fa dos anys a Washington mateix. Un fet important, i tal volta poc valorat.

TONI.- Has dit que D. Rafael, abans de venir a Mallorca, es volia fer cartoixa.

LLORENÇ.- Sí, perquè anava a sa cartoixa de Jerez cada any a fer un mes de recés. Es mes que tenia de vacances.

TONI.- I en canvi, el feren venir a Mallorca. Li degué costar aquesta contrarietat.

LLORENÇ.- Clar que li costà. Ja tenia es permís dels cartoixans. Però, com es posà malalt a Mallorca, ja no l'admeteren.

Hi havia hagut aquella assemblea de bisbes i capellans després des Concili a Madrid, i s'organització tengué es poc encert de fer votar un bloc de coses conjuntes que, votades separatament, moltes haguessin estat admeses. I D. Rafael no estava disposat a admetre'n algunes, i per això no volgué votar. I es Nunci tenia s'obsessió que tots es bisbes les votassin. Vengué a Mallorca i D. Rafael em digué: *"Este viene para que yo vote el conjunto, pero yo soy libre y no lo quiero ver. Tú lo paseas"*. Però li vaig dir: *"Al menos un dia tiene que comer con él"*. Ell em contestà: *"Bueno, pero sólo un dia"*. El vaig passejar pertot. Un dia anàrem al Seminari, on hi digué una Missa i crec que també el vaig dur a Lluc. I el dia que D. Rafael va dinar amb ell volgué que jo també dinàs amb ells. I així aconseguí que no parlàs des tema. I no firmà. Ell deia: *"Si separan las materias firmaré aquellas con las que estoy de acuerdo... Y al Nuncio luego le das un estipendio para que celebre una Misa por*

Mallorca y que se vaya contento". Abans d'anar-se'n jo li vaig dir al Nunci: *"Vd sabe que el obispo está aquí forzado"*. Ell em contestà: *"En dos años se habrá arreglado"*.

TONI.- Sentint aquestes coses de D. Rafael em ve la idea que ell era molt més obert que alguns bisbes que han vengut després.

LLORENÇ.- Sí, quan ell ja sabia que se n'anava em digué: *"Mira, D. Teodoro quiere que te quedés de secretario con él. Él no sabe si se va a quedar porque viene como Administrador Apostólico"*. I un dia, estant jo predicant uns exercicis espirituals, D. Teodor em cridà i em digué: *"Quan venguis trobaràs alguna cosa canviada"*. Jo li vaig preguntar: *"En positiu o en negatiu?"*. *"En positiu"*, contestà. I quan vaig tornar ja era públic el seu nomenament de bisbe titular.

TONI.- Ara podem deixar es tema de D. Rafael. N'hi ha un altre que tu coneixes molt bé: S'ecumenisme. Com veus aquest tema avui? Està refredat?

LLORENÇ.- No. El papa emèrit, Benet XVI, es dedica a llegir diaris i quan llegeix un article que no li agrada escriu una carta a sa secció dels lectors contestant a aquell autor de s'article. Doncs, en una carta d'aquestes deia: *"Jo preg pel papa Francesc, perquè duri molts d'anys. Molta gent només veu sa seva sol·licitud pels pobres, però no es fixen en sa feinada que fa a nivell ecumènic"*.

I és que durant aquests cinc anys de papat ha vist tots els patriarques de ses distintes esglésies, ha anat a trobades importants, com a Suècia, al cinc-cents aniversari de Luter i fa uns deu dies anà a Ginebra, a sa celebració dels setanta anys des Consell Ecumènic. A la Comissió Ecumènica de les Esglésies, l'Església Catòlica no hi és perquè degut al nombre dels seus membres, sempre guanyaria les votacions. Això constituiria un problema. Però hi és present com a observadora i pot donar sa seva opinió. I és aquí on el papa va fer un discurs molt llarg.

En resum, per part del papa és ben viu aquest tema. Però és cert que no tothom ha assumit s'ecumenisme. Jo precisament som es delegat de ses relacions ecumèniques a Mallorca, nomenat de D. Rafael. Durant un temps ho va ser Alejandro Mircea, un capellà romanès exiliat i aleshores jo era el vicedelegat. Quan en Mircea se n'anà m'hi tornaren posar a mi. I ara em pregunto qui ho serà després de mi, perquè a mi ja em comencen a faltar ses forces.

A Mallorca tenim seixanta mil alemanys, la meitat d'ells són catòlics, quatre mil suecs, dos mil noruecs, dotze mil anglesos amb parròquia a Palma des de 1912 i una altra al Port de Pollença. En total hi ha vint esglésies cristianes no catòliques, amb els seus pastors o sacerdots ortodoxos.

TONI.- Tots ells tenen el seu servei religiós?

LLORENÇ.- Sí. Jo som es capellà de sa comunitat catòlica francesa. Però trob que falta sensibilitat sobre aquesta realitat. Els hauríem de conèixer més.

TONI.- Creus que dins l'Església catòlica hi ha un sector que està en contra de l'ecumenisme?

LLORENÇ.- No, els únics serien els "lefebrians", però aquests estan al marge de l'Església catòlica.

TONI.- Quins són els obstacles que dificulten sa unió?

LLORENÇ.- Històrics i teològics. Un exemple: els bisbes alemanys han demanat al papa que els matrimonis on un d'ells és catòlic puguin anar a combregar junts. La resposta ha estat negativa perquè no tots els bisbes ho veien amb bons ulls.

Pau VI havia publicat un decret d'hospitalitat eucarística dient que si un protestant que no té un servei de sa seva església demanàs poder participar de l'Eucaristia, després d'haver-li explicat el que l'Església catòlica creu sobre l'Eucaristia, excepcionalment se li podria donar la comunió, si ell acceptava el que se li hauria explicat. El directori diu que un bisbe en concret ho pot concedir, però no es pot donar a tot un episcopat. Els ortodoxos, després del Concili, atorgaren que els catòlics poguessin participar en les seves eucaristies i feren convenis que no han estat renovats. Però ha quedat ben clar amb els darrers papes que s'ecumenisme entra dins els principis bàsics de l'Església catòlica i això és irreversible.

JAUME.- És evident que la gent es fixa més en el que fa el papa dins s'aspecte social, i en aquests altres aspectes ja no hi entra.

TONI.- Tu vares ser, crec, rector des Seminari durant un any.

LLORENÇ.- Un any no, nou anys.

TONI.- Com et sentires durant aquest període?

LLORENÇ.- Molt malament. Havien operat del cor en Manuel Bauçà pes gener i em crida D. Teodor i em demana que jo sigui el seu substitut. Jo li vaig demanar algun consell. Ell només em digué una cosa: "No tanquis es Seminari". Hi havia vint seminaristes. Em comentà que dins es Seminari hi havia tensions internes i ell definia es Seminari com "Casa Pepe". Jo li vaig dir que a Mallorca en dèiem "Can Bum".

Al cap d'un temps em torna cridar i em diu: "Trob que vols posar molt d'ordre i m'han dit que vols fer un seminari tridentí". I jo li dic: "Qui l'entén a vostè? M'hi envia perquè posi ordre i ara m'acusa de fer un seminari tridentí. Si vol el puc tancar". Resultava que a la nit tothom desapareixia perquè tots tenien clau. I jo vaig pensar que havia arribat el moment de traslladar-nos al primer seminari, la Sapiència, creada pel canonge Llull l'any 1635, abans que el Seminari Vell començàs a funcionar, a l'any 1700.

TONI.- Per tant es pas de Son Gibert a la Sapiència succeí en temps teu?

LLORENÇ.- Sí. Hi hagué protestes de capellans. Aleshores jo vaig dir al bisbe que dugués el tema al Consell presbiteral, del qual jo era secretari. Vaig fer veure la conveniència del canvi als membres del Consell i l'any 1977 es produí el canvi. I es Seminari de Son Gibert es convertí en es col·legi de St. Pere, que funciona molt bé. Traslladant-nos a la Sapiència

també s'hi traslladava el CETEM i això facilitava ses coses.

TONI.- Parlem d'un altre tema. Tu has estat professor de teologia durant quaranta anys. Quines matèries has donat?

LLORENÇ.- Quasi totes.

TONI.- Què penses de sa teologia actual?

LLORENÇ.- És difícil donar una resposta concreta. Però diré que és una teologia amarada dels setze documents des concili Vaticà II. Molt bíblica, d'acord amb la "Dei Verbum". És una teologia que té en compte sa visió de l'Església ortodoxa. Encara que aquesta església està formada per moltes esglésies que són autònomes, però amb una mateixa litúrgia. Crec que és una teologia molt oberta al futur, com ho demostren les catorze encíclics del que va ser papa durant vint-i-set anys, St. Joan Pau II. Una teologia dins sa línia de Benet XVI i ses seves quatre encíclics i nombroses homilies, a més dels tres volums que publicà ja essent papa. És una teologia molt cristològica. I el papa actual hi ha afegit una teologia comprensiva, emprant un llenguatge pastoral de molta qualitat, que fa que tothom l'entengui, deixant ben clar que s'evangeli és comunicador d'alegria, amb ses seves exhortacions: "Evangelii gaudium", "Amoris laetitia" i "Gaudete et exultate" i l'encíclica "Laudato si", que són paraules de St Francesc.

TONI.- Es veu que el papa té la convicció que un sant trit és un trist sant.

LLORENÇ.- Sí. El món actual necessita d'una alegria promocionada per l'esperança.

TONI.- Com sintetitzaries es teu pensament teològic, Llorenç?

LLORENÇ.- La recerca de Jesucrist present dins s'història, present dins cada persona i sa trobada amb Jesucrist per caminar amb ell en tot moment.

TONI.- Quan penses amb l'Església actual, quins sentiments experimentes?

LLORENÇ.- L'Església fa dos mil anys que camina duita per l'Esperit Sant i, encara que a vegades només veim els aspectes escandalosos, també hi ha molta santedat oculta. Per això el papa Francesc a l'exhortació "Gaudete et exultate" diu: "Segurament ben a prop de ca vostra hi ha un sant i no vos n'heu temut".

TONI.- No t'angoixa que de cada vegada retirin més l'Església del mig?

LLORENÇ.- No. L'Església no ha d'estar lligada al poder. Ha de ser ferment.

DOMINGO.- Es nota una davallada.

LLORENÇ.- Sí, però jo som es confés de la Seu i confés quatre hores seguides els diumenges. Hi ha gent que ve únicament a confessar-se i no queda a missa. Saben que hi ha un capellà que confessa.

Arribats a aquest punt, i passada més d'una hora de conversa, donàrem per acabada l'entrevista, agraïnt a en Llorenç la seva amabilitat i franquesa en totes les seves respostes.

Entrevista

a ANDREU GENOVART

Des de la barca de l'esperança, entreveure el futur de l'Església de Mallorca.

Domingo Mateu

Fites biogràfiques.

Andreu Genovart Orell neix a la Colònia de Sant Pere el 26 de novembre de 1943. Ingressa al Seminari de Mallorca en el mes d'octubre de 1956. El 1966 presenta al Certamen Literari del Seminari un treball, fet conjuntament amb Josep Sastre, encapçalat amb aquest títol: “El beato Juan de Ávila, maestro de sacerdotes, escritor y predicador del sacerdocio”.

El 21 de juny de 1969 és ordenat de prevere. De 1969 a 1975 exerceix el càrrec de vicari de la Parròquia dels Dolors de Manacor. Durant la dècada dels anys setanta assisteix a diferents cursets de *llenguatge audiovisual* (imatge, so, fotografia, muntatges, vídeo) que s'imparteixen a Barcelona, Madrid, El Escorial, Lió i París.

De l'1 de novembre de 1975 i fins al 1983 ocupa el càrrec de rector de la Parròquia de Crist Rei de Manacor. El 1981 inicia en aquesta parròquia, conjuntament amb altres col·laboradors, la fundació del Club d'Esplai.

Del 1983 al 1987 exerceix com a Delegat de Mitjans de Comunicació de la Diòcesi de Mallorca. Durant uns anys, imparteix el tema de *llenguatge audiovisual* a la catequesi i a l'escola d'estiu per a catequistes de Catalunya.

Del 1986 al 1992 exerceix de rector solidari amb l'equip de preveres que porten les parròquies de Porreres, Montuïri i Algaida, responsabilitat que compagina amb la tasca de Delegat d'Apostolat Seglar. El 1992 és destinat com a rector a Capdepera i més tard, els dos darrers anys, com a rector també a Cala Rajada, parròquies que regenta fins al 1999.

Des del 1999 i fins el 2003, per designació del bisbe don Teodor Úbeda, assumeix el càrrec de Vicari General de la Diòcesi. El 28 d'abril de 2003, el bisbe don Teodor és intervingut per extirpar-li un nòdul arrelat en el pulmó dret. El postoperatori es complica i afecta el pulmó sa. Sotadament, don Teodor mor el 18 de maig de 2003.

Arran de la mort del bisbe don Teodor, durant nou mesos, del 21 de maig de 2003 al 21 de febrer de 2004, Andreu Genovart és nomenat i exerceix el càrrec d'*Administrador Diocesà “sede vacante”*. En qualitat d'Administrador Diocesà assisteix per dues vegades a les reunions de la Conferència Episcopal Espanyola exercint el dret de veu i vot. Continua de Vicari General quan s'incorpora el successor de don Teodor, el bisbe don Jesús Murgui Soriano fins que el 2005 nomenen altra vegada Andreu Genovart rector de la Parròquia dels Dolors de Manacor on hi roman com a rector únic, una vegada unificades les tres parròquies manacorines, els Dolors, Sant Pau i Crist Rei. El 30 de juny de 2018 cessa en el servei actiu ministerial i inicia la seva jubilació canònica.

ENTREVISTA. Colònia de Sant Pere, 18 de juliol de 2018.

El nostre lligam amical, vigorós, persistent, amb Andreu Genovart es remunta a molts anys enrere, a aquell temps de convivència entranyable, enyorada, d'acurada formació en el Seminari. Enguany, a l'inici del mes de juny, ens va sorprendre saber que Andreu, obligat per motius de salut, hauria de deixar la primera línia de màxima responsabilitat en la laboriosa gestió de la Unitat Pastoral de la ciutat de Manacor.

La inesperada avinentesa ens dona l'oportunitat d'obrir una conversa distesa, franca, plaent, sobre l'assenyada decisió de deixar la mar gran del servei ministerial i aprofitar el moment òptim de lucidesa i reflexió en què es troba Andreu per a la valoració de les fites cabdals assolides en el llarg recorregut, difícil i abrupte a vegades, de les nombroses tasques pastorals encomanades i que ha portat a terme de bon grat al llarg de cinquanta anys.

Convinguérem per telèfon que ens trobaríem a la Colònia de Sant Pere, la seva vila natal, el dia 18 de juliol. El bon amic del Consell de Redacció, Pere Amengual, s'oferí amablement a acompanyar-nos, tot i que el dia escollit coincidís amb el seu personal, feliç aniversari de casament. La germana de n'Andreu ens acull ben amatent a la casa pairal de la Colònia a l'espera que arribi Andreu, que és ara en el moll on reparen el motor de la seva barca. Ve de seguida i ens troba plàcidament asseguts, amb una beguda a les mans, en l'agraïda frescor de la sala gran de la casa, on hi enregistram la conversa.

1

Ens ha sorprès a tots, benvolgut amic Andreu, el fet que, uns poc mesos abans de complir els setanta-cinc anys, hagis decidit de deixar la mar gran del servei ministerial per fer-te a la ben merescuda mar dolça de la jubilació i lliurar-te a l'enyorada placidesa transparent de les estimades cales de la Colònia que et varen veure néixer i créixer. A què es deu aquesta ferma decisió?

La decisió l'he anada meditant durant més d'un any perquè l'any passat, a finals de tot de gener, vaig tenir una pèrdua temporal de memòria, foren unes hores que no sabia ni quin dia era, ni quin mes era, ni quin any era. I me vaig atrevir a dir missa, de mala manera; però vaig demanar si havia dit qualche desbarat i em digueren que no. Vaig dir la missa, vaig anar a fer el cafè amb llet normal; però, amb el Diari davant, deia: “meam”, quin dia som avui. Llegia el Diari i no m'aclarava. No li vaig voler donar massa importància perquè vaig anar després a la rectoria, me vaig seure tranquil·lament, me va espessar i vaig anar recuperant.

Al migdia teníem un dinar d'agraïment amb tots els qui havien participat a les festes de Sant Antoni. Era el darrer o el penúltim dia de gener. Abans, vaig demanar al vicari si podia celebrar la missa de les dotze. La gent que me coneix bé va notar que no estava fi; els altres no se'n donaren compte. Després, el vicari i jo partírem junts amb el seu cotxe. Llavors, quan me vaig estirar

damunt el llit per reposar un poc, vaig començar a rebobinar i vaig pensar que coneixia qualche company meu que havia tengut una cosa pareguda i havia derivat en un ictus. Vaig decidir anar a l'Hospital i crec que vaig fer molt bé. Un cop allà, me varen tenir tota la nit en observació. Me feren una sèrie de proves: un electroencefalograma, un TAC, etc. Hi va haver una petita lesió en el cervell. Vaig tenir la sort que el coàgul que hi detectaren, molt petit, es va diluir per ell mateix i no va passar res.

Quan després les neuròlogues me varen examinar i m'entregaren l'informe, jo el vaig mostrar al metge de capçalera. Tant elles, com sobretot el metge de capçalera, me va renyar perquè me coneix molt bé de tota la vida i me va dir: Andreu, tu dus una vida estressada, fas feina com si tenguessis 45 anys i en tens 73, en aquell moment. No pots portar aquest ritme de vida perquè amb la teva agenda et veus obligat a canviar el xip a cada hora, ja que ara tens unes exèquies, llavors uns nuviis, després el voluntariat de Càritas, seguidament vas a veure aquell malalt. L'agenda és massa plena i això a la teva edat no és convenient. No vol dir que el que has tengut es repeteixi. Amb una pastilleta diària d'Adiro, a lo millor, et basta; però has de reduir.

Vaig intentar fer cas al metge; però coneixent-me i sabent com és la realitat de Manacor, vaig continuar fent feina igual. Vaig intentar delegar coses i qualcuna va funcionar; però quan delegues, sempre, quan al final la gent ha fet lo que havia de fer: Rector, com ha anat això? Què ho hem fet bé? Quasi, quasi estàs a les mateixes. Què vol dir això? Que m'ho vaig plantejar seriosament i vaig pensar: mira, aquest any, el 2018, si Déu ho vol, a finals de novembre, faré 75 anys. I en vistes dels serveis que he prestat a l'Església, en vista que el metge me va dir que havia de reduir, que no podia dur la vida tan estressada, jo veia que continuant a Manacor no canviaria el ritme.

A principis de curs, vaig plantejar al bisbe que, quan finalitzàs aquest, me deixàs, no retirar-me de capellà, de cap manera, sinó jubilar-me d'estirar el carro a Manacor, de tenir una primera responsabilitat. I el bisbe me va escoltar. Me va dir: idò, a final de curs. Posàrem data per a dia 30 de juny, que era el darrer dia del mes. I així me vaig "despedir" de Manacor.

2

El cim assolit de la jubilació et dona la madurada subtilitat d'esperit i la claredat justa per valorar els indrets més cabdals i assenyalats dels molts i diferents viaranyis ministerials recorreguts al llarg de la teva dilatada vida de prevere. Parla'ns d'algunes de les fites que et guarda la memòria com a més significatives i reeixides d'aquesta llarga trajectòria pastoral de quasi cinquanta anys. Consideres bo i favorable el resultat definitiu?

Començaré per lo darrer: quan gir la ullada cap enrere arran de deixar Manacor, veig que evidentment dins una vida hi ha aspectes negatius i n'hi ha de positius; però crec que, si som objectiu, dins la meua vida n'hi ha més de positius que de negatius. Ho dic, pens que objectivament, perquè hi ha altres persones que m'ho han anat dient: *"Andreu, per aquí on has passat, has fet feina, bona feina."*

Vos diré dels llocs on he estat qualche cosa específica o significativa que m'ha marcat. Quan, recent sortit de fàbrica com a capellà, vaig anar a Manacor l'any 69 de vicari jove a la Parròquia dels Dolors, amb en Joan Salas, que era l'altre vicari jove, vàrem muntar un club de joves que es deia "Es Forat". No el muntàrem tot d'una; però ens va coincidir amb els inicis del 70, que eren els finals del franquisme. I aleshores noltros érem bastant revolucionaris i bastant llançats i no teníem massa por. Amb els grups de joves ens vàiem allà i fèiem reunions, conferències i jugàvem a ping-pong, a futbolí...

Teníem una revista que es deia "Es Forat" i en aquesta revista hi escrivíem coses. Un company nostre, que era en Joan Parera, professor de matemàtiques ja a l'Institut, molt jove, estava allà dedins i arran d'uns versos de Blas Otero, crec recordar, que més o manco deien: *"Pueblo mío, éstos que ahora te halagan, un día..."* te reblaniran. Comentant aquests versos, va escriure coses que no agradaren massa i la guàrdia civil ens va segrestar la revista.

En aquell temps, tenir un club així no era fàcil. Per això, noltros ens vàrem fer el nostre club combinat amb el "Club de amigos de Radio Popular" d'aquell temps. Era com una derivació, com una espècie de sucursal, una cosa així. A més de segrestar la revista, ens varen tancar el club, ens dissociaren de Ràdio Popular i quedàrem en el carrer; però encara continuàrem veient-nos. Llavors aquests fets varen ser per noltros com una força. Jo conserv encara – no sé on amb el trasllat – el número on hi ha l'article objecte del segrest. Noltros crèiem que en aquells moments havíem de dir certes coses que a lo millor no se podien dir a altres indrets i aprofitàvem per dir-les.

Després, a Crist Rei, quan hi vaig anar com a rector, potser lo més important va ser la fundació del Club d'Esplai. Aquest va néixer d'unes sortides que fèiem amb matrimonis i amb els seus fills, juntament amb un col·lectiu de joves que teníem també. Amb aquests joves ens reuníem cada dilluns i torràvem un poc de llonganissa i després reflexionàvem fent una espècie de "revisió de vida", una cosa així. I a l'hivern teníem una sortida cada mes i solíem anar a un santuari: Sant Salvador de Felanitx, Montisyon de Porreres, Cura, Consolació de Sant Joan, llocs així. Pernoctàvem allà i teníem una Eucaristia; tots aportàvem alguna cosa i dinàvem junts. Era una convivència molt agradable.

A partir d'abril i fins al setembre ens endúiem tendes de campanya. Aleshores no era tan difícil acampar com ho és ara; ho podíem fer a qualsevol lloc. I es va anar congriant una

comunitat viva. I amb els al·lots que tenien els matrimonis del grup i amb els joves que venien vàrem dir: i per què no muntam un club d'esplai?

Havia començat lo del GEDEM i vàrem iniciar el funcionament del club; participàrem en els cursos pertinents per treure el títol de monitors; jo després me vaig treure el de director i posàrem en marxa el campament de Crist Rei d'una manera molt rudimentària; ara no ho faríem així, però com que érem joves, teníem moltes ganes i anàvem molt llançats a fer coses. Va ser una de les activitats que més me va marcar com a capellà, tant lo de les sortides com les acampades. Intentàrem fer una comunitat que s'anava consolidant.

Després vaig anar a Montuïri. Allà, també vaig tractar bastant amb els joves. Curiosament a mi hi havia gent que me deia: *"Tu ets molt amic dels joves, però només fins al portal de l'església"*. Per anar al bar de Can Pieres, on jugàvem a truc, i on, a vegades fins a les dues o a les dues i mitja de la matinada, discutíem temes de l'Església i de Jesucrist.

A Montuïri, amb en Tomeu Tauler, amb en Pere Sampol, amb n'Amador Bauzà, amb en Toni Silis de Can Pieres, Joan Verger i amb Biel Gomila vàrem muntar Radio Murta. La batiàrem noltros i el nom de Ràdio Murta va venir d'un ball que ballen els cossiers a Montuïri que es diu Flor de Murta i per això la "batiàrem" així.

A les escoles, dins una habitació petita amb una emissorera de no-res, vàrem començar. Després posàrem una antena en el Puig de Sant Miquel i jo vaig dir: *"Per què no duis els estudis a la rectoria, que està més amunt?"*. Així ho fèrem. Allà vàrem començar a fer ràdio i la gent ens escoltava. Hi havia qualche programa una mica punyent, ja s'havien fet eleccions democràtiques.

Ara en record un del dia en què va venir el batle a qui havia d'entrevistar. Jo havia duit el programa de les eleccions a les quals ell s'havia presentat per anar a batlia i aconseguí sortir com a batle. Això era ja a mitjan legislatura. Vaig comentar coses del seu programa: *"Bono, estam a mitjan legislatura i això no s'ha fet i això altre tampoc"*. El meu comentari no li va agradar gens i me va dir: *"Això no m'ho has de fer en directe"*. *"Home, vaig respondre, aquí està lo que diu el programa i això és lo que heu fet i lo que no"*.

Teníem un grupet de matrimonis amb els quals, en Tomeu Tauler i jo, ens vèiem amb freqüència i també fèiem qualche sortida. Ens relacionàvem molt amb el poble; ara, amb els joves, la veritat és que érem molt amics, però fins a les portes de l'església, com ja hem dit. Així mateix vàrem confirmar qualche grup.

A Porreres no passàrem de tenir grupets de reflexió que després es confirmaven. Porreres és un poble molt més tradicional, molt més conservador que no Montuïri. També érem en Tomeu Tauler i jo.

Només voltros dos o hi havia altres capellans?

Allò que heu dit al començament està ben dit. Primer hi havia en Toni Riutort, en Tomeu Tauler i jo. Després hi va haver canvis i vàrem tenir en Pere Orpí. Llavors hi va haver un altre canvi i va venir en Toni Gili, que va estar a Algaida. Lo important és que fèiem -com es diu, això?- no una unitat pastoral, sinó que érem rectors solidaris. Jo vaig estar del 86 al

92, sis anys, a Montuïri i aquí hi residia, alhora que anava a Palma com a delegat de Mitjans de Comunicació i ajudava a Porreres, sobretot quan hi va anar en Tomeu Tauler. Quatre anys li vaig ajudar a la parròquia de Porreres.

Llavors el bisbe em va dir: *"Ara ho podies fer a l'inrevés: tu podries anar a residir a Porreres donant una mà a Montuïri"*. Per tant, primer vaig estar a Montuïri ajudant Porreres i llavors a l'inrevés, els dos darrers anys, a Porreres donant una mà a Montuïri.

A Capdepera hi vaig estar de l'any 92 fins al 99. Els dos darrers anys vaig ser rector de Capdepera i a la vegada, de Cala Rajada. Lo que més record de Capdepera és que vaig estar quatre anys en obres a l'església perquè a l'edifici li fallaven els fonaments. I arran que varen caure la nit de Nadal, a les matines, un parell de pedres, sort que no hi va haver cap desgràcia, varen haver de posar una tela per aturar possibles despreniments. Això va ser per Nadal i jo vaig incorporar-me a Capdepera en el juliol.

Vaig estar quatre anys preocupat per consolidar l'església i reforçar els fonaments. Primer vàrem posar testimonis d'aquests que es fixen amb guix per saber si s'obrin o no els cruïes. Quan estàvem amb plenes obres, a vegades dèiem els funerals a una banda de l'església i a vegades a una altra; però la gent va col·laborar molt bé i ho vàrem dur lo millor que poguérem. És lo que me va marcar més a Capdepera, tot mantenint especialment les festes de l'Esperança i de Sant Bartomeu, que estan molt arrelades en el poble.

El temps que vaig ser delegat de Mitjans de Comunicació, la novetat més grossa és que fèiem el full dominical a mitges amb Catalunya: hi havia la primera plana que era nostra i la darrera, també; tot lo altre ho feien a Barcelona. En temps meu vaig dir: crec que estam preparats per poder fer un full dominical propi nostre. Començarem d'una manera més modesta i ja anirem fent. És aquesta una de les innovacions que vàrem fer quan vaig ser delegat de Mitjans de Comunicació.

3

Més de la meitat del teu exercici ministerial transcorre a la ciutat de Manacor: sis anys com a vicari jove de la Parròquia dels Dolors, vuit anys com a rector de Crist Rei i una darrera etapa de tretze anys com a rector primer dels Dolors i després com a rector únic de les tres parròquies unificades de Manacor. Des de la teva allargada permanència en el servei de l'església manacorina, ¿com definiries l'evolució feta al llarg d'aquests darrers cinquanta anys i com és ara la situació de la comunitat manacorina de creients cristians?

Estant a Manacor, en els principis dels anys 70, amb don Mateu Galmés, jo encara vaig veure Quaranta Hores, novenes, cantar repetits “Te Deum”. Aquí me vaig rebel·lar, perquè jo havia après en el Seminari que la Missa era la gran Acció de Gràcies. Quan acabàvem la missa de les 12 – jo tenia unes ganes “loques” d’anar a la Colònia, sobretot a l’estiu – cantàvem un “Te Deum” d’acció de gràcies per “fulano”, que donava gràcies a Déu, Nostre Senyor. Cantàvem el “Te Deum” “de cabo a rabo”, tot en llatí. Després, un altre dia, en cantàrem dos i fins una vegada que en cantàrem tres. Jo me vaig rebel·lar. Vaig dir: don Mateu, cantar-ne un, passi; primer, la missa és per donar gràcies; segona cosa, si cantam un “Te Deum” que sigui per als tres que donen gràcies a Déu; però cantar dos o tres “Te Deum”, un darrere l’altre, no m’hi tornareu dur. Dic això per situar com eren a Manacor els anys del 70 al 75.

El Concili encara no hi havia arribat de bon de veres allà. Després del Concili, se començà a aplicar tota una renovació. Don Mateu mateix la va començar. Per exemple: record que va menar en José Luís Martín Descalzo a fer unes conferències; aquell home va remoure molt. Vàrem començar a fer convivències a la residència d’aquí, de la Colònia de Sant Pere. Iniciàrem la litúrgia ja en llengua vernacle. Encara no hi havia els llibres oficials, però així i tot començàrem amb la introducció gradual de la nostra llengua. Tanmateix sempre, a la meva primera estada, hi havia un grup conservador, per dir-ho d’alguna manera, un grup tradicional majoritari.

Aquests van ser els primers anys en els Dolors; llavors vaig anar a Crist Rei, lo que ja he descrit, i ara, quan l’any 2005 he retornat, en principi a la Parròquia dels Dolors i més endavant assumint la responsabilitat de les altres dues parròquies, he trobat un Manacor molt canviat. Tot i que encara hi ha certs sectors diguem més tradicionals, s’han donat moltes de passes, sobretot creant aquesta unitat de pastoral, fent grups de reflexió.

Ara tenim una sèrie de grups de “Lectio divina”, també hi ha les comunitats neocatecumenals que donen un altre to i estan al servei de les parròquies quan els hem de menester. Ara hi ha una Església que ha tornat minoritària, amb pocs joves; però, les persones que són d’Església és gent convençuda, participativa, fidels que van assumint cada vegada més responsabilitats.

Aleshores, pens que és vera que Manacor ha canviat; però jo estic molt content de les celebracions que feim a la Setmana Santa. El dia del Ram cadascú el celebra a una de les parròquies perquè cada parròquia conserva la pròpia identitat. Ho feim a les diferents parròquies perquè no cabríem enlloc, ja que els temples estan plens. Lo mateix passa a les matines de Nadal; però quan arriba Setmana Santa, Dijous i Divendres Sant ho celebren tot conjuntament a la Parròquia dels Dolors; la Vetla de Pasqua la tenim en el Convent de Sant Vicenç Ferrer per qüestió de dimensions: perquè a l’església dels Dolors, a la Vetla, no l’omplim; en canvi, omplim el Convent. El Dimecres de Cendra també el feim tots plegats en el Convent.

S’han anat donant passes. Jo crec que hi ha tot un grup, una comunitat consolidada i a totes les celebracions intentam que hi participin joves. En tenim un grupet que es diu “Emmaús”. No té res que veure amb altres grups que porten el mateix nom. El de Manacor és un grup inquiet que té diferents edats, que va des de la Primera Comunió fins als 19 o 20 anys, que

ja es poden integrar a la comunitat adulta. Per cada etapa tenim unes dinàmiques diferents i volem que se sentin l’Església molt seva. Els convidam a participar i els donam protagonisme a totes les festes, amb lectures, ofrenes, pregàries; també feim sortides, reflexions, jornades. Això és el futur de l’Església; és un llevat que hi ha posat.

4

Has manifestat sovint que tens i et complau una espècie de segona vocació, la de periodista. Al marge dels nombrosos cursets rebuts i impartits sobre el “llenguatge audiovisual” i de la responsabilitat exercida en el període en què portares la direcció de la Delegació Diocesana de Mitjans de Comunicació des del 1983 al 1987, has pogut realitzar altres activitats periodístiques mogut pel conreu d’aquesta segona vocació?

És així, perquè durant molts d’anys he estat, des de la Colònia, corresponsal de la revista Bellpuig d’Artà; a la meva primera estada a Manacor vaig escriure en el setmanari “Manacor” d’aquell temps on hi ha molts d’articles meus. Després, a Montuiri, era col·laborador habitual de la revista “Bona Pau”. A Porreres també escrivia adesiara a la fulla Parroquial “Semilla”. A Capdepera, en el “Cap Vermell” vaig fer qualque col·laboració; en el setmanari “Faxdepera”, es deia així, hi vaig escriure de manera assídua. També he fet comentaris a diferents emissores de ràdio. En vaig tenir un, alguns anys, a COPE, a les 6:59 del dematí; es deia “En un minut” i tenia un minut per fer el comentari. Costa molt fer una reflexió en tan poc temps; però ho feia.

Lo que per ventura m’ha fet, posarem cometes, més “famós” són les “Cartes als Reis” publicades en el “Full Dominical” cada any. Vaig estar un any o dos sense fer-ne i me varen demanar que els tornàs escriure i així ho he anat fent.

En aquests moments, avui 18 de juliol, en el “Diari de Mallorca” hi ha una fotografia de la façana de l’església de la Colònia de Sant Pere, on es veu el parallamps del campanar que l’han posat nou, i és una notícia breu que he escrit. Sovint enviï informacions a “Diari de Mallorca” i gairebé sempre les solen publicar.

5

El gener de 1999, acabada la darrera fase del Sínode Diocesà, el bisbe don Teodor et va elegir com a Vicari General, l’etapa sens dubte més destacada en el teu servei ministerial i de total i molt propera col·laboració amb el bisbe en les transcendents i múltiples tasques proposades per fer realitat l’esperit i la lletra del Sínode Diocesà. La mort sobtada de don Teodor, el 18 de maig de 2003, va deturar de cop els projectes engrescadors del bisbe i la seva història personal de lluites, frustracions, anhels i responsabilitats per mantenir-se fidel a ell mateix, a l’Església, a Roma, cosa sempre difícil i sovint frustrant, i a l’entorn canviant de la societat mallorquina. Des d’aquesta excepcional proximitat en la qual et fou donat el privilegi de viure molt de prop aquesta darrera etapa del bisbe Teodor, descriu-nos la imatge que en guardes de la seva pròpia personalitat i assenyala els principals guanys que consideres va aportar el seu llarg i fecund mandat a l’Església de Mallorca.

Bé, don Teodor era un home amb una gran personalitat, un home decidit que va anar guanyant la confiança de les persones tant a dins la vida social com a dins la cultural i religiosa. Era un bisbe molt definit: tenia les coses clares. A vegades, també va escudar alguna capella, en el sentit que li cantava les veritats. Tenia el seu prompte i qualcú a lo millor n'estava una mica ressentit. Però també he de dir que quan se passava, quan un dia donava una "bronca" també sabia demanar perdó i això l'honorava.

Ell va sol·licitar i va empènyer per posar en marxa la Província Eclesiàstica a les nostres Illes. Crec que li feren una injustícia perquè no li varen concedir -sempre he pensat que perquè era una persona molt oberta, per ventura per ser un home molt tolerant- i tal volta més amunt els va fer por que ell pogués esser l'arquebisbe que aglutinàs la Província.

De fet, hi va haver moments en què es va actuar com si ja fóssim una Província Eclesiàstica. Posaré només dos exemples: es va escriure una carta conjunta dels tres bisbes, que es deia "Ecologia i Turisme a les nostres Illes" (1), que ja en aquell temps, abril de 1990, va ser impactant. Més endavant publicaren "Constructors de solidaritat" (2) i finalment en varen fer una altra sobre la família. Per tant crec que varen ser tres les que varen redactar conjuntament.

En Pere Amengual ho ratifica: en feren tres; així ens ho explicà el bisbe Taltavull. Efectivament, diu n'Andreu, amb el bisbe Taltavull, que era aleshores vicari general de Menorca, hi férem feina conjuntament, sobretot Taltavull i D. Teodor.

En temps del bisbe Teodor es va posar en marxa el Projecte Home, liderat per Bartomeu Català, també el Telèfon de l'Esperança i el COF (Centre d'Orientació Familiar). Igualment va donar llum verda a la intervenció del pintor Miquel Barceló a la capella del Santíssim a la Seu, entre altres coses.

El bisbe Úbeda va promocionar també el paper del laïcat dins l'Església, donant-los responsabilitat; solia dir: *"Lo que no hem fet per virtut, ho haurem de fer per necessitat"*.

Als darrers anys del regnat de don Teodor, sobretot des dels estaments eclesiàstics, el criticaven de reiteratiu, d'un pontificat massa llarg i ell, que tenia bon nas, va convocar el Sínode precisament per rompre un poc aquesta monotonia i per donar tota la força que pogués. No vàrem poder fer molt; però tengué la gosadia de posar la majoria de delegacions en mans de laics, incloses les dones.

La Delegació de Família la duia un matrimoni; la de Vida Religiosa, una monja; al front de la Pastoral de la Salut hi havia una senyora laica, cristiana; la de Missions, la posaren en mans de sor Antònia Sastre, de les monges de la Caritat; al front de la Delegació del Laïcat hi havia en Jaume Oliver; a la Delegació d'Ensenyament també hi havia una dona. Aquest fet va ser tot un revulsiu. També es va donar molta d'importància i molta d'atenció a Càritas la qual va agafar tota la seva força i el seu esplendor amb don Teodor.

42 Don Teodor va impulsar l'ús de la llengua catalana i per això se'n va dur moltes crítiques i aquest que vos parla també. Sobretot per part del diari "El Mundo". Un bon amic capellà

me va dir: *"aquest titular que t'ha posat "El Mundo" el pots emmarcar"*. Me donaven branca. *"Qualque dia n'estaràs content, me deia."*

Què posava?, demana en Pere

"El vicario general se dirige a los curas de pueblo y les espeta: ¿Cuántas misas dices en mallorquín y cuántas en castellano?". Tot això era una mentida; jo no vaig anar mai a cap capella a demanar-li quines misses deia en castellà o en mallorquí. Més endavant, quan va venir el bisbe Murgui, que va fer un equip nou, varen publicar aquest títol: *"El Obispo Murgui 'fulmina' a la cúpula nacionalista que controlaba hasta ahora la Iglesia de Mallorca"*. Aquest era el titular que en Pep Estelrich, al cel sia, me deia que el podia emmarcar. De fet conserv el retall del diari "El Mundo" publicat el 6 d'abril de 2005.

Don Teodor, també va posar en marxa el Consell del Laïcat i el de Vida Consagrada i va renovar, amb l'aprovació dels preveres, la constitució del Consell Presbiteral amb ganes de fer molt més del que en realitat es va poder dur a terme. Jo vaig passar gust de fer feina amb ell sense passar gens de pena. En moltes ocasions ell ens deia: *"tirau endavant això!"*. En Jaume Alemany, per exemple, que estava dedicat a l'atenció dels pobles, també va tresscar pertot arreu i vàrem fer moltes trobades amb els capellans i amb els joves.

Va ser una llàstima que don Teodor morís tan prest perquè, si haguéssim pogut tenir-lo uns anys més, el Sínode no hagués restat del tot "aparcats", com hi va quedar després de deixar-nos don Teodor.

6

El propassat 28 de juny eres a Roma, juntament amb el bisbe Sebastià, preveres de l'equip responsable de les vicaries episcopals i un nombrós grup de familiars i amics manacorins, per assistir a la cerimònia d'investidura com a cardenal del jesuïta manacorí, Lluís Francesc Ladària Ferrer, prefecte de la Congregació per a la Doctrina de la fe. És el cinquè mallorquí que assoleix aquesta alta dignitat eclesiàstica, atorgada ara pel papa Francesc, 105 anys després de la mort de l'anterior cardenal mallorquí, Mns. Antoni Despuig i Dameto. En qualitat de rector de les parròquies de Manacor, has pogut congregar una privilegiada proximitat amical amb Mons. Ladària durant les seves estades d'estiu a Mallorca. Com definiries la seva personalitat i el seu especial tarannà en la simplicitat dels dies de vacances i en l'entorn de la família i els amics, lluny de les grans responsabilitats eclesials del Vaticà? Com ha rebut la comunitat cristiana de Manacor aquesta eminent distinció a un dels seus conciutadans?

Començaré amb una anècdota, que potser ja vos l'hagi contada en altres entrevistes, i és aquesta: jo a Lluís Francesc Ladària sempre li deia: *"Lluís, el papa et farà arquebisbe de no sé on; però et farà arquebisbe perquè el lloc aquí on estàs ho requereix"*. "No, pensa," em contestava: *"Els jesuïtes no són ben vistos per Roma -encara no hi havia el papa Francesc, jesuïta- jo no sé si...No, no, t'equivocaràs"*.

Quan el varen fer arquebisbe vaig anar a la seva consagració. L'endemà ens va convidar a dinar a la Gregoriana. Després de dinar, ens diu: *"ara pujarem al terrat i vos mostraré una vista inèdita de Roma"*. Anàrem al terrat i, mentre pujàvem, li dic: *"Lluís Francisco,*

43

la pròxima -no serà tot d'una- però, d'aquí a uns anys, seràs cardenal". "Calla, me va contestar, ets un "pájaro de mal agüero". Me va dir aquestes paraules i, quan li ho vaig recordar, va riure.

Com és el cardenal Ladària? Primer de tot és un home molt intel·ligent, precís, està mesurant les paraules, sobretot d'ençà que és arquebisbe; però vaja, des de sempre. És un gran teòleg. Ha publicat tota una sèrie de llibres, com sabeu. Hi ha llibres seus que s'empren com a text bàsic de la teologia a universitats, a facultats, a seminaris de molts llocs del món. Ha estat un bon professor. Va ser vicerector de la Universitat Gregoriana.

És una persona humil, senzilla, discreta, obedient. És un home -vostros m'ho indicau en aquesta pregunta- que quan ve de vacances, lo primer de tot que fa -mentre jo he estat rector de Manacor- és anar a saludar el rector i dir-li: "tu ets el meu rector". I en el Port, igual. Enguany, si no canvia -i crec que no canviarà- si no ho ha fet, ho farà: oferir-se a en Josep Caldentey per dir missa els diumenges, però com un capellà més. És lo que ha fet fins ara; però de cada vegada l'agafen més, els amics, els condeixebles: "hem de fer un sopar, hem d'anar aquí, hem d'anar a allà..."

Té aquest sentit de l'obediència; però ho du amb elegància. Jo diria que és un home que té una espontaneïtat, una alegria i un agraïment. És una persona que sap dir "gràcies". És un home que també -això no ho he pogut mirar perquè no hi ha termòmetres- té una espiritualitat jesuïta ben, ben arrelada. Ara, estava cantat - othom ho veia d'ençà que té el càrrec que té- que el farien cardenal; però, el meu punt de vista és que continuarà ben igual.

Si voleu una anècdota, que és més que una anècdota. El dia 29 de juny, que vàrem celebrar la missa a la plaça de Sant Pere de Roma, el vespre, va anar a la Gregoriana, que és la residència on ell viu, i vàrem sopar junts a la mateixa taula. Érem quatre persones: ell i jo i dues persones més. Quan acabàrem de sopar, va fer exactament lo de cada vespre a la seva Comunitat: va agafar el plat, se'n va anar dins la cuina, va abocar les restes aquí on toca, igualment el plat i els coberts i els altres férem dos doblers de lo mateix. Ho vènc a dir perquè, per molt cardenal que sigui, no espera que li llevin el plat de davant i això és només un gest; però molt significatiu.

Com ha rebut la Comunitat cristiana de Manacor aquesta distinció?

Amb alegria, evidentment, perquè això és una fita històrica, sense cap dubte. Ja, quan el feren arquebisbe, moltíssimes persones participaren a la missa d'acció de gràcies a la parròquia dels Dolors, el dia de la Mare de Déu d'agost. Al final va saludar tothom, va estar amb la gent, amics d'infància, veïnats del Port, tots els presents li feren molt de cas. I ara més, com a cardenal. Jo avui parlaré amb el bisbe a veure si se li fa alguna cosa oficial, si ho celebrem a la Seu o bé a Manacor.

44 Ara, el càrrec que du és un càrrec de molta responsabilitat; però és un home que no li treus res. Noltros, a vegades, amb qualche grupet de capellans, li fèiem preguntes un poc com-

prometedores i vos assegureu, que si no va estudiar diplomàcia, l'ha apres. No t'escula, però sovint contesta només amb una rialla; li fas una pregunta i respon amb una rialla fresca. I tu dius: "Bé, ja m'ha contestat".

És molt discret, molt prudent. Ara el càrrec que té és important i de molta responsabilitat; però també té una cosa bona -de vegades n'hem parlat- i és que ell té una visió global de tota l'Església. Noltros per ventura la tenim molt occidental i molt europea i potser, molt mallorquina. Ell té una visió molt més ampla de l'Església.

7

Consideram que et trobes en un moment òptim de lucidesa i reflexió, tot just després d'haver deixat sobre l'arena "rems i barca" de les greus i nombroses responsabilitats ministerials fins ara assumides. Ens ha desvetllat altra volta el coratge i la il·lusió la presència compromesa i propera i els somnis engrescadors del nou bisbe Sebastià. Tot i això, ens inquieten els interrogants que planen sobre el futur de la nostra estimada Església i que et volem plantejar tot cercant la resposta clara del qui ha assolit el cim després d'un llarg, costut i, a vegades, impossible recorregut.

El bisbe Martini, arquebisbe de Milà, en certa ocasió va dir el següent, fent referència a l'Església Catòlica: "Duim dos-cents anys de retard. Els catòlics tenim por en lloc de coratge, però la nostra fe és confiança i valentia."

Michel Bouvard (3) afirma que l'Església catòlica "és una institució avui molt debilitada. La institució només compta allà on hi ha sacerdots."

Creus que l'Església institució es troba fora d'època?

Quin serà el futur de l'Església comptant que entorn a la meitat dels sacerdots tenen ara més de 75 anys?

Quin cristianisme hi haurà demà?

Podem esperar una nova primavera per a l'Església?

Mirau, un company meu, bon amic i company també del bisbe, me va dir: "no podem deixar passar aquest pontificat de Mons. Sebastià sense resoldre algunes qüestions pendents; però no ho pot fer tot sol, entre tots li hem d'ajudar." Aquestes paraules les he comentades al bisbe Sebastià.

Problemes que tenim en aquest moment: disponibilitat del clergat i redistribució del mateix, perquè la majoria dels qui han tastat Palma els fa molta "pruaga" treure el nas a Part Forana. Això és una cosa que ho sap tothom i no ofendrem ningú si els ho deim; però s'ha de pensar en una redistribució del clergat.

Quan dius redistribució del clergat, remarca Domingo, deus voler dir reorganització de les parròquies.

Sí, és clar que sí, unitats de pastoral operatives. Manacor és una unitat de pastoral natural, la ciutat. Possiblement se li afegeixi, amb el temps, Portocristo i Son Macià. Inca també va començar sent una unitat de pastoral ciutadana. Ara engloba també altres pobles: Selva, Caimari, Moscari, Mancor, Biniamar. Crec que l'edat del clergat també compta, és feixuga;

però una sortida vàlida pot ser això de les unitats de pastoral, si aquestes són operatives i significatives, no només damunt el paper i, si el personal s'ha d'arremangar, que ho faci.

Sé que el bisbe té entre mans la remodelació de les delegacions i la creació de qualcuna nova; però, d'entrada, farà una renovació. També haurà d'afrontar un tema bàsic: l'economia i el manteniment del patrimoni de la Diòcesi, que aquí és una preocupació grossa. Un altre camp en el qual ja s'hi ha posat mà i que també s'ha de cuidar, són les escoles dependents del Bisbat.

Un altre tema que veig també dins aquest primer punt és que no quedarà més remei que suprimir parròquies o reduir-hi l'activitat pastoral. Aquí els laics hi tenen molt de camp per recórrer. Ara mateix ens trobam que els franciscans menors de Petra se'n van; cuidaven Petra i Sant Joan. Com es quedaran ara aquests pobles? Veurem com es cobreixen.

Un altre punt que consider que s'ha d'abordar dins aquest pontificat del bisbe Sebastià és donar més responsabilitat als laics, fins aquí on puguem. Mentre no s'ordenin dones diaques -que començarem per aquí, també ho diré d'aquí a un moment- és necessari donar més responsabilitats als laics.

Per tant, aquestes serien, des del meu punt de vista, les principals prioritats, lo més urgent i ja hi ha "brou" pel pontificat de Taltavull. Es vera que no ho podem fer tot i que noltros hem de col·laborar, però aquests són els principals reptes. L'enumeració assenyalada no vol dir que sigui per ordre d'importància.

Aquesta frase de l'aquebisbe Martini, de Milà, que heu inclòs a la pregunta i que fa referència al retard de segles de l'Església Catòlica i a la por i manca de valentia del cristians, crec que és una frase molt encertada; jo la subscriuria.

Amb l'afirmació de Michel Bouvard no hi acab d'estar d'acord personalment. Crec que es vera que l'Església està debilitada, però no se pot generalitzar. Lo que diu aquest senyor de la Conferència Catòlica de Batejats Francòfons, per mi, és una part de la veritat. Hi ha molts de llocs dins l'Església Catòlica aquí on els laics tenen una gran responsabilitat i porten parròquies, per exemple, a Àfrica i a Sud Amèrica. I consider que aquí -ara ve el moment de dir-ho- el tema de l'ordenació de dones diaques seria una gran passa ja que podrien ajudar moltíssim perquè tendrien facultat per batiar, predicar, presidir els casaments... A Occident, és cert, cada vegada hi ha menys sacerdots. La frase de Bouvard afirma que aquí l'Església només compta on hi ha sacerdots; però és cert també que cada vegada hi ha més laics compromesos i un grup de laics poden dur bé una parròquia i si el capellà només hi por anar un pic cada quinze dies, paciència. Ara jo consider que Roma s'hauria de plantejar aquest fet; però vaja, lo que vos he dit abans, en Ladària té una visió global de l'Església, noltros no podem jutjar només des de la nostra roqueta. Això ve amb motiu de l'afirmació que l'Església és una institució que està molt debilitada; segons on, sí; però també aquí que hi ha llevat posat.

Creus que l'Església-institució està fora d'època?

La meua resposta és aquesta: El missatge de Jesús és sempre vàlid i la construcció del Regne és curolla de tots els temps. Sense adulterar l'Evangelí, l'Església s'ha de posar al dia. Primer va perdre els intel·lectuals, llavors els obrers, llavors els joves, ara està a punt de

perdre les dones. No podem deixar passar aquest moment, l'hem d'aprofitar. Així i tot hi ha moviments ben vius i allò que a mi particularment me dona més confiança és que Jesús va dins la barca; a vegades, dormit; però hi va.

Quin serà el futur de l'Església comptant que entorn a la meitat de sacerdots tenen ara més de 75 anys?

Els cristians seran una minoria. Hi haurà una nova manera d'exercir el sacerdocí. Pens que s'arribarà a donar el celibat opcional. Crec que el paper del laic i de les dones també es revitalitzarà.

Quin cristianisme hi haurà demà?

A aquesta pregunta, podríem respondre: "qui lo sa?" Com que no ho sabem, podem dir allò que va dir qualcú, no record de qui és la frase ja que l'han atribuïda a un parell i no m'atrevesc a dir de qui és: " *En esser 12, tornarem començar, com els 12 primers Apòstols*". De tota manera, és mal de dir quin serà el futur a l'Església perquè si fa 10 anys t'haguessin dit: tu tendràs un mòbil dins la butxaca, no t'ho hauries cregut. És a dir: la tecnologia avança molt, la microcirurgia també, l'Església avança més poc; quin cristianisme hi haurà demà? No ho sabem. Això pot canviar moltíssim en funció dels canvis que es produeixin o les necessitats que sorgeixin. Ara bé, si minvàs tant, tant, tant, en esser 12, tornarem començar.

Podem esperar una nova primavera de l'Església?

Jo amb aquest tema som esperançat. Estic convençut, el vent de l'Esperit segueix bufant i no ho dic per dir una frase, ho crec. Si no, amb dos mil anys d'història, amb totes les "trastades" que s'han fet al llarg els temps, ja hauria fet ull. Perquè n'hem fetes moltes d'animalades. I noltros, laics, diaques, capellans, bisbes, papa, tots som servidors, instruments i l'amo de la vinya és el Senyor. Noltros som obrers i un obrer fa la seva tasca; i el teu bolígraf escriu lo que tu li fas escriure. Noltros som instruments; cadascú ha de tocar el seu, bufant aquí on toca.

-
1. *Ecologia i turisme a les nostres Illes. Pautes per a una actuació cristiana. Carta Pastoral conjunta dels bisbes de Balears i Pitiüses del 15 d'abril de 1990.*
 2. *Constructors de solidaritat. Orientacions i pautes d'actuació cristiana. Carta pastoral conjunta dels bisbes de Balears i Pitiüses del 3 d'abril de 1994.*
 3. *Michel Bouvard, de la Conferència catòlica de batejats francòfons. Article, traduït per Guillem Ramis, sobre l'actual context eclesial: paper i responsabilitat.*

MARIA ANTÒNIA SALVÀ I RIPOLL, elogi apassionat d'una biografia

COL · LABORACIONS

Jaume Oliver Jaume

Resum de la conferència amb el mateix títol pronunciada per Jaume Oliver Jaume en el Saló de plens de l'Ajuntament de Lluçmajor durant la VII Diada Cultural dels Amics del Seminari, dia 12 de maig de 2018, que constituí un sentit homenatge a Maria Antònia Salvà de l'Allapassa i Ripoll, poetessa d'aquella ciutat, en el 60e aniversari de la seva mort.

1. Maria Antònia Salvà, fites breus d'una llarga vida.

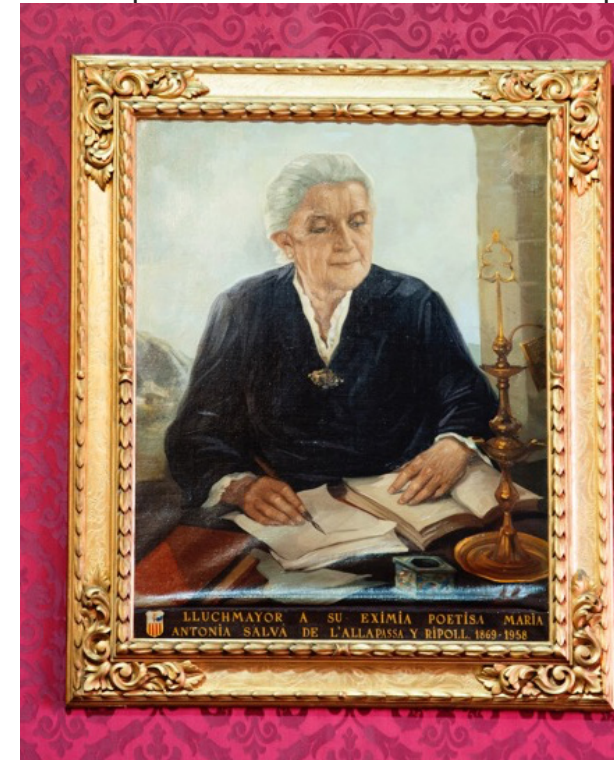
Maria Antònia Salvà de l'Allapassa i Ripoll nasqué a Palma dia 4 de novembre de 1869, al carrer d'En Morei, número 28. Filla de Francesc Salvà de l'Allapassa i Salvà, advocat i propietari rural, i de Maria Josepa Ripoll i Palou, havia estat precedida per dos germans, Francesc, després artista-pintor i Antoni, després advocat i escriptor. Òrfena de mare als catorze mesos, fet que la marcà profundament de per vida, passà a viure a Lluçmajor a cura d'unes ties, i estudià les primeres lletres al Col·legi de les Monges de la Caritat fins als sis anys, moment en què torna a viure a Palma amb el pare fins als setze, època de la seva educació al Col·legi de La Puresa, del qual rebé una gran influència, sobretot de la seva directora, Mare Alberta Giménez. Ja definitivament amb el pare, recobra la residència a Lluçmajor, a la casa pairal de l'Allapassa, al carrer de Jaume I, número 11, amb llargues estades a l'esmentada possessió. Mor a la Vila dia 29 de gener de 1958 als 89 anys.

De forma progressiva es dona a conèixer com a poetessa, inicialment guiada per Miquel Costa i Llobera, i s'introdueix, a partir de les reunions que el seu pare organitza a ca seva, primer a Palma i després a Lluçmajor, en el món cultural mallorquí i català, i veu publicats successivament els seus poemes i traduccions en revistes i opuscles i més tard en volums, essent premiades algunes de les seves composicions i intensificant-se la seva activitat com a escriptora. Pel conjunt de la seva obra, com veurem més endavant, és considerada com a integrant de la primera generació de l'anomenada Escola Mallorquina, juntament amb Llorenç Riber i Miquel Ferrà. La seva biografia íntima es va configurant des de la seva joventut com la d'una dona molt sensible, amb una certa inseguretat, amb una salut inestable i amb algunes èpoques de depressió i d'ansietat, que amb esforç va lluitant contra l'aïlla-

ment que li produeix la sordesa, iniciada als vint anys i ja total al voltant dels cinquanta, i que, malgrat la nostra protagonista hagués manifestat la seva preferència pel matrimoni (i hagués tengut algunes oportunitats d'aconseguir aquest estat) lentament s'ha d'adaptar a la vida de fadrina. Ben segur que, amb el pas dels anys, amb els èxits i reconeixement com a escriptora i amb la constància i decisió pròpies d'una gran dona, durant la seva edat madura es varen suavitzar alguns d'aquests aspectes i la nostra escriptora va assolir un equilibri i plenitud envejables, amb una gran dignitat i una gran riquesa interior, sempre nodrida per la seva intensa religiositat.

La seva vida pública es va configurant per alguns viatges, per l'assistència a reunions i tertúlies, pel conreu de nombroses amistats tant presencialment com a través de cartes, per la publicació de les seves obres i les corresponents reaccions, per la recepció de premis i homenatges, per l'acollida a Mallorca de diversos personatges del món de la cultura catalana, i finalment per la consolidació d'una imatge d'una dona dedicada amb competència, seriositat i bon fer a la vida intel·lectual i literària. Tant les seves poesies com traduccions són valorades molt positivament.

L'any 1918, a l'edat de 48 anys, quan encara havia de publicar gran part dels seus llibres, rep un extraordinari homenatge de la intel·lectualitat mallorquina: dinar, dia 3 de juliol, a l'Hotel Victoria de Palma, amb parlament de Joan Alcover, i la "Veu de Mallorca" li dedica el número de dia 15 del mateix mes un monogràfic amb gran quantitat de poemes i textos en prosa d'importants escriptors i amics de Mallorca i Catalunya. També l'any 1918 l'Ajuntament de Lluçmajor l'anomena filla il·lustre. L'any 1933 signa un document de suport al "Comité de Relaciones entre Catalunya i Mallorca". L'any 1935 presideix els Jocs Florals de Mallorca. L'any 1936 signa la "Resposta als catalans" i se'n desdiu després. S'adhereix al bàndol dit "nacional" i ben aviat se'n desenganya i no accepta la persecució contra la cultura i la llengua catalanes. L'any 1944, amb motiu del seu setanta-cinquè aniversari, rep l'homenatge d'amplis sectors socials mallorquins i l'Ajuntament de Lluçmajor li dedica un pergami signat per les autoritats i literats locals. L'any 1952, a l'edat de 83 anys, presideix l'acte inaugural de l'exposició del "Diccionari Català-Valencià-Balear" al Palau de la Diputació Provincial de Balears i hi pronuncia un discurs en català, de fort impacte i

carregat de simbolisme. Dia 29 de gener de l'any 1958, als 89 anys, mor a Lluçmajor, a la seva residència. El funeral es converteix en un homenatge de la intel·lectualitat mallorquina i d'un públic multitudinari.

Entre les influències rebudes per Maria Antònia Salvà, que conformaren la seva biografia i la seva obra, cal esmentar, entre d'altres i en primer lloc, **la seva família**, benestant, amb moltes propietats rurals, tradicional però oberta a la modernitat, culta i profundament religiosa.

En segon lloc, **la cultura popular**. En tercer lloc, **Lluçmajor, l'Allapassa, el món rural i la natura**. En quart lloc, **el món de la cultura i dels escriptors**. En cinquè lloc, **els viatges**, sobretot a Barcelona (1888), a Terra Santa (1907), acompanyada de Miquel Cos-

ta i Llobera, i a València (1908). En sisè lloc, **la seva intensa vida interior** amarada d'una intensa religiositat. En setè lloc, visqué molt condicionada per **la situació de la dona** a la Mallorca d'entre els dos segles.

2. Obra poètica.

Maria Antònia Salvà pertany a la primera generació de l'anomenada Escola Mallorquina, juntament amb Llorenç Riber i Miquel Ferrà, a partir de l'indiscutible mestratge de Miquel Costa i Llobera i de Joan Alcover i Maspons. Comença a publicar poemes a diverses revistes a finals del segle XIX i a principis del XX que configuren, de forma simultània i al llarg de tota la seva vida, una producció poètica molt variada i extensa: una poesia d'estil planer i directe molt pròxima a la cultura popular, una poesia intimista, una poesia naturista, una poesia referida a personatges, una poesia religiosa, una poesia èpica, una poesia lúdica, i una poesia de circumstàncies, sempre amb una gran cura formal. La seva obra poètica publicada es conté en cinc llibres precedits per un aplec preparat i prologat pel mateix Costa i Llobera, "Poesies" (1910), publicat a Palma.

- 1.-"Espigues en flor" (1926), Barcelona, Impremta Altés, amb pròleg de Josep Carner.
- 2.-"El retorn" (1934), Barcelona, Impremta Lluís Gili, amb pròleg de Miquel Ferrà.
- 3.-"Llepolies i joguines" (1946), Palma, Editorial Moll.
- 4.-"Cel d'horabaixa" (1948), Palma, Editorial Moll. 2ª ed. "Espigues en flor" (1948). Palma, Editorial Moll, pròleg de Josep Carner. 2ª ed. "El retorn" (1949). Palma, Editorial Moll, pròleg de Miquel Ferrà.
- 5.-"Lluneta del pagès" (1952). Palma, Editorial Moll. 2ª ed. "Llepolies i joguines" (2007). Palma, Consell de Mallorca. Introducció de Miquel Sbert.

En relació a les antologies publicades, podem esmentar, entre d'altres:

1918: "Llibre de poesies de Maria Antònia Salvà. Per servir de lectura a les escoles de Catalunya". Consell de Pedagogia de la Diputació de Barcelona.

1957: "Antologia". Estudi preliminar de Josep Carner. Editorial Selecta, Barcelona.

1966: "Selecció de poemes". Joan Pons Marquès. Ajuntament de Lluçmajor (diverses edicions).

1980: "Selecció de poemes de Maria Antònia Salvà, amb un apèndix de prosas i traduccions". A cura de Mateu Monserrat, Sebastià Cardell i Joan Socies.

2006: "Poemas = Poemes". Traducció de Jaume Pomar. Pròleg de Sebastià Alzamora.

Cal remarcar, finalment, que una seixantena dels seus poemes han estat musicats per una cinquantena d'autors, i que la seva poesia i la seva obra en general han donat lloc a nombroses publicacions i activitats de caràcter divulgatiu i didàctic (exposicions, itineraris, trobades, lectures, recitals, DVDs, guies didàctiques, articles a premsa i revistes i col·laboracions a ràdio i televisió, fins i tot un calendari d'Obra Cultural de Lluçmajor).

3. Obra en prosa I ("Viatge a Orient" i "Entre el record i l'enyorança").

L'any 1907 Maria Antònia Salvà, acompanyada de Miquel Costa i Llobera, realitzà un viatge per la Mediterrània i per Terra Santa que deixà en ella un fort impacte i que quedà reflectit en un "Diari", sortosament, encara que amb molt de retard, publicat amb el títol "Viatge a Orient", a cura de Lluïsa Julià, (1998); també en diversos poemes del cicle "Camí d'Orient" i en un capítol d'"Entre el record i l'enyorança", titulat "*Record del meu viatge a Palestina*".

Efectivament, i per suggeriment del seu gran amic Miquel Ferrà, Maria Antònia Salvà escrigué als seus vuitanta-cinc anys un llibre de memòries titulat "Entre el record i l'enyorança. Prosas i memòries", publicat per l'Editorial Moll el mateix any 1955, en vida de l'escriptora, i l'any 1981 en segona edició. Dividit en vint-i-tres capítols d'extensió irregular (alguns havien estat escrits amb anterioritat), el llibre l'integren un conjunt de flaixos o d'imatges autobiogràfics des de la seva infantesa fins als anys de la maduresa, tractant aspectes personals i familiars, detallant la vida i totes les tasques desenvolupades a l'Allapassa, fent referència a intel·lectuals, amics, amigues i molts de personatges populars, explicant alguns aspectes de la seva obra i descrivint importants esdeveniments, però resulta clarament insuficient per comprendre en profunditat la trajectòria personal i íntima de la seva autora, i necessita del complement d'una adequada interpretació d'alguns poemes i, sobretot, dels epistolaris que, com veurem, són l'àmbit propi de l'autèntica sinceritat i de la confiança.

4. Obra en prosa II (Traduccions).

L'obra de Maria Antònia Salvà és molt rica i variada. A l'obra poètica, la més extensa, coneguda i popular, s'hi uneix l'obra en prosa i, dins aquesta, a més de les dues esmentades, "Viatge a Orient" i "Entre el record i l'enyorança", mereixen una especial menció les traduccions. La nostra autora es va dedicar amb molta cura i amb considerable intensitat a aquesta tasca, mereixent un general reconeixement de la seva vàlua en aquest àmbit. Esmentem el seu primer contacte amb les llengües estrangeres, francès i italià, als estudis cursats al Col·legi de La Puresa i, més tard, la insistència de Miquel Costa i Llobera en l'aprenentatge avançat del francès. El provençal, llengua en la qual excel·lí en les traduccions de Mistral, l'aprené sola, a casa, llegint principalment les composicions de l'autor de Mireio. Aquesta seria la seva producció per ordre cronològic:

1903. Fragments de “Les Illes d’Or” del provençal Frederic Mistral. Revista Catalunya.

1906. “Les noces de Fèlix Gras” de F. Mistral. Revista “Mitjorn”.

1907. “A la rassa llatina” de F. Mistral. Revista “Mitjorn”.

1910. “Les Illes d’Or” de F. Mistral. Prefaci de Joaquim Ruyra, Barcelona.

1917. “Mireia” de F. Mistral (primera edició), considerada per l’autora com “la meva obra cabdal”.

1918. “Dins les ruïnes d’Ampúries” d’Andrée Bruyère de Gorgot i “Les geòrgiques cristi-
anes” de Francis Jammes. Pròleg de J. Mª de Sagarra.

1923. “Els promesos”, (I Promesi Sposi) d’Alessandro Manzoni.

1924. “Mireia” de F. Mistral (segona edició).

1926. “Diàleg” de Giovanni Pascoli, a “Almanac de les Lletres”.

1927. “Sis sonets del Petrarca en el VI Centenari del seu enamorament de Laura, 1327), a
“La nova revista”.

1928. Dos sonets “In vita di Madonna Laura” i “In morte di Madonna Laura”, “Almanac de
les lletres).

1928. Un poema de Louis Le Cardonel i “El sepulcre” de Pascoli. “La Nostra Terra”.

1929. “Vilatge antic” poema de Madame Rostand. “Almanac de les lletres”.

1929. “La Bella d’Agost” de F. Mistral i el text en prosa “La meva escola” de J.H. Fabre.

1930. “L’Esquitxada” de F. Mistral, “La Nostra Terra”.

1931. “Recança” de F. Mistral. “Almanac de les lletres”.

1935. “Mireia” de F. Mistral (tercera edició). Institut d’Estudis Catalans.

1937. “Inni Sacri” de A. Manzoni (inèdits).

1945. “Poemes de Santa Teresa de l’Infant Jesús”.

1946. “Mireia” de F. Mistral (quarta edició). Biblioteca Catalana, Mèxic.

1948. “Mireia” de F. Mistral (cinquena edició). Editorial Moll, Palma.

1955. “Les Illes d’Or” de F. Mistral. Editorial Selecta.

5. Obra en prosa III (Epistolaris)

Maria Antònia Salvà visqué des dels setze anys a Lluçmajor, amb llargues temporades a l’Allapassa, i amb breus estades a Palma. Les característiques de la seva residència, la gran quantitat d’amistats i relacions, personals i literàries, que tenia la nostra poetessa a Mallorca i a Catalunya, i la seva quasi total disponibilitat de temps (la seva sordesa havia accentuat el seu aïllament progressiu), possibilitaren un extensíssim i variat epistolari, encara ara no analitzat ni publicat en la seva totalitat. S’ha dit que, únicament quan es pugui conèixer de forma exhaustiva tot el conjunt de les cartes enviades i rebudes per ella, es podrà valorar correctament la magnitud de la seva obra, els trets profunds de la seva personalitat i la intensitat de les seves relacions amb el món de la cultura catalana. Sortosament gran part del seu epistolari ha estat ja publicat de forma dispersa, a diversos llocs i en diversos formats (articles, comunicacions, llibres), parcialment o íntegrament en relació a algun dels seus corresponents, dels que podem oferir la següent aproximació per ordre alfabètic:

Clementina Arderiu i Voltas, Jaume Bofill i Mates, Maur M. Boix i Selva, Josep Carner i Puig-Oriol, Josep Mª Casas Homs, Víctor Català, Baltasar Coll Tomàs, Miquel Costa i Llobera, Miquel Duran i Saurina, P. Miquel d’Esplugues, Pompeu Fabra i Poch, Miquel Ferrà i

Juan, Miquel Gayà i Sitjar, Alberta Giménez Adrover, Guerau de Liost, Consuelo Jovellanos, Joan Mascaró i Fornés, Mercè Massot i Planes, Roser Matheu i Sadó, Maria Mayol i Colom, Francesc de Borja Moll i Casasnovas, Manuel de Montoliu i de Togores, Llorenç Moyà Gilabert, Ramon Muntanyola i Llorach, Mateu Obrador i Bennàssar, Josep Palau i Fabre, Carles Riba i Bracons, Joan Rosselló de Son Fortesa, Baltasar Samper i Marquès, Emília Sureda i Bimet, Antònia Terrassa Pericàs, Maria Verger i Ventayol.

6. Maria Antònia Salvà, una biografia mai descoberta del tot.

Incomprensiblement, encara ara avui no disposam d’una biografia de la il·lustre escriptora llucmajorera. Resulta útil i aclaridor establir un itinerari d’esdeveniments i publicacions que han anat ampliant, configurant i definint, any rere any, el perfil biogràfic de Maria Antònia Salvà. En primer lloc, els primers vint anys des de la seva mort (1958-1978); en segon lloc, els vint anys següents (1980-1998) i, en tercer lloc, des d’aquell any fins ara (1999-2018), aproximadament tres períodes de vint anys cada un que, per acumulació, revisió o descoberta, constitueixen el marc temporal de l’elaboració d’una proposta biogràfica de la poetessa de l’Allapassa.

Primer període. Ja els anys 1958 i 1959, s’organitzen a Lluçmajor (deixem ara d’esmentar els d’altres indrets) diversos actes en honor a Maria Antònia Salvà amb participació de nombrosos intel·lectuals. L’any 1960 és nomenada per segona vegada filla il·lustre de Lluçmajor i una làpida commemorativa es col·loca a la casa on visqué la major part de la seva vida i on morí (Carrer Jaume I, 11, de Lluçmajor). L’any 1965 s’inaugura en la seva memòria el monument “L’Espigolera”, original de l’escultor Horacio de Eguía, instal·lat a la placeta del Convent de Sant Bonaventura. L’any 1966, i per suggeriment de Joan Mascaró i Fornés, l’Ajuntament de Lluçmajor edita una “Selecció de poemes de Maria Antònia Salvà, per a ús dels nins de les escoles de Lluçmajor” a cura de Joan Pons i Marquès, que es reedita posteriorment en diverses ocasions. L’any 1969, any del centenari del seu naixement, se celebren nombrosos actes d’homenatge de la poetessa llucmajorera que culminen en la celebració amb tota solemnitat al Teatre Recreatiu de Lluçmajor dels Jocs Florals i Certamen Musical del I Centenari del naixement de Maria Antònia Salvà (1869-1958), i l’any 1978 s’inaugura a Lluçmajor l’Institut de Batxillerat amb el nom de Maria Antònia Salvà.

Segon període. L’any 1983, vint-i-cinquè aniversari de la mort de la poetessa, s’omple d’actes commemoratius. L’Obra Cultural Balear de Lluçmajor i l’Ajuntament publiquen l’obra col·lectiva “Maria Antònia Salvà. 25 anys després. Estudis i comentaris”, molt valuosa col·laboració a la bibliografia mariaantoniana. Efectivament, cal reconèixer la importància d’aquesta obreta de noranta pàgines. És especialment rellevant, en relació a la biografia íntima de Maria Antònia Salvà, l’article de Maria Aurèlia Capmany “Maria Antònia Salvà o l’art de dissimular la saviesa”, reflexió sobre la dificultat del col·lectiu femení per trobar el seu lloc en la societat i en l’àmbit de la cultura com a dones i com a escriptores. Era la primera vegada que aquesta perspectiva il·luminava l’estudi de la biografia de la nostra escriptora i anava més enllà dels tòpics més coneguts.

L'any 1990 s'inicia amb el patrocini de l'Ajuntament de Lluçmajor una col·lecció de publicacions breus d'un interès extraordinari, amb el títol "Papers de l'Allapassa", de periodicitat anual, amb els textos de les conferències pronunciades amb motiu dels aniversaris, dia 29 de gener, de la mort de la poetessa. L'any 1996, i coincidint amb el 125e aniversari del naixement de la nostra escriptora, la investigadora Lluïsa Julià coordina la publicació "Lectures de Maria Antònia Salvà". En el pròleg ja planteja amb tanta claredat i contundència l'estat de la qüestió i els objectius d'aquesta obra que consolida una nova hermenèutica en relació a l'estudi de la vida i obra de Salvà, que fa innecessari qualsevol comentari.

"D'aquesta manera, tot i els diversos intents d'anàlisi de la seva obra, que han partit sens dubte del reconeixement i de l'admiració, la seva figura no s'ha pogut deslligar d'una sèrie de prejudicis que han esdevingut endèmics a l'hora de classificar-la entre els poetes del seu temps. Ens referim a idees que qualificaria d'ingènues com la de creure que no té biografia, pel simple fet de desconèixer-la; d'afirmar que la seva poesia no evoluciona, perquè ens manca una edició crítica que situï cronològicament els seus poemes; o la de creure que escrivia de forma intuïtiva i per pur deler espiritual, quan ens trobam davant una intel·lectual de primer ordre o, més ben dit, de la primera poeta moderna amb plena consciència i vocació literària."

"A mesura que avança literàriament, en la primera dècada del segle XX, Salvà se sent més segura de la pròpia veu, tot i que no és fins als anys trenta que arriba a la plena maduresa del seu cant."

"Maria Antònia Salvà havia de superar, però, un altre ordre de problemes que m'atreiria a dir, amb tota la cautela que cal, que no resolgué satisfactòriament, a tenor del que es pot llegir en la seva correspondència. Em refereixo al conflicte personal de fer compatible esdevenir una intel·lectual amb criteris propis i amb vocació de vida pública, paper que assumí en diverses circumstàncies, però no pas de forma contínua ni permanent, i continuar en el seu paper de filla de propietaris rurals, soltera, adscrita econòmicament a la casa pairal regentada pel germà hereu i amb un caràcter terriblement escrupolós. Com ho fa notar Maria Aurèlia Capmany, Salvà es va mantenir sempre al marge sense pledejar per un lloc públic i minimitzant el seu poder i la seva saviesa. Però sembla evident que aquesta imatge externa que cal ponderar respecte a les possibilitats reals d'incidència en la vida cultural -i les limitacions que ella mateixa s'imposava- li reportà insatisfaccions i contradiccions internes. La vida retreta a Lluçmajor i a la Llapassa era evidentment un marge massa estret i migrat per a una dona vital que havia fet de la poesia la seva forma de vida."

Recordem que el pare de Maria Antònia Salvà morí el 1899 quan ella té únicament trenta anys. Cal ponderar adequadament aquesta dada biogràfica i afegir-la al profund sentiment d'orfenesa que ella visqué des de la primeríssima infància per la pèrdua de la seva mare. A aquesta doble orfenesa s'hi uní la dolorosa pèrdua de l'amiga íntima Emília Sureda l'any 1904 quan ella té trenta-quatre anys. Maria Antònia viu amb germans, cunyades i nebots i continua fadrina. El seu equilibri emocional es manté feble, i més encara amb l'experiència agredolça de la publicació del primer llibre de poesies l'any 1910, aplec triat i prologat per Costa i Llobera, però sense comptar amb el criteri de la poetessa, fet que li provoca un llarg

període d'abatiment. L'inici, l'any 1911, de l'amistat amb el caputxí P. Miquel d'Esplugues resultà molt oportuna a diversos nivells sense que pogués evitar, però, que Maria Antònia Salvà es dedicàs més a les traduccions i no publicàs altre llibre de poesies fins l'any 1926, "Espigues en flor", quan ja té 57 anys! És veritat que l'any 1918 rebé l'extraordinari homenatge de la intel·lectualitat mallorquina que la reconegué com a escriptora de gran vàlua, però també és cert que, per diversos motius entre els quals s'hi troba una marcada inseguretat i indecisió per part seva, la seva trajectòria literària transcorre amb lentitud, amb retard i amb discontinuïtat, molt marcada pels esdeveniments de la seva vida personal. Tanquem aquest segon període amb l'esment d'una fita important: l'any 1998, finalment!, es publica per primera vegada "Viatge a Orient", memòria en prosa del seu inoblidable viatge a Terra Santa de l'any 1907.

Tercer període. L'interès, les publicacions, els estudis i les celebracions sobre Maria Antònia Salvà no minvaven al voltant de l'any 2000. L'any 2003 el Consell de Mallorca adquireix part de l'arxiu familiar dels Salvà de l'Allapassa, amb abundant documentació sobre Maria Antònia i es proposa la seva difusió. I, coincidint amb el cinquantenari de la mort de l'escriptora llucmajorera, el mateix Consell de Mallorca, convoca l'any 2008 unes "Jornades d'estudi Maria Antònia Salvà", amb el significatiu títol talment una declaració d'intencions, "Escriure sense context: per a una definició de la primera escriptora moderna". La publicació a cura de Lluïsa Julià, l'any següent i amb el mateix títol, del recull de les ponències i estudis presentades a aquestes Jornades, va posar a l'abast dels estudiosos i del públic les darreres recerques, interessantíssimes pel seu contingut, per la seva hermenèutica i pel seu alt nivell d'especialització, que aprofundeixen en la biografia i en l'obra de Maria Antònia Salvà com mai s'havia fet fins ara.

Per a l'aprofundiment en la biografia de la poetessa de l'Allapassa, resulten especialment interessants les tres ponències següents: "Les bases culturals de Maria Antònia Salvà" de Margalida Tomàs; "Temes i actituds en la primera poesia de Maria Antònia Salvà" de Lluïsa Julià i "Maria Antònia Salvà o la plenitud de l'Escola Mallorquina" d'Isabel Graña.

Ens referirem a la primera d'aquestes, on, anant més enllà del títol, Margalida Tomàs hi aporta dades i interpretacions en relació a la biografia de Maria Antònia Salvà molt noves i absolutament interessants per la font de procedència. Es tracta de l'epistolari entre la nostra poetessa i Antònia Terrassa Pericàs, amiga íntima seva, llucmajorera, mestra d'escola i després monja al convent de la Puríssima Concepció de les Caputxines a Palma de Mallorca. És clar que una font com aquesta havia de resultar d'una gran sinceritat i intimitat (que cal respectar, en tot cas) i que confirma, una vegada més, la importància dels epistolaris a l'hora d'esbrinar com són i què pensen realment els qui l'escriuen (i Maria Antònia Salvà fou una prolífica corresponsal!), alhora que possibilita, en aquest cas, el tractament d'una temàtica molt personal entre dues joves amigues íntimes. Aquest epistolari (escrit en castellà) s'inicia el setembre de 1890, quan Maria Antònia té uns mesos menys de vint-i-un anys i dura fins l'any 1950, havent ingressat al convent esmentat l'any 1893 la seva amiga Antònia Terrassa Pericàs, en religió Sor Maria Càndida Terrassa. Quan comença la relació epistolar ambdues es troben en una forta crisi personal. Antònia vol fer-se monja i topa en inconvenients de tot tipus i Maria Antònia passa per un període de depressió. El següent resum

de Margalida Tomàs d'aquest moment i de la descripció literal de Maria Antònia Salvà resulta molt aclaridor i no necessita cap comentari.

“Evidentment ella no utilitza la paraula, però els símptomes que descriu una i altra vegada amb detall, ens posen davant un quadre clínic depressiu en tota regla; per exemple, el 27 d'octubre de 1891 li escriu: <la cruz que Dios me envía como tu sabes, me tiene tan abatida, que me parece tener en mi corazón una prensa que lo aprieta fuertemente. Y la alegría desaparece de mi semblante, casi siempre triste y melancólico, y doy rienda suelta a mis lágrimas, siendo por esto perenne tormento de mi pobre familia que sufre mucho al verme tan acongojada>; no vol tenir relacions socials, menja molt poc, només vol dormir. Per més que ella ja veu que té coses bones, una família que li dona tot el que vol, creu que <casi me podría aplicar lo que dice un poeta: Ya sé que vivo en la noche / y que ha de rayar la aurora / mas yo contemplo mi ahora / sin meditar el después>. La depressió té una causa exògena ben precisa, la sordesa que a partir de 1890 li ha augmentat tant que li comença a dificultar la relació social, sentir els sermons a l'església i fins i tot la confessió; i que, sobretot, s'alça com a gran impediment per portar a terme la seva inclinació al matrimoni; una inclinació promoguda per un efectiu enamorament, però sobretot per un ideal de vida (<ya sabes cuanto me entusiasma el estado del matrimonio y como la madre cristiana me parece casi el ideal de la mujer>); els obstacles no són externs (el seu director espiritual, que comparteix amb Antònia (Terrassa), l'ànima a seguir aquest camí i no sembla que hi hagi obstacles familiars), sinó interns. Ella ho verbalitza com a una lluita entre el cap (<que se empeña en hacerme creer que aquello no puede ser para mí en manera alguna>) i el sentimentalisme, que la hi impulsa. Es poden detectar molts matisos en aquesta lluita entre el sí i el no: <esta cabeza mía es tan tenaz en decir no que alguna vez como que me vaya a rendir, pero me hace falta valor para decir adiós a mis hermosas ilusiones o lo que sean>; potser, afegeix, aquesta persistència en el “no” és una estratègia per a deslliurar-se de les preocupacions del matrimoni, i no afrontar les feines de la casa, que no li agraden gens. I el “sí” té també molt d'orgull, perquè la molesta que la gent li digui que no es casarà <me ha parecido que me humillaban con semejante pensamiento>; i afegeix: <además de esto, uno de los rasgos de mi carácter es la reserva, y me amosca que ciertas personas sin más ni menos pretendan adivinar mis pensamientos o mejor dicho *que me fassin es comptes* como decimos en mallorquín. A esto se añade que no siempre habré pensado de la misma manera pues ha habido tiempo en que he amado con pasión y aunque sin decirlo, creo que hartó habrían podido decir conocerlo algunas personas que me tenían tratada. Y aunque como sabes en estos tiempos últimos me haya parecido no tenía aptitud por ninguno de los estados ya dichos, no se lo he dicho a nadie más que a mi director y a ti>.”

Les investigadores Margalida Tomàs, en aquest text de l'any 2009, i Lluïsa Julià, en l'esmentat de l'any 1996, ens presenten una Maria Antònia Salvà diferent, lluny dels tòpics de sempre, més humana, més autèntica, més contextualitzada, més creïble, més propera, més real, més desmitificada, i, al mateix temps, més compresa com a dona escriptora que es mou entre el món de la cultura i de la intel·lectualitat i el món de la quotidianitat, el món de la vida pública i el món de la seva intimitat.

Ressenyem, ara, els intensos darrers vint-i-cinc anys de la seva vida. L'any 1935 presideix els Jocs Florals de Mallorca, té 65 anys. A una carta a Miquel Ferrà de dia 11 de març de 1939, ella té 69 anys, Maria Antònia Salvà expressa amb aquestes paraules quin és el seu estat d'ànim, ple de complexitats i d'aparents contradiccions, reconeixent (com poquíssimes vegades en la seva vida) la seva situació d'isolament increïble i, al mateix temps, una sensació de fortalesa, llibertat i alegria:

“No voldria que de tot quant t'he dit en deduïsses un refredament de *la nostra antiga fe*. Oh! No, no, que és ben al contrari!- El meu isolament, que és increïble, i la manca absoluta d'expansió amb ningú nat del món, intensifica el meu afecte, i fins crec jo que el purifica. Som una mica com Mn. Ribot: ¡quin vessament de l'ànima sencera, en aquella diària i matinal Visita a la *nostra* Mare de Déu! Però l'aclucament d'esperit, no gens ni mica: mai com ara no havia experimentat una sensació d'íntima fortalesa i de llibertat i d'alegria que m'eleva per damunt les mesquineses d'aquest món i m'ho fa esperar tot de Déu. Aquest és el meu estat, ara per ara, i Déu no permeti que hagi d'experimentar en mi mateixa la inestabilitat humana.”

L'any 1944, amb motiu del seu 75e aniversari, és objecte de felicitacions generalitzades. L'any 1946 publica “Llepolies i joguines”, quart recull poètic, té 77 anys. L'any 1947 mor el gran amic Miquel Ferrà, quinze anys més jove que ella que aleshores té 78 anys. L'any 1948 publica “Cel d'horabaixa”, cinquè recull poètic, té 79 anys. El mateix any es publica la segona edició d'“Espigues en flor” i l'any 1949, la segona edició de “El retorn”, té ja 80 anys. L'any 1949 mor el seu germà Antoni i l'any 1950 el seu germà Francesc. L'any 1952 es publica “Llu-neta del pagès”, darrer recull poètic, als seus 83 anys. El mateix any presideix la inauguració de l'Exposició del “Diccionari Català- Valencià- Balear” a Palma. L'any 1955 publica “Entre el record i l'enyorança. Proses i memòries”, als 86 anys. L'any 1957 Josep Carner publica una antologia poètica de Maria Antònia Salvà, un any abans de la mort de la seva estimada amiga i admirada escriptora. Aquesta mor a Lluçmajor dia 29 de gener de 1958 i tanca definitivament el bell llibre de la seva vida, sens dubte el seu millor poema i la millor pàgina de la seva obra.

7. Maria Antònia Salvà o la saviesa del cor.

La biografia de Maria Antònia Salvà, més enllà d'una l'extensíssima seqüència d'esdeveniments, documentats i contrastables, es configura com un camí interior cap a la saviesa del cor. Durant la seva llarguíssima vida, vuitanta nou anys, la nostra admirada poetessa transforma cada una de les seves experiències i vivències en moments d'un procés de maduració personal, profunda i riquíssima en matisos i fecunda per la seva amplíssima projecció. És per això que, en aquest camí cap a la saviesa del cor recorregut per ella, ens convida a tots i a totes a unir-nos-hi i a participar de l'emoció del creixement interior i de la recerca del bé (no hi ha saviesa sense ètica), de l'harmonia, de la bellesa, de l'amor i de la pau personal i col·lectiva.

Com si fóssim els polls venturers de l'Allapassa, ens convida a viure la tendresa, la il·lusió, la llibertat, l'alegria. Amb els seus poemes, ens convoca a la creativitat, a l'emoció, a la contemplació, a la comunió amb la natura i amb les persones, al plaer estètic. Amb la seva prosa ens convida a construir un relat de la nostra pròpia biografia, a transformar records i enyorances en experiències de present i a convertir la nostra memòria individual i col·lectiva en eix vertebrador de la nostra vida amb sentit. Amb els seus epistolaris ens demana compartir amb nosaltres els seus pensaments, secrets i intimitats, i ens convida a la introspecció i a la fugida de la banalitat i de la buidor. Amb les seves traduccions ens vol recordar que tot pot ésser objecte de diverses mirades i que tot es pot expressar amb diversos llenguatges i formes i que hi ha comunió al marge de les fronteres geogràfiques. Puc dir que, personalment, m'he sentit interpel·lat per totes aquestes convidades.

Amb la seva vida ens diu tantes coses! La seva biografia és una història de vida i una lliçó de vida. Tota la seva vida és un camí cap a la saviesa del cor, o sia, cap a la plenitud humana i espiritual, l'harmonia de la ment i del sentiment, el permanent aprenentatge de l'ésser i del fer, del viure i del conviure, del néixer i del renéixer, del tenir i de l'esperar, del patir i del gaudir. Per tot això, la seva biografia mereix un elogi apassionat. Més enllà d'una escriptora, ens ha estat donada una dona profundament sàvia que ha estat, és i serà un referent insubstituïble per a nosaltres. Tenim l'exemple d'una biografia construïda amb sentit amb tots els elements i circumstàncies que l'han integrat, i amb transcendència cristiana, d'inspiració franciscana i lul·liana. Si ens fascina una obra literària tan rica, com no ens ha d'entusiasmar la ment, el cor i la vida d'on ha sortit?

Lloança, gratitud i reconeixement per sempre a Maria Antònia Salvà!

Moltes gràcies.

En el Santuari de Cura, davant el roseret, (VII Diada cultural del Amics del Seminari), Pere Orpí declamà un poema original, que havia escrit el febrer de 1958, quan era jovenet.

EN LA MORT DE Mª ANTÒNIA SALVÀ

Roser gentil, orgull i fantasia
del poble mallorquí,
que en el terror de nostra poesia
tants d'anys va reflorir!

Cansat ja d'escampar perfum dolcíssim,
de vellúria t'has mort,
i avui del teu brancatge fecundíssim
tothom té un bell record.

Era un poema viu cada poncella
i cada fulla un vers,
i el perfum, com en ales d'oronella,
trecava l'univers.

Així arreu s'escampà, com la boirada,
l'aroma casolà,
que de la nostra terra assolellada
saber es aplegar.

Mes un dia tes fulles, fetes llenques,
del brot varen fugir,
i les branques caduques i hivernenques
deixaren de florir.

El cel que tantes voltes embellires
per sempre ha romàs buit,
però del cor fidel dels qui t'admiren
el teu record no ha fuit.

Sedoses o esfullades, de tes roses
perdurarà el perfum,
oh roser que ostentares cants i proses
dins el parc de la llum!

Roser gentil: m'ignores, mes... no importa!
Ma anònima cançó,
si en sortir dels meus llavis queda morta,
quina més alta honor!

Som un roser novell que amb branques tendres
vora ta tomba neix.
Voldria alimentar-me de tes cendres
i ésser de tu un esqueix.

Voldria omplir el jardí que orfe deixares
quan et robà la mort,
de ta lira imitar les notes clares
de tan plaent record.

He escrit, il·lusionat, cançons i gloses
en dolça quietud,
mes llavors, comparades amb tes roses,
cendra m'han paregut.

Si et plau, una mercè suplic que em fasses
amb caritat fidel:
l'incert trepig de mes primeres passes
vigila des del cel.

CINQUANTÈ ANIVERSARI DE L'ORDENACIÓ SACERDOTAL

La generació de capellans mallorquins del 68

COL·LABORACIONS

Cecili Buele Ramis

Som 15, els companys capellans mallorquins del Maig del 68, ordenats pel bisbe Rafael Álvarez Lara, a la capella del Seminari Nou, el 16 de juny de 1968.

N'han passat cinquanta anys, des d'aquell esdeveniment tan significatiu com admirable en les nostres vides. Aquest mig segle de vida, n'hi hem vist tantes, i n'hi han passat tantíssimes més, de coses, que, d'una manera o una altra ens marquen i deixen empremta més o manco rellevant en la nostra personalitat humana.

Un cop finalitzada la carrera eclesiàstica de tretze anys seguits en règim d'internat estricte, havent-nos-hi aplicat durant cinc anys a l'estudi d'Humanitats, tres anys a Filosofia i cinc anys més a Teologia, rebem l'ordenació sacerdotal.

El 3 d'octubre de 1955 per primera vegada en les nostres vides entram dins aquell edifici, tan gran, tan blanc i verd, i tan lluminós, que li diuen Seminari Nou. Som cinquanta-cinc infants, d'edats compreses entre els 10 i 14 anys.

Tenc 10 anys d'edat. Som el més jove de la guarda. Tots plegats pertanyem a un d'aquells primers cursos que no coneixen el Seminari Vell, ni al carrer del Seminari 4, on es preparen des de temps enrere els seminaristes majors, ni al carrer del Socors, on es formen fins llavors els seminaristes menors.

Allà, a Son Gibert, ens passam una llarga etapa de les nostres vides, la que correspon a la nostra infància, adolescència, joventut i maduresa, que m'abasta des de l'edat dels 10 anys fins als 23. Una època molt marcada pels estudis, la formació del caràcter i la maduració personal, a l'interior d'una institució secular concebuda per preparar convenientment els aspirants al sacerdoci. Amb una metodologia molt característica, i una disciplina que resulta difícilment comprensible per a moltíssima de gent del nostre temps.

sobretot, de fer-nos-hi el menjar, de procurar-hi la neteja de l'edifici i el bon estat de salut dels seminaristes. D'acord amb la normativa interna, molt estricta, més enllà de la porta d'entrada no hi és permès el pas de cap altra dona.

Com tots els seminaris diocesans, el de Mallorca roman format exclusivament per mascles. Les dones ni tan sols poden passar més enllà de la porta principal que dóna als patis i claustres d'un edifici, les parets del qual s'han d'avesar per sempre més a veure-hi passar per davant rostres i cosos exclusivament masculins.

Cinquanta anys després d'haver-ne sortit, em sent profundament agraït a la visió i interpretació del món i de la vida que, d'una manera o una altra, he anat assumint com a pròpia. Certament, ni n'és l'única ni és la pretesament millor. N'és una, de tantes. La meva. La que he anat assumint en carn pròpia i s'ha anat convertint i transformant en mi mateix, al llarg d'aquestes darreres cinc dècades.

Em sembla que és una de les conclusions a les quals em duu la reflexió inicial sobre el cinquantè aniversari de la nostra ordenació sacerdotal! <http://socrodamon.blogspot.com/2015/10/estudis-eclesiastics-i-despres-que-2.html>

Així i tot, en fer-ne una repassada ràpida, d'aquells tretze anys passats al Seminari en règim d'internat estricte, no em puc estar de mostrar-me profundament agraït a tot el bagatge acadèmic, cultural, humanístic, filosòfic i teològic que hi vaig anar acaramullant.

Un bagatge ric i enriquidor que, en haver-me acompanyat al llarg de la meva vida pertot allà on he estat, segur que m'ha anat marcant, jo crec que de forma més positiva que negativa, en una determinada manera de veure les coses, d'analitzar-les, de fer-les, de criticar-les, d'enriquir-les, de viure-les o de compartir-les.

He de reconèixer que, sense aquest bagatge acaramullat al llarg de la meva carrera eclesiàstica, en Cil Buele seria un altre, la meva vida hagués estat una altra. Segur. Millor o pitjor? No ho sé. Distinta, segur.

Repasant una mica llistats i memòria, cinquanta anys després no em resulta gaire fàcil concretar de manera fefaent amb qui arribam a compartir tots i cadascun dels anys en tots i cadascun dels cursos acadèmics.

Si no m'he errat de comptes i de càlculs, som setanta-dos els companys que, un any o un altre, hem estat condeixebles al llarg de la nostra carrera i n'hem compartit estudis a la mateixa aula. Sigui al Seminari Menor, a la Secció Menor o a la Secció Major; sigui al Seminari Major, tant a Filosofia, com a Teologia.

Mentre alguns deixen d'estudiar al Seminari i se'n tornen cap a casa en algun moment d'aquella carrera tan llarga, d'altres van repetint i se'ns van quedant enrere.

Aquest Seminari diocesà, com la resta de seminaris conciliaris, esdevé una institució eclesiàstica secular, que va canviant de seu i de formes, però que manté intacta una mateixa línia d'actuació permanent, des del Concili de Trento ençà.

La institució eclesiàstica s'encamina cap a la formació dels futurs sacerdots diocesans de Mallorca, des que són infants o des que decideixen ingressar-hi sent més grans («balaras-ses»), fins que se'n surten, bé sigui abans d'acabar els estudis o un cop completats aquests amb l'ordenació sacerdotal.

Com a institució eclesiàstica secular, tot està ben estructurat fins al mínim detall, reglamentat, organitzat, enllaçat i dirigit per un equip de superiors i de professors -capellans diocesans- que presideix el senyor rector, nomenats pel bisbe de la Diòcesi.

Durant el període que va del 1955 al 1968, arrib a conèixer tres bisbes: monsenyor Juan Hervàs i Benet (valencià), monsenyor Jesús Enciso i Viana (basc), i monsenyor Rafael Álvarez Lara (andalús).

De rectors, superiors, directors espirituals, secretaris o administradors, també n'arrib a tenir uns quants, que miren de deixar-n'hi l'empremta peculiar.

L'equip de superiors i el claustre de professors s'encarreguen, sobretot, dels aspectes que tenen a veure amb la nostra formació com a clergues: amb una primera etapa de Seminari Menor que es perllonga durant cinc anys (3 anys de secció menor i 2 anys de secció major), i una segona etapa de vuit anys al Seminari Major (3 anys de Filosofia, 4 anys de Teologia i 1 any de Pastoral).

Des que hi entrem fins que en sortim, ens mantenim dedicats sobretot i primordialment a dues tasques fonamentals: l'estudi i la pregària. Estudiar i pregar vénen a ser els dos elements més significatius i importants, dins l'organització del Seminari: allà ens dedicam, sobretot i per damunt tot, a estudiar i a pregar.

La resta -esport, alimentació, oci, teatre, certàmens literaris, vetlades musicals, etc.- només tenen sentit en funció d'un millor aprofundiment o enfortiment d'aquests dos elements primordials: l'estudi i la pregària.

Tots els que hi hem passat recordam perfectament que la matèria d'estudi més treballada durant aquest període, esdevé el llatí, que ens ha de permetre, en teoria, arribar a realitzar bona part dels cursos superiors de Filosofia i Teologia en aquesta «llengua morta».

Entre el primer i el darrer dia, al Seminari ens ocorren moltes coses. Passen moltes hores, i dies, i setmanes, i mesos, i anys. S'hi succeeixen molts d'esdeveniments. Coneixem i tractam molts companys. Anam avançant en l'estudi com a llatinistes, després com a humanistes, filòsofs, teòlegs i, finalment, com a diaques en pràctiques de pastoral. Fins que assolim el presbiterat.

Sempre, això sí, durant tots aquests tretze anys seguits en règim d'internat estricte, romanent al marge i totalment allunyats de presències femenines al nostre entorn més immediat -considerades com a perilloses i vitandes, per part dels nostres formadors-!

62 Dia 22 de desembre de l'any 1965, després d'haver fet amb els companys d'estudis, durant l'estiu i a vorera de la mar, a les platges d'Alcanada, l'habitual festa lúdica de la 'cremada de

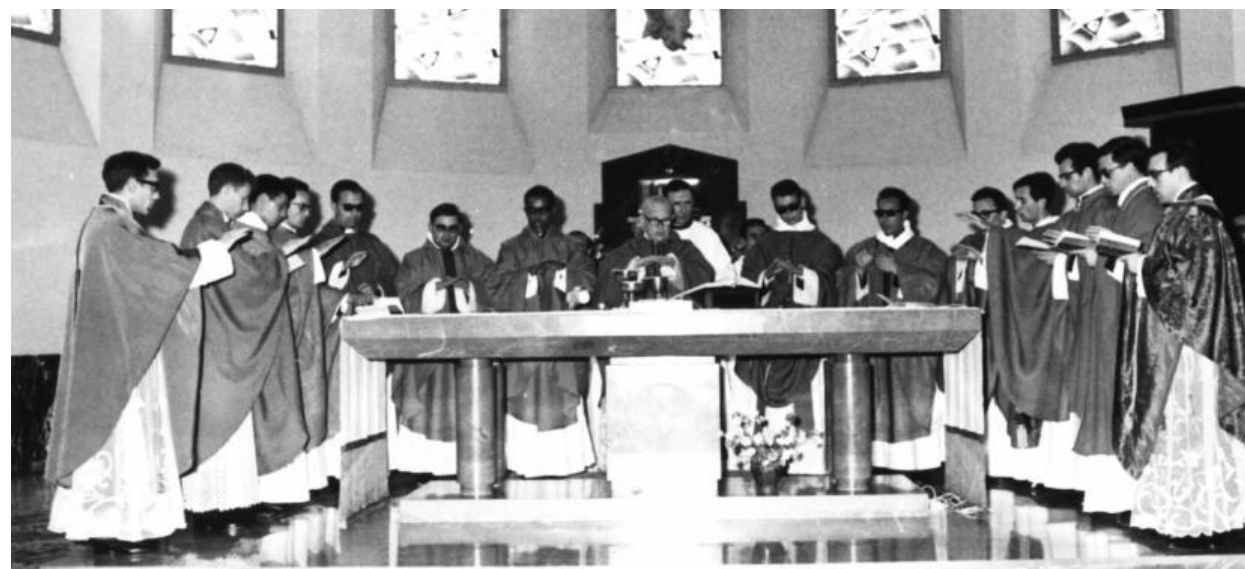

la corbata', rebem de mans del bisbe i a la capella del Seminari Diocesà la tonsura clerical. Acte que ja ens acredita com a membres de l'estament eclesiàstic de ple dret, tot i que sigui al nivell més baix.

Arriba, a la fi, el gran dia! Si d'una banda pot sorprendre una mica, a qui no n'estigui al corrent, aquell estil de vida, tan tancat a l'exterior i tan intensament viscut en molts d'aspectes

cap a l'interior, de l'altra també és cert que no deixa d'impressionar fortament la celebració d'una jornada tan singular com aquella.

Sembla l'arribada dalt d'un cim ben empinat, després d'haver-hi hagut de realitzar un ascens perillósíssim. És dia 16 de juny de l'any 1968. Set dies després, celebraria solemnement la meua primera missa nova a l'església parroquial de la Santíssima Trinitat, de Ciutat.

Record aquell darrer dia al Seminari. Aquell 16 de juny de 1968, dia de l'ordenació sacerdotal a la capella del Seminari Nou. En guard molts i molt bells records.

Des de l'emoció profunda que ens envaeix la nit anterior, conscients de la nostra arribada al cim de la muntanya, amarats per la inquietud de no saber ben bé allò que ens hi espera, decidits a envestir la tasca per a la qual ens hem preparat durant tretze anys seguits, il·lusionats en iniciar una etapa nova dins les nostres vides, tenint la sensació d'assolir àmbits de més llibertat, com si se'ns obrís al davant la porta d'una gàbia dins la qual hem estat reclosos durant tant de temps...

Girant la ullada cap enrere, es veu que, un cop ordenats, cadascú pren el seu camí: mentre alguns són nomenats vicaris a qualche parròquia de la diòcesi, altres n'enfilen el rumb di-

rectament cap a terres d'Àfrica o d'Amèrica Llatina. Amb el temps, som una mitja dotzena els que trepitjam terres d'allà deçà la mar i les muntanyes mediterrànies.

D'aquest curs nostre, cap al Perú n'hi arriben a anar quatre: Pere Barceló, Pere Llompart, Joan Riera i jo mateix. Cap al Burundi, n'hi anam tres: Jaume Ribas, Toni Mas i jo mateix.

Una de les característiques del nostre curs, que probablement compartim amb altres cursos acadèmics del Seminari Nou d'aquell temps, és la gran quantitat de capellans que, aleshores, som ordenats preveres cada any: quinze de cop, en el nostre cas, l'any 1968! Moltsísimos més que tots els estudiants de tots els cursos al Seminari avui dia.

Una altra característica que ens defineix també, com a membres d'una època considerada molt «missionera», és el gran nombre de companys que anam a treballar a «terres de missions», Àfrica o Amèrica Llatina, Burundi o Perú, amb tot el que això comporta de contacte directe amb altres realitats socials, culturals o polítiques.

Dels quinze que som, n'hi ha set casos, d'anades a algun d'aquests dos indrets. Hi contribueix sens dubte l'encíclica papal «Fidei Donum» de Pius XII (21-04-1957) i les orientacions conciliars del Vaticà II.

Una tercera característica que he d'assenyalar, si més no com a descriptiva d'allò que som i representam en la història eclesiàstica de Mallorca, és el nombre de «capellans secularitzats» amb què compta el nostre curs.

Només cinc dels cinquanta-cinc que començam al Seminari l'any 1955 figuram entre els 15 que arribam a ser ordenats l'any 1968, tretze anys després. D'aquests mateixos quinze, som vuit els que un dia o un altre arribam a optar per seguir lliurement el camí de la secularització.

Ens casam, formam una família i deixam d'exercir la nostra tasca pastoral com a sacerdots convencionals. Ni tan sols com a diaques, ens deixen quedar-hi! Se'ns redueix a l'estat laic!

Precisament avui mateix, quan llegesc que Jesús arriba a la casa de Pere -el primer papa-, hi troba la sogra al llit amb febre, li toca la mà, la febre li fuig i ella s'aixeca i es posa a servir-lo (Mt 8,14), tot d'una em ve al cap que allò que fa Jesús amb el primer papa no ho pot fer amb l'actual: on és la mare de la dona del papa Francesc?

Qualque dia, esper i desig que arribi com més aviat millor, la jerarquia de l'Església catòlica occidental haurà d'arribar a reconèixer l'error greu comès durant tant de temps, i que s'entossudeix a continuar mantenint hores d'ara, en preferir prescindir de la col·laboració fructífera que es pot obtenir, sense cap casta de dubte, amb una presència femenina molt més activa en la tasca pastoral de l'Església de Jesús.

Només a la diòcesi de Mallorca, s'hi supera la xifra dels cent casos, que es poden acostar als dos-cents si hom para esment a les parelles que, en algun moment donat, hi podrien haver volgut col·laborar!

Poques empreses hi deu haver, en aquest món nostre, que, després d'invertir tretze anys en la formació -humanística, filosòfica i teològica- dels seus representants més qualificats, prefereixin prescindir-ne per mera normativa disciplinària, canònica, des del punt de vista evangèlic i històric més que discutible.

Del seu pa en faran sopes, o, com deia aquell, en faran miques...

No em puc estar d'agrair sincerament i profundament, als companys que editen la revista «Modèlics i Modelicons», l'oportunitat que m'ofereixen suara mateix, durant aquest any 2018, -mon any sabàtic-, de girar la ullada cap enrere i fer reviscolar alguns dels elements que constitueixen, al meu mode de veure modest, allò que es pot considerar com el pilar fonamental del nostre pas pel Seminari Conciliar de Sant Pere, a l'edifici nou de Son Gilbert, durant tretze anys seguits: del 3 d'octubre de 1955 al 16 de juny de 1968, període de formació eclesiàstica.

Cecili Buele i Ramis,
de la promoció sacerdotal mallorquina del Maig del Seixanta-vuit.

Mallorca, 19 d'agost de 2018

Anècdotes i contarelles

14- Venia a confessar es mè

El nou rector de Binissalem havia fet l'entrada a la parròquia el dia abans. Quan el dilluns acabava d'obrir l'església per celebrar la missa, una devota se li va acostar i li va dir: "Venia a confessar es mè". El rector es va quedar un moment aturat, però al punt va comprendre que en la parla binissalemera lo que aquella dona volia dir era: "venia a confessar-me".

15- Deixau oberta la porta a tots els homes que estimen

A aquell capellà li agradava molt fer cantar a la gent durant la missa. Un dia que els va ensenyar una cançó nova que diu "deixau oberta la porta a tots els homes que estimen" va veure que dues velletes es miraven l'una a l'altra de cua d'ull amb un somriure irònic.

Quan manco t'ho esperes, sempre n'hi ha de mal pensats.

MEMÒRIES DEL SEMINARI MENOR (3)

COL·LABORACIONS

Pere J. Amengual Bestard

El curs de tercer era l'any de la Vestició. Per a aquella guardeta que començarem primer l'octubre del cinquanta-nou, els que feien tercer eren tot un referent: acabaven la primera tongada dels estudis per esser capellans, els imaginàvem que ja sabien llatí, eren un poc els germans majors de tota aquella al·lotgea de llatinistes que pasturàvem pel Seminari menor, tenien càrrecs de responsabilitat i gaudien de la confiança dels *prefectos* i del senyor Soler. Els miraven amb uns altres ulls: Eren els de tercer. Jo els veia com un model, una meta on arribar, tant és així que d'ells en record nom i llinatges i en serv bones amistats, cosa que no puc dir respecte dels de segon o dels qui cursaven Humanitats, no en parlem dels qui habitaven el Seminari major, que aquests em quedaven molt lluny.

Ara arribàvem nosaltres. Ens havíem habituat a la vida en comunitat, al silenci, a l'estudi, a un horari, a resar. Deixàvem primer i segon, quedaven enrere les classes d'Espanyol, el senyor Soler ja no ens feia tanta por. El senyor Orvay era l'amic que ens coneixia bé, en qui podíem confiar, i que ens donava la mà. Tenguérem de *prefectos* en Joan Caldentey i en Rafel Servera, que aportaren un aire nou al curs. Ja no era tan important la vigilància de la disciplina com fer-nos responsables de nosaltres mateixos, deixar-nos fer, no eren els *prefectos* autoritaris dels dos primers anys. Compartiren amb nosaltres moltes hores d'estudi, d'oració, en les sortides regnava una companyonia sana, ens comunicàvem problemes, dificultats, creixíem amb ells, cantàvem i resàvem plegats... més que *prefectos* varen ser uns grans amics, els primers, que bastiren un curs que esdevingué diferent.

Els de tercer, per allò de ser l'any de la Vestició, rebíem un tracte especial. Teníem, de vegades, les meditacions al matí i plàtiques només per a nosaltres totsols. El temps dels exercicis espirituals, que feia tot el Seminari a principi de curs, i dels *retiros*, el primer dijous de cada mes, se'ns feien xerrades apart. El senyor Orvay ens dedicava temps i més

atenció. Ens animava a seguir endavant. Ens parlava de la importància d'aquest any, una fita en el camí, un pas decisiu. Ens posava l'exemple del gresol, del foc que purifica el mineral perquè només brilli l'or. Insistia en la puresa, la castedat, la netedat de cor, la sinceritat, la voluntat de lluitar. Navegàvem amb el Pax i recalàvem al port de la Vestició a repostar aigua i queviures espirituals per continuar el camí. A la recerca de Déu, Guy de Larigaudie en portava l'estendard. Ens explicava el senyor Orvay quin sentit tenia la sota-na, que ben aviat vestiríem, de lliurament a les mans de Déu per damunt tot, *que muchos son los llamados i pocos los escogidos*; i del color del cel, que lluiríem en el faixí, el color de la Puríssima. Ens inculcà la devoció a la Mare del Cel, la Maredeu Assumpta, patrona del Seminari, com el camí per anar a Jesús, de qui ens fariem amics i a qui començaríem a estimar. Deixava el Jesús nin i ens mostrava l'amic Jesús i l'amic condeixeble. L'amistat començava a prendre foc. Jo era encara un nin quan iniciàrem tercer -ho podeu veure a les fotos del dia de la Vestició- vaig passar el curs amb dotze anys i encara m'enyorava, però, a la fi del curs, em vaig espolsar la infantesa i va ser quan vaig començar a fer amics que arrelaren a Humanitats i floriren els anys de Filosofia. Jesús era l'Amic, amb majúscules, el model de jove en qui ens havíem de mirar, com en un mirall, en la pujada al cim del Sacerdoci.

Va ser a tercer quan entràrem a fer Llatí de bon de veres. Llatí amb el senyor Escalas, una cosa sèria. Encara guard les composicions i traduccions impreses a ciclostil i dos quaderns plens d'exemples i d'aforismes llatins, que ens feia escriure aquell bon mestre, per retenir les normes i els règims de construcció de la llengua llatina. *Memoria excolendo augetur*, resa el primer. Va ser l'any en què més en vaig aprendre, a tercer, i, més endavant, a cinquè, traduint l'Eneida i Horaci amb el senyor Batle, el qual ens introduí en la llengua francesa, a tercer, de la mà d'uns textos de tapes vermelles, l'autoria dels quals signava A. Perrier. Venia a fer-nos la classe de Religió don Pedro, el senyor Rector. Teníem de text un llibrot molt gros que a penes obríem. Emperò don Pedro es feia escoltar; venia a la nostra classe per això, per parlar-nos i conèixer-nos. Ens feu fer *trabajitos* sobre els Sagraments i redaccions del dia de la Vestició, les vacances de Nadal... acabaven tots amb un *Laus Deo* o *Ad maiorem Dei gloriam*. Ens parlà de Santa Teresa d'Àvila i, amb emoció i passió, del Concili Vaticà II anunciat pel Papa Joan XXIII el mil nou-cents cinquanta-nou, la sessió inaugural del qual seria a l'octubre del seixanta-dos, just després de l'estiu d'haver acabat el curs. El Papa Joan, l'anunci i la imminent celebració del Concili ocuparen gran part de les classes de Don Pedro. (1) Quan se celebrà l'any dos mil vuit a Santa Creu l'homenatge a la seva persona, com a rector que havia estat d'aquella parròquia, amb motiu del XXV aniversari de la seva mort, en Miquel Perales, recentment traspassat, em demanà que escrivís qualche cosa sobre don Pedro, que es publicaria en un llibre rememorant l'esdeveniment. Vaig remugar un poc, però escriví una pe-

tita memòria i la hi vaig enviar, encara que fins el dia d'avui el llibre previst no ha vist la llum. Mirau el que vaig escriure, recordant don Pedro i les classes de Religió:

No he hagut d'escorcollar gaire els viaranys de la memòria perquè ben aviat em sortís a camí la imatge entranyable de D. Pedro. El record de la seva persona pren cada vegada més força quan, mirant enrere, torn re- viure aquells anys irrepetibles de l'adolescència a la Casa Gran del Semi- nari: aquells capellans m'ensenyaren moltes coses, els amics que vaig fer encara ara són els meus amics, sé el que vaig estudiar llavors i lluit per la vida amb l'equipatge que vaig carregar aquells anys, anys que romanen ancorats com una boia en el fons de la cala dels meus anys més joves, i on vull tornar mentre mancaba el meu pelegrinatge per aquest món.

A D. Pedro el tenguérem de professor de religió el seixanta-u/seixan- ta-dos, a tercer curs, el darrer de llatínistes, l'any de la primera vestició. Encara que era el Sr. Rector, a les classes hi duia sempre el seu taran- nà molt planer i senzill, li agradava dialogar amb nosaltres -pens que per conèixer-nos- i adesiara ens sorprenia -estava dotat d'una oratòria benparlant i suggestiva- amb un dels seus discursos: "Véncete"!, dalt de la tarima, amb el braç recolzat damunt la taula i el puny estret, ens digué un pic i un altre a aquell estol d'al·lotots just al llindar dels primers embats de la joventut, que l'escoltàvem embadalits, "Véncete !!!" ens repetia amb la força de cent mil llamps, "Véncete !!!". Quan tocà el timbre per acabar la classe, sortí de l'aula amb un somriure beatífic, els ulls baixos rere les ulleres de vidres gruixuts, el llibre en la mà dreta. El vaig veure caminar, parsimoniós, sota les arcades del pati del Seminari Menor, tot ensotanat, la testa brillant, pausades les passes, que omplia la seva presència aquell gran casal.(2)

La matinada exultà gelada i clamorosa als acords i les veus del Magnificat incommensu- rable de J. S. Bach. Era el quatre de febrer de mil nou-cents seixanta-dos. Aquell bon home, revestit dels ornaments litúrgics dels dies de festa grossa, amb la presència de superiors, directors espirituals, familiars i amics i de tot el Seminari, ens vestí, en una celebració solemníssima, de la sotana, el faixí, l'esclavina i el *bonete* amb la borla color de cel, a la

capella nova del Seminari. La capella havia estat consagrada pel bisbe Enciso el quinze d'octubre, festivitat de Santa Teresa, de l'any anterior, sota l'advocació de la Maredeu Assumpta al cel la imatge de la qual, en es- cultura d'Horacio de Eguia, presidia la nau, amb tres angelets que l'elevaven cel amunt, ne- gre el que té als peus.

Era el dia de la Vestició jornada de portes obertes. Tothom podia entrar i visitar els dis-

tints departaments. El Seminari era net sempre, però els dies de portes obertes hi estava més encara: el menjador, la capella, les aules, les sales d'estudi, els vàters, els dormitoris... feien mirera. N'Andreu Sorell i en Benet Crespí, els jardiniers de la casa, adesaven els jardinet dels patis, cavaven la terra, llevaven l'herba, retallaven les bardisses, feien net el safareig del brolladoret, els deixaven fets una patena. La gent que entrava s'exclamava amb franca admiració quan veien la distribució, l'ordre i la netedat dels diferents departaments:

-I quants sou a s'Etseminari? Demanaven.

-Devers tres-cents quaranta.

-Tants?

-Sí, entre petis i més grans.

-Idò sí que hi ha feina. I vos donen dinar a tots?

-Fins ara, tots berenam, dinam i sopam.

-I qui prepara tant de menjar?

-Ses monges.

-I qui fa net tot això?

-Ses monges, també.

-Ses monges !?!?! Quines dones!!! Com se'n poden desfer !?!?

Entre primer i tercer es produïren canvis en la composició del curs: alguns deixaren, altres repetiren i quedaren endarrerits; n'hi va haver que s'incorporaren de cursos anteriors i d'altres col·legis, com Montisio i de la comarca d'Inca, ingressaren balarrasas... A la foto que veig, del dia de la Vestició, feta al pati dels teòlegs, just baix de l'estàtua de Ra- mon Llull, en puc comptar vint-i-nou, de vestits. Vint-i-cinc són del curs de tercer, al qual s'incorporà més endavant en Jaume Lliteres.

Dels que havien deixat i no fou vestit no puc estar d'esmentar en Biel Gomila, de Mon- tuiri. Havia entrat amb nosaltres a primer i deixà poc temps abans de la Vestició. Era un al·lot trullós, sempre es movia i anava carregat molt sovint de faltes de silenci. De caràcter fort i independent, es rebel·lava contra reglaments i imposicions de la superioritat la qual interpretà que la conducta d'en Biel desbaratava el ramat. Per aquestes causes, rebé, entre altres, càstig a la sala de tercer, un fet que el marcà. Amb tot i això era un bon company i molt bon estudiant. Em comentà un dia en Biel, parlant de la Vestició i de la deixada del Seminari, *que no saberen com encaminar ni aprofitar aquell nin inquiet, com sempre he*

estat durant tota la meua vida. Féu una rialla fresca i afegí: i volia ser Papa...! Jo havia estat a ca seva, on la família tenia una farinera, molt prop de les escoles on mon pare hi havia exercit de mestre; el seu germà Tomeu havia estat *prefecto* nostre... Vaig sentir la mancança d'en Biel aquell dia, i tota la vida, fins ara, fa poc temps, que ens tornàrem a retrobar.

Iva ser a tercer quan la mort tocà a la porta de les nostres ànimes joves. A l'abril del seixanta, quan fèiem primer, ja ens havia sacsejat la dolorosa nova de la mort del pare d'en Tomeu Ripoll, el nin de Mancor que havia saludat mon pare el primer dia de Seminari. Érem nins, i la mort del pare d'en Tomeu ens sorprengué i ens afectà. El senyor Orvay aportà consol i apaivagà la pena a les tres avemaries de la nit. A partir de llavors, els dies de visita s'acostaven al Seminari na Teresa, la mare, i na Rosa, la germana major.

Ara tornava a tocar a la baula, la mort. En Josep Riera Ferragut era un dels al·lots de la comarca d'Inca que s'havia incorporat al nostre curs a segon. Poc temps després de la Vestició, emmalaltí, tenia molt de mal de cap, mal de cap que no li fugia. Fou traslladat a ca seva, a Lloseta. El dugueren de metges, però fou la malaltia la que, malauradament, guanyà la partida. Era el nou de març del seixanta-dos, un mes i pocs dies després de la Vestició. Tenia catorze anys. Els companys de curs admiràvem la seva pietat i voluntat d'estudi, la seva disciplina i bona companyonia, el silenci, el rosari a les mans... el teníem com un model a seguir i besllumàvem en ell un bon amic. Ploràrem. Anàrem tot el Seminari a Lloseta, al funeral que se celebrà a l'església parroquial, plena de gom a gom. D'aquella nit freda d'hivern em queda viva la imatge del seu cos, àdhuc de nin, com jo mateix, just despuntant a l'adolescència, inert, dins el baül, els ulls tancats, vestit amb la sotana, el faixí color de cel de la Maredeu i l'esclavina. Els condeixebles el portàrem a braços fins a la tomba familiar, al cementiri del poble. De volta al Seminari, una vegada més, el senyor Orvay untà els esperits de calma i pau, a les tres avemaries. Ens parlà del cel, que allà ens espera en Josep, que amb nosaltres ha conviscut un àngel, que la Maredeu el té en els seus braços. En Rafel Servera, *prefecto* del curs, n'escrigué una memòria molt emotiva a la revista Antorcha. (3)

L'aire pur i el cel obert de Son Gibert suggeriren posar en pràctica la consigna: **Mens sana in corpore sano**, donant compliment a una de les aspiracions que els bisbes Hervàs i Enciso demanaven per a la formació dels futurs capellans. Era el lema del moment. Importava conrar l'esperit mitjançant l'estudi i la meditació, però l'esperit necessitava el suport d'un cos a punt. Fer esport al Seminari Nou prengué el pes que havia de tenir; no era un entreteniment, un esbarjo més; era part essencial de la formació que rebíem, a més d'afavorir un desenvolupament físic adequat. Practicar un esport duia per ell mateix aprendre a guanyar i a perdre, a compartir amb els altres, a alegrar-te i sofrir amb els altres, ensenyava a lluitar, a esforçar-te, a superar-te; ajudava a la relaxació, a calmar l'efervescència dels anys joves i a aprofitar el temps d'estudi. Jo vaig jugar a futbol. Era menut, però corria molt, jugava benet, feia gols, i em posaven a les seleccions que es feien del curs.

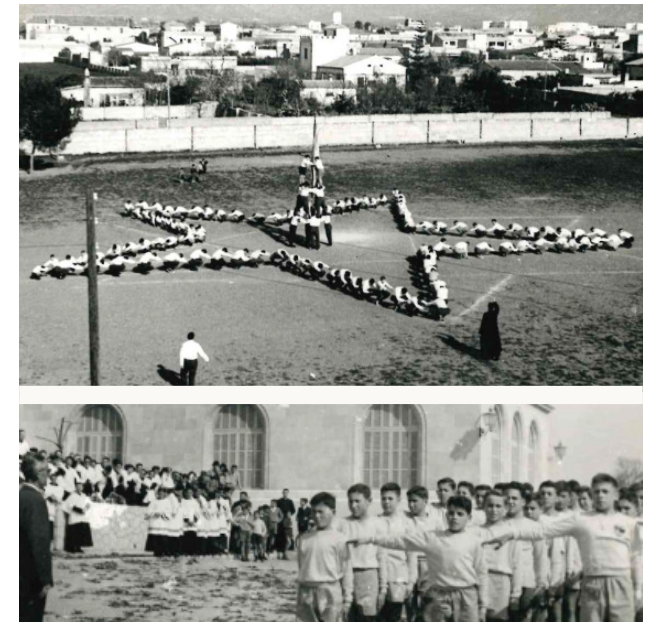
Quan vaig entrar al Seminari, els seminaristes majors jugaven amb la sotana posada, se l'arromangaven per damunt els genolls i au! a córrer, s'ha dit! Els del Seminari menor jugàvem amb el *bavero* i la roba de cada dia. En aquest temps que vos cont, la superioritat

autoritzà que els del Seminari major poguessin vestir un xandall de calçons llargs, com els humanistes, i que els llatínistes duguéssim calçons curts. L'uniforme esportiu dels llatínistes consistia en els calçons curts, de color blau, i camiseta groga, amb l'escut del Seminari lluint les claus de Sant Pere. A més de jugar a futbol, a bàsquet i a volei, es donà una empena forta a la Gimnàstica i a l'Atletisme. Tots els cursos del Seminari menor teníem un temps cada dia, preferiblement el dematí abans del berenar, dedicat a practicar una taula d'exercicis, dirigits per Martí Garcías Martí o per algun dels *prefectos*. Sol·licitat per Don Joan Soler, el superior del Seminari Major, venia els diumenges al Seminari Don Llorenç Caldentey, comandant retirat de l'exèrcit, a dirigir els exercicis a tots plegats i a ensenyar-nos a fer figures artístiques que componíem amb la participació d'un gran nombre d'estudiants.

Don Llorenç Caldentey era un home eixut i baixet, magrel·lo. Tot un nirvi. Es mostrava amable, encara que fort de caràcter, amb posat i veu de mando. Quan succeí *la Tejerada*, que el general Gutiérrez Mellado es quedà dret enfrontant-se, ell totsol, amb autoritat, al *teniente coronel* Tejero ordenant-li que es posàs *firmes*, vaig recordar aquell home que ens dirigia amb energia la Gimnàstica: ***A cubrirse. Inspiren. Respiren. Tendido supino. Descansen. Brazos en cruz. Tendido prono. Todos a una! Files ben dretes, barbilla recogida, pecho fuera. Paso ligero. Uno, dos. Uno...Uno... Rompan filas!*** Desfilàvem els dies de festa major davant el senyor Rector i la Superioritat, els familiars, qualche pic les monges, que miraven els seus seminaristes amb un somriure que els hi anava d'orella a orella, i, si s'hi esqueia, feia acte de presència el senyor Bisbe. Tots ensems ens premiaven amb un aplaudiment intens i amb expressions de satisfacció. Vaig poder veure una vegada, un cop acabada l'actuació, el comandant Caldentey pujar els graons de la tribuna, inclinar-se i doblegar el genoll per besar, reverent, l'anell del bisbe Enciso que li allargava la mà i li somreia complagut.

Les desfilades acabaven cantant a cor tots els gimnastes una cançó com acomiadament. Cantàvem l'himne de l'Acció Catòlica. Un *prefecto* entonava: *Juventudes católicas de España*, i tots repreníem

*galardón del ibérico solar...
juventud, primavera de la vida
español, que es un título inmortal...
Llevar almas de joven a Cristo...
ser apóstol o mártir acaso
mis banderas me enseñan a ser...
Por bandera y símbolo
la Cruz Redentora...*

Montañas nevadas: *La mirada, clara y lejos,
y la frente levantada...
voy por rutas imperiales,
caminando hacia Dios...
Montañas nevadas...
el alma tranquila
yo sabré vencer...*

També s'afegí al repertori l'himne de *la Infantería Española*.

Arribats a aquest punt, voldria precisar algunes coses pel que fa a les cançons que aco-
miadaven les exhibicions de Gimnàstica, un fet que els lectors podrien interpretar com a
de servitud al règim polític de llavors per part del Seminari. Mirau: Tots aquells anys de
Seminari menor no vaig sentir parlar mai de la guerra fratricida del trenta-sis, ni del *Movi-
miento*, ni del general Franco ni de José Antonio, ni de vencedors ni vençuts. Per corrobo-
rar-ho vos diré que aquest curs de tercer, el professor don Josep Ollers, que el tenguérem
d'Historia de España, quan arribàrem al final de curs al rei Alfonso XIII, aquí s'aturà i no
passà més endavant, deixant a l'aire la República, la guerra civil i fins als dies que estàvem.
Ens digué, poc més o menys, amb un to com si en demanàs excuses: ***ahí lo dejamos, lo que
viene a continuación ya lo verán ustedes por su cuenta cuando sean mayores.*** I la nostra
Història d'Espanya acabà amb el rei Alfonso XIII. El senyor Ollers, aconsellat del seny
d'aquell moment, la deixà oberta per un futur a l'albir de cada u.

El Seminari era una institució respectada, fins i tot apreciada pels mallorquins, confor-
tablement instal·lada en els privilegis i en una certa prestància social de la qual gaudia
l'església espanyola en aquella època, immersa en el règim polític del moment. Però mai
no vaig veure al Seminari de Mallorca una actitud positiva envers del règim polític que
aleshores comandava.

El senyor Orvay, a les seves plàtiques, ens parlà de l'*Ángel del Alcàzar*, sense fer co-
mentaris ni a favor ni en contra dels contendents de la guerra; ell ens parlava de l'actitud
de servici fins a morir d'aquell jove, de la seva fe en circumstàncies força complicades. Era
secundari el fet de la guerra, que estigués a un bàndol o a l'altre. El missatge era un altre.
També ens contà la història del *padre Kölbe*, el franciscà polonès que es posà en el lloc
d'un presoner que els nazis havien escollit per afusellar, al camp de concentració d'Ausc-
chwitz. El *padre Kölbe* s'oferí en el seu lloc. De passada, i no tant de passada, ens assaben-
tàvem dels camps de concentració a la segona guerra mundial, de l'holocaust de milions
de jueus i més coses: era l'envoltori del missatge, que el senyor Orvay a qui escoltàvem
orelles dretes, descrivia, com bon contador, amb realisme i entusiasme. El missatge era la
vida que el padre Kölbe havia donat per l'altre i l'exemple que ens transmetia.

Quan Franco vingué de visita oficial a Mallorca, tot el Seminari anàrem a fer mamballetes
dalt murada, baix de la Seu. I anàrem al Teatre Principal a veure la pel·lícula *Franco, ese
hombre!* Hi anàrem com hi assistiren tots els col·legis i les escoles. Però no record haver
vist ningú del Seminari aixecar el braç o fer una proclama gloriosa del Generalíssim. Jo,
aleshores, sabia poques coses d'aquella guerra espantosa. A la Costura, de ca ses Monges, i

a l'escola de Pòrtol, abans d'entrar al Seminari, havia vist a la paret, presidint les sales, les
fotografies de Franco i de José Antonio. En el Seminari no les vaig veure mai. Les aules, la
sala d'estudis, el menjador... presidia Crist clavat en creu.

Cantàvem aquelles cançons que eren himnes o marxes militars, d'una melodia aferra-
dissa i un ritme que anava bé per dur el pas i eren bones de cantar a cor. El Seminari no
es dedicava a la política. La seva feina era la formació dels futurs sacerdots i adoptà una
actitud passiva, apolítica crec que és la paraula, envers del règim polític de llavors, encara
que mantingués el respecte i el compliment d'allò que tocava i pertocava en el moment
que vivíem, com, a totes les misses de cada dia, afegir a l'oració pel Papa i pel Bisbe ***et
ducem nostrum Franciscum.*** Tot i així, el Seminari era com una illa, aïllada – valgui la
redundància- de l'exterior, guardant, entre altres coses, i ensenyant la llengua catalana i
conservant composicions musicals populars de les Illes i de Catalunya, al marge del siste-
ma. Cantàvem aquelles cançons i moltes altres, com recordareu, i era corrent, a més, acabar
les actuacions amb *Adiós con el corazón, que con el alma no puedo...* Així ho vaig veure
i així ho dic... I ara, què pensau? No, que no, el *Cara al sol*? Ni el cantàrem ni el resàrem.

El comandant don Llorenç Caldentey, a qui algunes llengües li posaren, de mal nom,
afectuosament, “Musculitos”, aconseguí que fer exercici entràs dins la normalitat diària.
De la seva mà, l'Atletisme entrà de ple en el Seminari, i, per suggeriment seu, construïrem
una pista reglamentària de cendra, duita a camionades de la central tèrmica del Coll d'en
Rabassa. El comandant en tengué cura: soldats conduïen els camions de l'exèrcit i descar-
regaven la cendra entorn del camp de futbol del Seminari Menor. Tot seguit, una brigada
de seminaristes, ben armats de cànecs i senalles, l'escampàvem. Fou la primera pista d'At-
letisme a Mallorca, després de la que hi havia en el Fortí. Aquesta empenta a l'Atletisme
culminà amb l'organització de la primera olimpiada en el Seminari el curs seixanta-tres/
seixanta quatre. Guiat del comandant Caldentey, l'Olimpiada la posà en marxa Antoni
Sales, alumne de segon de Filosofia, apassionat i estudiós de l'Esport,(4) al capdavant de
l'acadèmia d'Esports. Celebràrem dues olimpiades, el seixanta-tres/seixanta-quatre i el
seixanta-quatre/seixanta-cinc amb la participació de tots els cursos, els quals competiren
ardidament tant en els jocs col·lectius com el futbol, el bàsquet... proves de relleus, com
en les disciplines individuals, com les carreres de distancia curta, mitja i les de llarga dis-
tància, la carrera *campo a través*, el salt d'altura, de longitud, de perxa, el triple salt, el
llançament de disc, de javelina, de pes, del martell, botàrem el potro, *el plinton*... totes les
proves resultaren, noblement, molt renyides, algunes per recordar, com les carreres de llar-
ga distància entre en Toni Bassa i en Toni Mora, i s'aconseguí alguna marca molt meritòria,
com els dotze segons d'en Paco Pardo en els cent metres llisos. La lluita era aferrissada
per tal de penjar-se al coll una o més medalles que simulaven l'or, la plata i el bronze o ai-
xecar una copa o un trofeu que donaren algunes empreses, entre elles Minaco i algunes de
Manacor. Al vespre, en el menjador, a l'hora del sopar, pels altaveus, es donava informació
puntual dels resultats de les proves de la jornada i de les medalles obtingudes pels distints
competidors.

S'avançaren al seu temps i feren història aquelles olimpiades, d'un èxit total, tant de
participació com d'organització. Tot això succeí no sé quants d'anys abans de l'olimpiada
de Barcelona, l'any 1992.(5) Gràcies, Don Llorenç. Gràcies, Toni. Enhorabona a tots els
que les féreu realitat.

El curs arribava a la fi. Havia estat el primer any que ens havíem estrenat com arquitríclins al menjador. Els arquitríclins distribuïem el menjar que les monges posaven damunt les finestretes de la cuina i els fàmulos repartien. Vigilàvem que no faltàs una palangana de mongetes o una greixonera de sopes, pa i aigua, que n'hi havia d'haver per a tots.

I per primer cop havíem anat a predicar el denou de març, *Día del Seminario*, a les parròquies de Ciutat i als pobles de l'Illa amb la sotana posada. La gent ens mirava amb curiositat. Els assistents a missa escoltaven amb atenció el sermonet que havíem preparat recitant-lo de memòria des dels Reis a Sant Josep i des de la trona del menjador, en un exercici anguniós més de memòria que no d'oratória:

Sermón de San José .- Año 1959 .- Campaña pro Seminario.

Carísimos hermanos: Hoy festividad de San José en que se celebra el día del Seminario los benjamines de la casa venimos a vosotros contentos de poderos dirigir la palabra para hablar un poco de lo nuestro: del Seminario y de sus necesidades.

Qué es el Seminario?... Como en otro tiempo pasa ahora también Jesús por nuestros pueblos, llamando a los que él quiere para ministros suyos...Nosotros, fieles a su invitación, gozosos e ilusionados, hemos ido al Seminario...

El Seminario es el gran artista que va labrando en nosotros la imagen de Cristo... Nos preparamos para servir a vuestras almas...

Al empezar nuestros estudios, tenemos nuestros años de Latín y de Humanidades...

De vuestra generosidad depende el que muchos seminaristas puedan seguir la vocación sacerdotal...

Que Dios, por intervención de San José, patrono de la Iglesia Universal y de las vocaciones, os pague abundantemente todo lo que habéis hecho y seguiréis haciendo por el Seminario. Así sea.(6)

Em destinaren a dir el sermonet a diversos llocs: al Terreno, a Pòrtol, i record molt bé quan vaig anar al monestir de la Real i al Santuari de Lluc, amb un fred que pelava. A Lluc hi vaig anar el dia abans, i hi vaig romandre.

També seria el primer any que faríem els exàmens finals vestits amb la sotana, davant aquells tribunals que impressionaven, formats per tres professors que qualificaven l'examen, asseguts darrere una taula coberta amb un domàs vermell.

A finals de tercer, la meva vida canviava. Deixava dins el calaix de la infància els *Agui-luchos* dels *Padres Blancos*, mentre l'adolescència tibava de braó l'arc de la joventut. Aviat partíem de vacances, l'estiu se'ns presentava llarg i lluminós de sol i de mar. La sang bullia. El senyor Orvay era molt delicat en el seu parlar. No li vaig sentir dir mai en públic la paraula *sexe*, i del pecat no en parlava gaire. Preferia més parlar en positiu, de la puresa, de mantenir-nos nets, de ser forts, d'aguantar les envestides del diable que *como león rugiente anda a vuestro alrededor buscando a quien devorar*. A l'estiu anàvem a la mar, i

a les platges els nostres ulls es posaven sobre la pell nua de les al·lotes i les dones, agradables de veure i de contemplar. El cor batejava fort i el cos es revoltava, el delit cremava. Aquelles dones i al·lotes eren perilloses per a la vocació de capellà, que es podia perdre. El senyor Orvay elevava les seves paraules, no parlava malament de la dona, ans al contrari, ens deia que era filla de Déu i que Déu l'havia feta bella per cosa bona, mai la presentà com un objecte de plaer o de pecat. Ens explicava que era normal que ens sentíssim atrets per les al·lotes, ens deia que les miràssim amb naturalitat, que la dona era temple de l'Esperit Sant, que no es podia profanar, com no podíem profanar el propi cos, i que l'havíem de respectar, i ens recordava que la Verge Maria havia duit dins el cos el Fill de Déu. Llavors ens advertia, en la mateixa línia del *Véncete* del senyor Rector, que només els escollits arribaran a dalt, i ens animava a vèncer l'instint natural posant els ulls amunt, de cara al ministeri sacerdotal. I tots l'enteníem i en preníem llum i serenitat. Don Vicenç ens oferia la seva ajuda, ens animava a vèncer-nos, a dominar-nos i a aixecar-nos si quèiem, i ens posava baix de la advocació de la Verge Assumpta. Aquell final de curs ens parlà de l'Edelweis, la flor alpina d'un blanc immaculat, que només es fa a les escletxes de neu molt amunt de la muntanya, a la qual només hi poden arribar els escaladors més ben preparats i esforçats. Ens la presentà com a símbol de la puresa per la qual cosa havíem de lluitar. I ens va llançar un repte: a tots aquells que es mantenguessin purs durant l'estiu, els lliuraria, com flor alpina, signada per ell, una foto de la Verge Assumpta, exemple excels de puresa i de generositat en Déu. Així presentà el repte, amb un sentit plenament positiu, com un oferiment generós de la vida, sense retalls, amb els ulls posats en el dia que, possiblement, seríem capellans.

Aquell estiu anàrem d'acampada tot una setmana a la Victòria, a Alcúdia. Muntàrem les tendes en el bosc, a l'ombra dels pins, no gaire lluny de l'ermita.

Estiu del 2018

-
- (1) Es proposà com a tema del certamen literario-musical que es convocà al Seminari Menor, comptant amb una gran participació.
 - (2) Pere J. Amengual. *En memòria de Don Pedro*. Festa de Sant Pere i Sant Pau.2010. Arxiu particular.
 - (3) Rafael Servera. La Virgen escuchó su plegaria. Antorcha,núm.16.Junio 1962.
 - (4) Antonio Salas. Las Olimpiadas. De Atenas a Roma. Treball presentat al 65 Certamen Científico Literario del Seminario Diocesano de Mallorca. Octubre, 1963.
 - (5) D'aquestes olimpíades celebrades en el Seminari de Mallorca hem trobat molt poca documentació. Si algú té fotos, resultats de les proves, algun escrit o filmació, agrairem que els faci arribar a Modèlics i modelicons o als Amics del Seminari.
 - (6) Fragments transcrits del manuscrit de l'arxiu particular de Manuel Cortés Reynés, aleshores alumne

DIACONIA

José L. García Mallada

A la primeria dels anys noranta el grup de reflexió cristiana Casal de la Pau de Manacor, del qual jo formava part, teníem clar que la nostra fe cristiana no havia d'esser només una fe adulta i conrada sinó també compromesa amb accions concretes.

A més, comentàvem amb freqüència el capítol 25 de l'evangelí de Mateu: «Veniu, beneïts del meu Pare... perquè tenia fam i em donàreu menjar; tenia set i em donàreu beure; era foraster i em vàreu acollir; anava despul·lat i em vàreu vestir; estava malalt i em visitàreu; era a la presó i venguéreu a veure'm».

Aquestes paraules calaren profund dins el meu cor, de tal manera que em va dur a crear, juntament amb la dona i els fills, la Fundació Trobada, una institució destinada a posar el nostre granet d'arena per pal·liar en el possible aquestes necessitats bàsiques que enumera el capítol, almenys al nostre redol.

Temps després vaig rebre la invitació per a preparar-me per el diaconat permanent com a servei d'ajuda als pobres, tal com diuen el «Fets del Apòstols» al capítol 6. I vaig acceptar la invitació perquè me pareixia que el diaconat era un ministeri ordenat que encaixava perfectament amb la tasca que m'havia proposat amb al Fundació i era una manera de «sacralitzar» o «clericalitzar» una tasca aparentment laica.

Així ens posàrem per feina i m'assignaren com a professor a Mn. Manuel Bauzá Ochogavia per la preparació de l'examen de batxiller perquè els tres cursos de teologia estudiats i aprovats que jo havia fet al meus anys de Seminari no servien per accedir als estudis superiors de teologia.

Malauradament el professor Bauzá Ochogavia moriria al mes de març de l'any 2000 sense que jo acabàs els estudis ni me pogués examinar de batxiller en teologia i tot quedaria suspès «sine die».

El Sínode Diocesà de Mallorca que va convocar el Bisbe Teodor Úbeda a la darrerria dels anys noranta deixava clar com un dels seus objectius la «desclericalització» de l'Església. (Terme emprat també actualment pel Papa Francesc).

Aquí jo em vaig demanar: ¿per què m'he de convertir en clergue si puc servir els pobres sense aquest orde ministerial?. ¿Me vull clericalitzar quan el Sínode parla de desclericalització de l'Església?.

Aquesta reflexió quedà confirmada quan, amb més tranquil·litat, me vaig fixar en la veritable funció dels diaques en la pràctica diària i, sobretot en el que l'Església jeràrquica les demana i que efectivament es reflecteix en els documents que parlen sobre el diaconat.

Tots el teòlegs estan d'acord que el document fundacional del diaconat és al Fets del Apòstols 6, 1-4: *«Per aquells dies, com que anava augmentant el nombre dels deixebles, els creients de llengua grega es van queixar dels de llengua hebrea, perquè les seves viudes eren desateses en el servei diari d'ajuda als pobres. Llavors els Dotze van convocar l'assemblea de deixebles i els digueren: No estaria bé que nosaltres deixéssim la predicació de la paraula de Déu i ens poséssim a servir a les taules. Per tant, germans, trieu entre vosaltres set homes de bona reputació, plens de l'Esperit Sant i de saviesa, i els encarregarem aquesta tasca. Nosaltres continuarem dedicats a la pregària i al servei de la Paraula».*

També la Primera Carta de Sant Pau a Timoteu 3, 8-12 enuncia certes normes de conducta per als diaques: *«Igualment els diaques han de ser dignes, homes de paraula, no donats a beure molt de vi, ni a negocis bruts; han de guardar el misteri de la fe amb una consciència neta. Abans de fer-los diaques, la seva vida ha de ser examinada, i si són trobats irreprehsibles, llavors podran exercir el seu ministeri. Si són dones, han de ser també dignes, no murmuradores, sinó sòbries i de tota confiança. Els diaques han de ser marits d'una sola muller; han de saber portar bé els fills i la pròpia casa. Perquè els qui exerceixen bé el seu ministeri de diaques es guanyen la consideració de tothom i arriben a posseir la confiança que ve de la fe en Jesucrist.»*

Dos conceptes queden clars en aquests textos: que el diaconat es va crear per donar un servei prioritàriament al pobres («servir a les taules») i alliberar d'aquesta tasca els Dotze que s'havien de dedicar a la predicació de la paraula de Déu. No parla aquest text fundacional que el diaconat sia un servei cultural o «cúltic», encara que el text dels Fets dels Apòstols diu que, després de triar set homes de bona reputació «els imposaren les mans». El segon concepte és que el diaconat és un servei obert també a la dona: no és estrany que el papa Francesc hagi comanat que s'estudiï la conveniència d'incorporar les dones al servei de l'Església com a clergues de ple dret.

Durant tot el llarg període de l'Edat Mitjana, el diaconat, al igual que els ordes menors no corresponen ja a necessitats pastorals, sinó a exigències imposades des de dalt, si es desitja accedir al presbiterat, iniciant-se així un procés en el qual es primen els ministeris ordenats, deixant els espais seculars (política, comerç, armes i altres serveis) als qui no aspiren al sacerdoci. S'obri, doncs, la gran bretxa, el doble estat que criticarien amb tanta força els reformadors del segle XVI: l'estat clerical, preocupat per «el sagrat» i l'estat laical, preocupat per «el profà».

Arribam així al Concili Vaticà II, on a l'Encíclica Lumen Gentium es defineix el diaconat més com un servei a l'Església que com un servei al poble, allà on prioritàriament s'ha de dedicar a l'administració d'alguns sacraments i altres tasques litúrgiques i de la paraula (que els Fets reserva als Apòstols), deixant en segon terme el servei de la caritat: *«En el grau inferior de la Jerarquia hi ha els diaques, que reben la imposició de les mans «no amb vista al sacerdoci, sinó amb vista al ministeri». Així, confortats amb la gràcia sacramental, en comunió amb el Bisbe i el seu presbiteri, serveixen al Poble de Déu en el ministeri de la litúrgia, de la paraula i de la caritat. És ofici propi del diaca, segons li anàs assignat per l'autoritat competent, administrar solemnement el Baptisme, reservar i distribuir l'Eucaristia, assistir al Matrimoni i beneir-ho en nom de l'Església, portar el Viàtic als moribunds, llegir la Sagrada Escripura als fidels, instruir i exhortar al poble, presidir el culte i oració dels fidels, administrar els sacramentals, presidir el ritu dels funerals i sepultura. Dedicats als oficis de la caritat i de l'administració, recordin els diaques l'avís del benaurat Policarp: «Misericordiosos, diligents, procedint conforme a la veritat del Senyor, que es va fer servidor de tots»*

Al paràgraf següent la Lumen Gentium institueix el diaconat permanent: «*es podrà restablir d'ara endavant el diaconat com a grau propi i permanent de la Jerarquia*».

De la mateixa manera l'article 1570 del Catecisme de l'Església Catòlica deixa en un segon terme l'atenció al pobres: «*Correspon als diaques, entre altres coses, assistir al bisbe i als preveres en la celebració dels divins misteris sobretot de l'Eucaristia i en la distribució de la mateixa, assistir a la celebració del matrimoni i beneir-lo, proclamar l'Evangelí i predicar, presidir les exèquies i lliurar-se als diversos serveis de la caritat*».

Amb tot el meu respecte crec que històricament hi ha hagut una desviació (alguns teòlegs, diuen «perversió») de la doctrina neotestamentària no solament sobre el diaconat, sinó sobre el lloc dels laics en la ministerialitat de l'Església.

Seguint les observacions que sobre els Ministeris de l'Església exposa el teòleg Joan Bosch, professor de Teologia de la Facultat de València, cal puntuar:

1. Avui no es pot pensar en una Església «clerical», en la qual els ministeris estiguin assumits exclusivament pels ministres ordenats, perquè aleshores el concepte d'apostolicitat s'empobreix al referir-se només a una part de l'Església. Tota l'Església es apostòlica, i no només una part. S'ha de reduir la fortíssima «carga clerical» històrica de l'Església.
2. S'han de revisar contínuament els ministeris ordenats baix perspectives neotestamentàries. Rompre amb la visió veterotestamentària (excessiu èmfasi en el sacerdocí cùltic i ritualista, imatge de poder i excel·lència, envoltat de títols i honors mundans, etc).
3. És urgent una reincorporació definitiva dels ministeris laïcals en l'Església, no com a concessió de la jerarquia, sinó com a capacitat que té tot cristià com a batiat: no és creïble que la crida de Déu al servei de l'Església i del món sia només als ministres ordenats i no a tot el poble de Déu.
4. És necessària una major creativitat ministerial per respondre a les necessitats d'un món que necessita ser reconciliat. Cap innovació al respecte des de Pau VI, si exceptuam el «ministeri extraordinari de l'eucaristia». ¿És el diaconat permanent actual el que varen instituir els Dotze als Fets del Apòstols? ¿I el diaconat femení de la primera Carta a Timoteu de Sant Pau on és? ¿Ha de continuar «tabú» el sacerdocí dels homes casats i la resta de ministeris de les dones?
5. S'han de reconèixer els ministeris cristians d'altres esglésies: el reconeixement mutu dels ministeris és un dels temes presents en totes les agendes ecumèniques.

L'any passat acomplírem 25 anys de la creació de la Fundació Trobada a Manacor, amb el seu projecte estrella de l'alberg de persones sense sostre. Un servei al pobres, als qui no tenen ni casa, ni menjar ni feina.

Quan me vaig presentar al bisbe Taltavull com a fundador de l'alberg de Manacor, em va dir: «ets un samarità».

Samarità, diaca seglar o laic, ministre de la caritat, servidor dels pobres o de la taula, què importa el nom? «Qui vulgui ser important enmig de vosaltres que es faci el vostre servidor» (Mateu 20, 26).

La carta de Ladària sobre el sacerdocí de la dona

Sebastià Salom Mas (16 de juny de 2018)

El passat dia 29 de maig l'Osservatore Romano va publicar un escrit firmat pel cardenal electe Lluís Ladària, en el qual afirma que l'Església no pot conferir el sacerdocí ministerial a les dones, perquè “*non ha capacità di cambiare questa sostanza...*” No conec suficientment la llengua italiana, i em deman: A més de “*substància*”, ¿què més deu poder significar aquesta paraula? (*essència?*, *dogma?*, *tradicció?*, *lleï?*, *costum?*)

Amb l'equip de redacció de “Modèlics i modelicons” parlarem de la conveniència o no de fer una “taula rodona” sobre el tema del sacerdocí de la dona. Al final em vaig oferir a fer-hi una breu referència en el proper número. I aquí us l'ofereixo.

He llegit alguns comentaris de teòlegs sobre la declaració del futur cardenal Ladària, però em limitaré a fer-hi unes senzilles aportacions a títol personal. El tema és molt complex i els motius teològics són molt diversos.

L'escrit original en italià publicat a l'Osservatore Romano és un escrit breu, concís i contundent. Entre altres coses diu: “*La Chiesa non ha capacità di cambiare questa sostanza, perché è precisamente a partire dai sacramenti, istituiti da Cristo, che essa è generata come Chiesa. Non si tratta solo di un elemento disciplinare, ma dottrinale, in quanto riguarda la struttura dei sacramenti...*”

“*Cristo ha voluto conferire questo sacramento ai dodici apostoli, tutti uomini, che, a loro volta, lo hanno comunicato ad altri uomini. La Chiesa si è riconosciuta sempre vincolata a questa decisione del Signore, la quale esclude che il sacerdozio ministeriale possa essere validamente conferito alle donne*”.

Si fos només una qüestió de fidelitat a l'actuació de Jesús, amb el mateix raonament es podria dir que si Jesús només va conferir aquest sagrament a jueus circumcidats, ¿per què l'Església es va atrevir després a obrir la porta del sacerdocí ministerial als cristians incircumcisos? Si Jesús va conferir aquest sagrament també a homes casats (per exemple a Pere), ¿per què l'Església catòlica es va atrevir després a tancar la porta del sacerdocí ministerial als casats? L'argument del prefecte de la Congregació de la Fe es basa en la distinció entre els elements disciplinaris (que es poden canviar) i els elements doctrinals (que són inamovibles). Però molts de cristians no acabam d'entendre on comencen i on acaben els elements doctrinals, i on comencen i on acaben els elements disciplinaris. I si el papa tot sol, o un concili ecumènic, és el qui pot traçar la línia divisòria entre els elements doctrinals i els disciplinaris, pel mateix motiu un altre papa o un altre concili ecumènic deu tenir també la potestat de poder fer córrer aquesta línia divisòria.

Algunes veus diuen “*sotto voce*” que tal vegada el papa ha encarregat a la Congregació de la Fe un estudi per a reinstaurar l'antic diaconat permanent també per a la dona, i que amb aquesta carta voldria sortir al pas d'una possible oposició d'un sector de l'Església que podria interpretar el diaconat de la dona com una porta oberta per arribar també en un futur al sacerdocí ministerial femení.

Vull recordar que el Concili Vaticà II, entre les moltes altres coses que va deixar escrites, parla dels “*signa temporum*” que l'Església ha de saber esbrinar, de les “*semina Verbi*” que l'Esperit va sembrant, i del “*sensus fidei*” i “*sensus fidelium*” que l'Església ha de saber escoltar.

CRÒNICA DE LA REUNIÓ DE CONDEIXEBLES

en el 51 aniversari de l'ordenació (18-06-18)

Sebastià Salom

Dels 24 que acabàrem la carrera hem estat presents a la reunió tots els possibles (vegeu-los a les fotos). Hi mancaren evidentment, els 4 que ja han arribat a la meta (Nigorra, Fuster, Rossinyol i Pol). I també en mancaren 3 per causes majors: En Buades malalt a la Residència de les Germanetes dels Pobres; en Perelló que té l'ascensor espenyat i li costa davallar en cadira de rodes des d'un sisè pis; i en Gual per unes obligacions familiars ineludibles de darrera hora.

Després de l'arribada i de l'acollida recíproca que ens hem donat, alguns no es podien aturar de contar-se coses, fins i tot quan ja estàvem asseguts dins la sala preparada. Ha hagut de ser en Sancho, que amb dos cops de puny damunt la taula ha dit: "Muchachos! Posem un poc d'ordre".

Així en Sancho i en Salom han proposat que, en lloc d'anar per ordre de llista, aquesta vegada i espontàniament cadascú expliqui alguna cosa, preferiblement bona, que li hagi passat des de la nostra trobada anterior.

Evidentment hem donat la primera paraula a en Sunyer, que fa uns dies va arribar de Cuba amb un diagnòstic de càncer de còlon i que serà operat pròximament a l'Hospital de Son Llàtzer. El pronòstic previsible és que tindrà una recuperació ràpida i que pensa tornar-se'n a Cuba un cop s'hagi recuperat.

Després han anat sorgint diferents temes: la situació dels capellans encara en actiu i la seva desitjada jubilació; els anunciats canvis diocesans i possibles nomenaments; la necessària responsabilització de les parròquies que sembla que costa molt confiar-la als seglars...

Alguns han compartit la seva situació anímica i l'evolució de la seva experiència de fe.

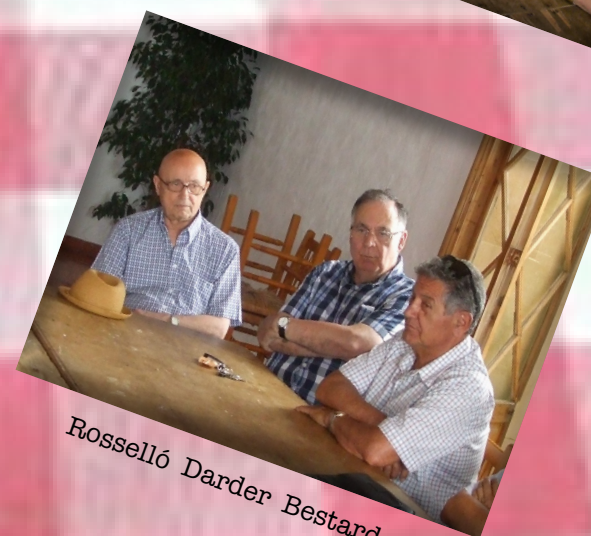
Sancho Bennasar Amengual Tauler Orpí Mateu

Català Salom

Fons Umbert Sunyer Moll Parets Bauzà

Rosselló Darder Bestard

Un tema que ha ocupat una bona part del diàleg ha estat la revista "Modèlics i modelicons" i un possible llibre que editaria en Lleonart Muntaner, recollint els escrits més destacables que s'hi han anat publicant. Hi ha un petit grup (Salom, Sancho, Domingo Mateu i Pere Amengual) encarregats de gestionar-ho tot amb la confiança depositada en ells pels condeixebles.

També hem parlat d'algunes pròximes publicacions: les memòries de Mn. Pere Xamena, que preparen en Sancho i en Tauler; n'Orpí ha explicat que té a punt de publicar un recull de tots els seus poemes i lletres que han estat musicats, juntament amb les partitures encara inèdites i alguns CDs. En Català i en Salom també han dit que tenen en marxa unes publicacions sobre les seves vivències personals. Es veu que per l'edat que tenim ja començam a mirar més cap enrere que cap endavant.

Hem acabat amb un arròs de peix i un tumbet. I hem acordat que la pròxima trobada serà dia 28 de desembre també a Monti-sion de Porreres.

Confidencialitat.

MODÈLICS i modelicons és una revista privada i els escrits que conté no suposen mai manifestacions públiques dels seus autors: són tan sols comentaris espontanis, amistosos i confidencials entre amics i per a amics, sempre de caràcter privat.

Demanam, per tant, que se respecti aquest caràcter privat i confidencial.

Per als condeixebles (reflexió després de la trobada de juny)

Miquel Amengual Saurina

Em costa molt escriure en la nostra llengua de Ramon Llull; fer-ho, suposa també donar feina de correcció. Hauria d'haver après a escriure en la nostra llengua als anys d'escola. Després no ho vaig fer degut a la meua estada de 16 anys a la península amb el Verbum Dei i posteriorment a Califòrnia i al Perú. Ara a casa parl en castellà, sols la meua filla sap escriure bé el català, però no el parla. Tot i això, em ve molt bé fer un petit esforç i posar-me en contacte amb vosaltres a través de la nostra revista i comunicar-vos els meus pensaments referents a la nostra reunió de Porreres dia 18 de Juny, donant així també, compliment a la petició d'en Jaume Sancho.

Fa uns dies que un amic historiador em parlava de la nostra Església en un to molt decebut: La imatge que donam no es pas del segle XXI. El coret se li eixamplà quan parlà del Papa Francesc i una llum d'esperança i aprovació aparegué al seu semblant quan manifestà l'obertura i sinceritat que es reflecteixen en la lectura de la nostra revista. Això m'omplí de satisfacció i el mateix temps de gratitud per tots els qui han participat en la confecció de Modèlics i modelicons. Vull confirmar que consider encertada la recopilació de la nostra revista segons els criteris manifestats a la nostra reunió de Porreres.

No seria completament sincer si digues que l'aprovació o no de la nostra revista pels altres és lo més important per a mi. Lo valuós, de lo que he disfrutat és sobretot dels escrits dels propis condeixebles i amics que m'han transportat de lo conegut i estimat a noves maneres de veure el present i el passat, i a noves idees i formes de ser que fortifiquen el nostre coneixement, respecte i amistat.

Tot això, fonamentat en gran part per l'humil inici de la nostra revista, amb l'esforç d'uns quants i amb la perseverança de tots, crec que val la pena continuar-ho d'una manera o de l'altra, i si no es pot, com diuen els castellanoparlants, "nadie nos quita lo bailado".

Que en les nostres reunions ens puguem manifestar tal com som i que la nostra actitud ens obri les portes a una Església més oberta i fraterna.. Estic orgullós de ser capdavanter del curs dels modèlics, encara que només sigui por allò de ser el primer de la llista.

No sé si treu compte, però ja que hi som diré que a vegades record l'exemple que ens contava D. Guillem Payeras: Hi havia un home que tenia un ase i a vegades de sobte no volia caminar, no hi havia manera, no era molt vell, però sí caparrut. Un amic li diu que té la solució: burballes de fuster. En principi, l'amo de l'ase no ho entengué. Un dia, anant junts els dos amics, l'ase s'aturà de cop en sec; i l'amic que, duia burballes, en va encendre unes quantes davall la panxa de l'ase, que es va posar a córrer com un llamp. Als 77 anys el meu cos no pot córrer com a les olimpíades del seminari, però el foc de l'Esperit sí que em fa volar millor.

Una abraçada i molts d'anys.

CRÒNICA DELS AMICS DEL SEMINARI

Pere J. Amengual Bestard

EL BISBE SEBASTIÀ: A les acaballes d'abril tengué l'amabilitat de rebre'ns al Palau, a una representació dels Amics del Seminari, entre els quals n'hi havia alguns que havíem estat condeixebles seus. Fou una trobada oberta i cordial. Durant una hora llarga compartírem records i vivències passades i parlàrem del futur de l'Església de Mallorca. Li agraïm la conversa i l'atenció que tengué envers dels Amics del Seminari -que som els seus amics- i li desitjam un servici fèrtil per a la nostra illa i per a tota l'Església. Ens comunicà el bisbe Sebastià que li era impossible assistir aquest any a la diada de Lluçmajor, però que, per a l'any que ve, li ho diguem en temps, que s'ho apunta, i que vol compartir aquest dia amb tots nosaltres. Quan ja ens n'anàvem, vérem damunt un prestatge un esquadro de siurells. Algú li va dir:

- I no hi ha cap dimoni, amb la força i aquelles banyotes...

I el bisbe comentà, somrient: *No sé què teniu aquí amb tants de dimonis. N'estic de dimonis...!*

A la sala que du a la porta de sortida poguérem veure l'exposició de quadres que hi ha de tots els bisbes de Mallorca. Ell ens feu fixar en el seu escut: *"Vos amici mei estis"*.

LA DIADA: Celebràrem la que feia set el dotze de maig a Lluçmajor en homenatge a Maria Antònia Salvà i Ripoll i comptà amb l'assistència d'una seixantena de bons amics. El dia va transcórrer feliçment segons el programa previst. Joan Bauzá concelebrà la missa in memoriam amb altres companys i ens digué assenyades paraules a l'homilia. La Schola vestí la celebració amb els seus cants, que sonaren a Santa Càndida com cançó de bressol. Interpretà, per primera vegada des cap de molts anys, el Càntic de la fe de Pere, del mestre M. Capllonch. No faltà a la convocatòria el Canticum amoris i l'explosió final de l'himne del Seminari, Virgen Asunta, que feren abraonar la llança a l'arcàngel Sant Miquel.

Acabada la missa, Eduardo Covas, sempre a punt, ens oferí el concert d'orgue.

L'acte central de la Diada l'ocupà la conferència sobre Maria Antònia Salvà, que pronuncià, en el saló de plens de l'Ajuntament, Jaume Oliver i Jaume, fill de la ciutat de Lluçmajor, el qual ens parlà de la seva poetessa, i nostra, amb saviesa, devoció i passió, com molt bé expressa l'encapçalament de la seva dissertació: "Elogi apassionat d'una bio-

grafia". Emocionats, tots aquells fills il·lustres es miraven en Jaume des dels quadres mentre nosaltres l'escoltàvem. Corpresos es quedaren quan Miquel Monserrat recità l'Himne a Mallorca, de Maria Antònia, i, llavors, el cantàrem tots amb la música de B. Salas.

Les emocions continuaren a Cura quan en Miquel Montserrat, plantat davant el roseret, recità "El roser de Cura" i una selecció de poemes de Maria Antònia. Pere Orpí hi posà una grapada més de sentiments, declamant un poema original, que havia escrit el febrer de 1958, quan era jovenet: "En la mort de Maria Antònia Salvà". Lo Beat Ramon, present a la seva muntanya, treia el cap, escoltant, de darrere una mata.

Fou una sorpresa agradable la presència de don Jaume Cabrer al dinar en el restaurant del santuari. Bon dinar i bones vistes. Don Jaume, el darrer formador viu dels que tenguérem en el Seminari, beneí la taula i compartí amb tots nosaltres. Gràcies, don Jaume, i l'esperam l'any que ve.

Ens complagué que s'adjuntàs gent de fora Mallorca. Els amics del Seminari que viven a Barcelona: Andreu Obrador, Jaume Lliteras i Manel Cortés enviaren una carta d'adhesió a la Diada. Benvinguts, i l'any que ve, veniu.

Per acabar el dia, l'historiador Pere Fullana ens traslladà en el temps i ens va passejar per l'Aula de Gramàtica del Santuari, amb profusió de coneixements, en una xerrada entretinguda i extensa que partí d'abans de Ramon Llull i arribà fins a la fundació d'un monestir benedictí a Austràlia en el segle XIX. I no acabàrem. Gràcies, Pere, ens quedàrem amb les ganes de continuar.

Els objectius de la Diada, que no són altres que compartir amb germanor valors i vivències dels nostres anys de formació i de la nostra vida, recordant els amics ja traspasats, s'aconseguien amb escreix. Gràcies a tots, vos esperam, l'any que ve, a Sant Joan. Benhaja la Diada!

L'ASSOCIACIÓ AMICS DEL SEMINARI: Aquell grup de condeixebles que

en Joan Bonet arplegà l'any 1969, precisament a Cura, en un dinar per Nadal, ha crescut ajuntant-se amb els Modèlics i obrint-se a tots els companys que han volgut afegir-s'hi. Hem constituït i legalitzat l'Associació Cultural Amics del Seminari de Mallorca, amb estatuts propis, nif i tot allò que pertoca. El 20 de setembre propassat celebràrem assemblea general a la sala del Parlament, en el Seminari Nou, on elegírem la junta directiva dels Amics per als propers anys. El president serà Joan

Barceló Matas, substituint Joan Bonet Rubí que havia manifestat, ja des de fa temps, deixar de fer de president. Els Amics l'hem obligat -ell no volia ser res-, molt amistosament i agraïts, a acceptar el nomenament de president honorífic. T'ho tens ben guanyat, Joan.

PÀGINA WEB: El condeixeble Macià Llabrés ha tengut la paciència, l'encert i l'enginy, -que no és cosa poca- ajudat de Cil Buele i el bon amic Agustí Baró, de posar en marxa la www.amicsdelseminari.com a disposició de tots. Hi trobareu notícies i esdeveniments relacionats amb l'Associació, les cançons de la Schola, la revista Antorcha, tots els números de la revista Modèlics i modelicons, fotografies, vídeos... la nostra història fins avui. Què més...?

MIQUEL: Miquel Perales Rubí, gran amic i impulsor dels Amics del Seminari, no podrà ser a l'assemblea general de la seva Associació, per la qual tant va lluitar i es va esforçar. La vesprada de Sant Joan ens vestírem de dol: en Miquel ens deixava. La vesprada de Sant Joan ens amará d'esperança, l'esperança que transmetia en Miquel. A l'assemblea el tendrem present i en la vida ens acompanyarà. Del seu traspàs se'n feu ressò Antoni Trobat al diari "Ara Balears" el diumenge 1 de juliol/18 en el seu article "**Miquel Perales i l'humanisme cristià**". Gràcies, Toni, em va agradar que ho escrivissis: que en Miquel és un dels que han passat per aquest món fent el bé.

A l'Eucaristia que celebrarem a l'església de Santa Creu, Joan Barceló pronuncià unes belles paraules, que transcrivim a continuació amb el títol:

In memoriam de Miquel Perales

Pronunciat per Joan Barceló, en representació de l'associació cultural Amics del Seminari.

Breu parlament, paraules que brollen del cor, per l'acomiadament del condeixeble i amic Miquel Perales i Rubí. Església de Santa Creu, ciutat de Mallorca, 26 de juny 2018, després de la multitudinària Missa "in memoriam".

Senyor Josep Jaume, rector i concelebrants
Benvolguda família
Estimada Catalina

Permeteu-me uns mots d'admiració, lloança i gratitud.

Si recordar és l'única manera coneguda per aturar el temps, i si reviure és perllongar la vida... deixau-me recordar i reviure: el nostre pas i estada com estudiants en el Seminari diocesà de Mallorca, on es segellà la nostra fraternitat, el nostre període de formació a la Universitat Angelicum de Roma i posteriorment la creació de l'associació cultural dels "Amics del Seminari". Tres fites importants que expliquen i donen sentit a les nostres vides.

El nostre amic condeixeble que avui acomiadam era un vertader especialista en el conreu de l'amistat. Un home bo que sabia fer el bé. Un humanista partidari de la cultura en majúscula, amant de l'educació i entusiasta dels llibres que ens ho ensenyen tot.

El sistema filosòfic que practicà al llarg de la seva vida fou la benevolència universal, és a dir: voler el bé de tothom i rebutjar la maldat, la malícia i la perversitat. Aquesta era la clau del seu "humanisme cristià". Ho vàrem aprendre junts en el Seminari, institució que en Miquel estimà amb deliri i li facilità un gran amor i respecte a l'Església universal. No debades es considerà sempre deixeble de Ramon Llull, amb els seus tres grans principis: viure honestament, no fer mal a ningú i donar a cadascú allò que és seu.

Compartirem sempre la passió i estima per Roma, ciutat eterna, per tot allò que significa dins la cultura del món occidental.

En Miquel ens ha deixat un record molt positiu, un exemple i una admiració sincera per haver sabut gestionar molt bé l'adversitat en els darrers mesos de la malaltia. Avui fa exactament vuit dies, en una visita que li férem els amics a la clínica, gojosament em recitava uns versos de santa Teresa de Jesús: *Quien a Dios tiene nada le falta... Nada te turbe, nada te espante, todo se pasa, Dios no se muda, la paciencia todo lo alcanza, quien a Dios tiene nada le falta, solo Dios basta...*

Admirable el seu testimoni i envejable la seva fe.

Finalment, dir-vos que la veu del col·lectiu Amics del Seminari, és la nostra Schola Cantorum que espontàniament ha volgut venir a sumar-se amb els seus càntics en aquest emocionant homenatge, ben merescut, aquí a la parròquia de Santa Creu de Ciutat. Agraïment per a tots els cantaires de part d'en Miquel.

Gràcies, Miquel Perales, per la teva amistat.

Vull demanar-vos un aplaudiment ben fort per a ell i que es senti des del cel, per anunciar la seva presència.

KALENDARIVM ANNI ACADEMICI 1959 - 1960

TEMPORIS PARTITIO IN SEMINARIO

Diebus lectivis

MANE	VESPERE
6 — Surgere	13,45—Relaxatio
6,30—Meditatio et praeparatio Missae	(quies) 14,30—Studium 15,30—Schola III
7 — Missa et gra- tiarum actio	16,30—Relaxatio 17 —Frustulum ves-
8 — Studium	pertinum
8,45—Lentaculum et relaxatio	17,15—Studium 18 —Schola IV
9,30—Schola I	18,45—Relaxatio
10,30—Relaxatio	19 —Rosarium
10,45—Studium	19,20—Studium
11,45—Schola II	20,30—Coena
12,30—Musica	21,30—Examen
13 —Examen et pia lectio	21,45—Quies
13,20—Prandium	

Diebus festivis

MANE	VESPERE
7 — Surgere	13,45—Relaxatio
7,30—Meditatio et praeparatio Missae	14,30—Deambulatio 17,30—Frustulum ves-
8 —Missa sollemnis et gratiarum actio	pertinum 18 —Vesperae et Benedictio eu-
9,15—Lentaculum	19 —Studium
9,45—Relaxatio	20,10—Rosarium
10 —Academiae	20,30—Coena
11 —Relaxatio	21,30—Examen
12 —Balnea	21,45—Quies
13 —Examen	
13,20—Prandium	

Feriis quintis

12,30—Relaxatio	14,30—Deambulatio
	18 —Frustulum ves-
	pertinum
	18,30—Rosarium
	18,50—Studium
	20 —Adhortatio
	20,30—Coena
	21,30—Examen
	21,45—Quies

A feria II post Dominicam in Albis partitio temporis, horis vespertinis, sic mutabitur:

15,10—Rosarium	18,30—Schola IV
16 —Schola III	19,15—Relaxatio
17 —Frustulum ves-	19,30—Studium
pertinum	20,30—Coena
17,15—Relaxatio	21,30—Examen
17,45—Studium	21,45—Quies

Cavil·lades d'un desenfeinat

“Itinerarium mentis”

Jaume Sancho

Quan encara era jove, en el Seminari, durant una temporada -tenia temps per a tot manco per estudiar- em pegà per llegir llibres amb fama de místics o espirituals. La seva gamma anava des de *Camino*, d'Escrivà -mai he estat molt selectiu en qüestió de llibres-, fins als més clàssics i antics, com és ara *Imitació de Cristo*, de Tomàs de Kempis, o un altre més malaltís de Grignon de Monfort -que mai vaig poder acabar- i així va ser com també caigué dins les meves mans un fulletó -no devia tenir més de quaranta pàgines- d'un autor que jo tenia amb molta consideració, com era Sant Bonaventura, que es deia *Itinerarium mentis in Deum*. Com que era molt curtet el vaig poder acabar. Tot aquest recorregut, que degué durar un mig any mal comptat -tardor i hivern-, coincidí també amb la meva època més ascètica que em portava cada matinada devers les cinc-i-mitja a dutxar-me amb aigua gelada... Ambdues coses em deixaren ja vacunat per a tota la vida: mai més he estat ni ascètic ni, molt manco, místic. Sempre he pasturat més arran de terra.

Aquest darrer llibret -seixanta anys després- ara l'he tornat llegir per veure si ell o jo havíem canviat gaire. L'he trobat tan llunyà com el vaig trobar aleshores, sense que això vulgui dir que “no toca bolla” sinó tan sols que “no és per a mi”: L'únic que em resultarà profitós és el títol -almanco mig títol- que m'ha suggerit el contingut d'aquest article. Avui parlaré del meu *itinerarium mentis* i de com pens que he arribat a pensar com pens.

El “racionalisme cristià”

Intel·lectualment jo vaig néixer a Son Gibert. És cert que ja duia d'abans molta lectura acumulada, però era un lector venturer: sense una estructura intel·lectual ben travada. Per a bé o per a mal, la meva primera estructura mental va ser escolàstica -més bé hauria de dir neoescolàstica o, precisant més encara, tomista o neotomista-. Això val a dir que el meu sistema primigeni és el “racionalisme cristià”.

La base ideològica del meu pensament fou cristiana i la seva metodologia el racionalisme aristotèlic, seguint l'estela de Parmènides i la deducció lògica molt per sobre la inducció experimental. El seu avantatge era la claredat de les idees -i això em va captivar- i el seu probable inconvenient potser sigui una certa tendència a quadricular massa el pensament i fins i tot la vida... Sempre, des d'aleshores, he tingut tendència a veure la vida i el món per un forat. Això explica que em sentís tan al·ludit per les paraules del papa Francesc: “No balconeen la vida, métanse dentro...” Si un dia parlàs amb ell li diria que pegàs un bon respice als seminaris actuals si es mouen encara dins els paràmetres del meu temps: Ens preparaven per viure dins una bolla. La nostra. Un món en si mateix i auto-referencial.

De la Lògica a l'Ètica

Quan ara faig un petit repàs al meu *itinerarium mentis* descobreixc per primera vegada una cosa en la qual no havia reparat mai: el meu itinerari intel·lectual ha discoregut lentament però sense alteracions notables de la lògica cap a l'ètica. Amb tanta claredat ho veig ara que gairebé m'arriscaria a posar dates o èpoques concretes d'aquest procés o evolució.

Diu J. Joubert ¹ que “*ensenyar és aprendre dues vegades*”. Això que sempre m’havia semblat una frase ocurrent i assenyada, que servia per a donar llustre intel·lectual a un escrit o a un discurs però sense més recorregut pràctic, ara -a les acaballes de la vida- descobresc amb sorpresa que conté inclosa la clau per entendre la meua pròpia vida: he anat aprenent a mesura que anava ensenyant. I això m’ha portat finalment a descobrir que tot esforç intel·lectual consistent, en el seu darrer extrem o en la seva darrera meta, hi té indefectiblement la vida i la felicitat de les persones. Així vaig arribar a l’Ètica.

Jo, que sempre havia sospitat que l’Ètica era la germana pobre de la filosofia, amb unes bases intel·lectuals no massa sòlides i recolzada més aviat en creences, ideologies o sensibilitats -així ho vaig percebre ja inicialment en el seminari-, vaig anar descobrint lentament que això, que em semblava una mancança seva, resultava ser al capdavant una denúncia patent dels plantejaments purament racionals, perquè la vida és molt més ampla que el raonament i la lògica. La vida, i fins i tot la comprensió plena i humana del món, s’ha d’abraçar a totes i cadascuna de les fonts de saviesa que se li posen al seu abast per tal de sortir-ne reeixida: “*La mar és tan gran... i la meua barca tan petita !*” Aquesta era l’oració del vell mariner, que poc a poc s’ha anat convertint també en la meua. Tot això ho vaig anar entenent amb profunditat, però molt poc a poc, a mesura que ho anava reflexionant conjuntament amb els meus alumnes dins aquelles classes de filosofia: “Ensenyar és aprendre dues vegades...”

La lliçó bàsica que vaig aprendre dels meus alumnes va ser aquesta: a l’ètica efectiva s’hi arriba. No es parteix d’ella ni d’uns principis teòrics preestablerts, per clars que puguin semblar: “Fes el bé i evita el mal” no és un punt de partida, sinó una convicció on arribar.

Com són d’estrany i complicats a vegades els itineraris de cada persona: jo, que vaig començar a fer camí des de la claredat de l’Escolàstica, vaig haver d’arribar al final de trajecte amb l’ajut de la més aferrissada ironia socràtica, la que tot s’ho qüestiona. Els meus alumnes m’obligaren a haver-m’ho de replantejar tot, i en el pecat hi trobaren la penitència, perquè tampoc jo en perdonava ni una: ben prest aprenguérem que el mètode socràtic és cruel i no perdona ningú. Crec que, al final, poques coses ens quedaven ben assolides, però esper que aquestes encara els continuïn servint per orientar-se dins la vida:

- ***Tenir opinions contradictòries és no tenir opinions.***

- ***No totes les opinions són necessàriament vàlides.***

No hi ha cap possibilitat d’entendre el que és contradictori: Si el que pensam com a cert implica contradir el que també tenim per cert, malament rau la cosa! Hi ha algun cap que penja.

- ***No tot és igual:*** Hi ha bo i dolent, per complicat que pugui resultar discernir-ho..

- ***No tot es pot comprar ni tot es ven:*** L’amor, la fidelitat, l’amistat i moltes altres... o es regalen o no existeixen

Tota una vida m’ha costat arribar a aprendre aquestes poquíssimes coses tan senzilles... perquè cada una d’elles vaig necessitar aprendre-la *dues vegades*:

La primera, com a caiguda del cel i ploguda per l’escolàstica...

La segona, amb esforç i suor, treballada amb adolescents a cops d’aixada.

No és que les dues fossin contradictòries, però mentre la primera et convertia en un aristòcrata de la filosofia, la segona et feia un “currante” del pensament obert.

I entre les dues t’hi vas fent prop. Per a sorpresa meua, no es fan gens de nosa...